

IV. ÉVFOLYAM
1914

UNIV
MEGJELENIK
MINDEN HÓ-
ELSEJÉN

ULT ES JOVO

ZSIDÓ-IRODALMI-MŰVÉSZETI-TÁR-
SADALMI-ÉS-KRITIKAI-FOLYÓIRAT.

AZ OMKE KULTURBIZOTTSÁGA KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL SZERKESTTI

DR. PATAI JÓZSEF

TARTALOM.

Dr. Hevesi Simon: Mózes és a kinyilatkoz-	
tás	305
Patai József: Mózes. (Vers)	307
Kaczér Illés: Mikor Mózes lejött a hegyről	308
Patai Edith: Mózes a művészetekben . . .	310
Fejes-Boldizsár Ferenc: Új sebuoth. (Vers).	312
Liebermann Manó: Ókori zsidó népmondák	
Mózesről	313

ÚJ HÉBER KÖLTÖKBŐL.

Avigdor Feuerstein: Savuóth a gyermek-	
sobában. (Vers)	315
Henri George: Mózes, a törvényhozó . . .	316
Dr. Bolgár Mózes: Legendák Mózes haláláról	322
Nagy Imre: Ha nem jön Mózes. (Vers) . . .	324
Baráth Albert: Sevuósz. (Vers).	324
Gedő Lipót: Mózes lovasszobra	325
Patai—Lazarus: Sevuószesti templomi ének.	
(Kotta)	327
Dr. Hajdu Miklós: Interpelláció	327
Pap Izsák: Harcban. (Vers).	328
Abádi Imre (Jeruzsálem): Új zsidó művészek	
a szentföldön	329
Héber ünnepi ének. (Kotta).	332

TOLLHEGYRŐL.

A magyar génusz és az idegenek, Aszám-	
úzott Rákóczi, Zsidó antiszemita, Egy	
kis gyermek halálára stb.	333

REGÉNY.

Kaczér Illés: Khafrit, az egyiptomi	
asszony	336

KRÓNKA ÉS SZEMLE.

A „Mult és Jövő“ és a „Husadik Szá-	
zad“ vitája, Közgyűlések, Az OMIKE új	
pártfogó tagjai, Polgári menza, Hymen,	
Donáth Ede stb.	341

ÚJ KÖNYVEK.

Dr. Molnár Ernő: Péchi Simon szombatos	
imádságos könyve, Évkönyv, Asszony-	
sorsok, Vásárhelyi Júlia novellái, Dr.	
Kohut Adolf három könyve	346

SZERKESZTŐI ÜZENETEK. HIRDETÉSEK.

KÖZGAZDASÁG.

ILLUSZTRÁCIÓK:

Mózes kiteszi anyja a Nilusra (Mű-	
melléklet)	
Rafael iskolája: Mózes megtalálja Fáraó	
leánya. (Vatikán).	307
Rembrandt: Mózes	308
Carlo Dolci: Mózes. (Firenze)	309
Rafael iskolája: Mózes az égő csipkebokor	
előtt. (Vatikán)	310
Rafael iskolája: Mózes vizet fakaszt a szik-	
lából. (Vatikán)	311
Domenico Fontana: Mózes-kút Rómában .	312
Mózes-kút Dijonban	313
Giorgione: A gyermek Mózes próbája a pa-	
rázssal és az arannyal	314
Justus de Gent: Mózes. (Róma, Galleria	
Barberini)	317

Dürer: Mózes	318
Rafael: Mózes	319
Pietro Novelli: Mózes. (Palermo).	320
Franz Heyn: Mózes	321
Rauch: Mózes	323
Michelangelo: Mózes	325
Ira Jann (Jaffa): Idealizmus és materializmus	329
Ira Jann (Jaffa): A gyermek Bialik műsája	330
Ira Jann (Jaffa): Az első kétkezesek . . .	330
Ira Jann (Jaffa): Önarckép	331
Ira Jann (Jaffa): A jövő gondolai	331
Ira Jann (Jaffa): Egy szótalan dal	332
Ira Jann (Jaffa): Az ifjú és a leány.	332
Ira Jann (Jaffa): Hol vagy?	332
Donáth Ede (arckép)	343
S. M. Laser (arckép)	344

MÓZEST KITESZI ANYJA A NÍLUSRA.
(MÁRVÁNYKÜT A PINCION RÓMÁBAN).

MOÏSE SUR LE NIL.
(FONTAINE DE MARBRE SUR LE PINCIO À ROME).

Supplément de la „Mult és Jövő”

A Mult és Jövő melléklete

MULT ÉS JOVO

ZSIDÓ · IRODALMI, MŰVÉSZETI, TÁRSADALMI · ÉS · KRITIKAI · FOLYOIRAT.

Az O. M. I. K. E. kulturbizottságának közreműködésével szerkeszti

DR. PATAI JÓZSEF

Megjelenik minden hó elsején
Szerkesztőség és kiadóhivatal:
Budapest, VI. ker., Podmaniczky-
utca 6. szám. Telefonszám 146-92.
Előfizetési ára az O. M. I. K. E. párt-
fogó tagdíjjal együtt egész évre:
20 korona, diszkiadásban 30 korona.
Egyes szám ára: 2 és 3 korona.

DR. HEVESI SIMON: MÓZES ÉS A KINYILATKOZTATÁS.

zabad-e Mózes nagyságán elmerengeni?

Valami gyenge ember azt írta egyszer, hogy Mózes nagyságát emlegetni bűn, mert ezzel csorbát szenved az isteni kinyilatkoztatás.

Érdekes, mily keveset tudnak az ilyen emberek.

Majmuni, ez a második Mózes, kiről Jedaja Penini Bedaresi a bölcsészet apológiájáról írt remek epistolájában, Salomo ibn Adrethnek azt mondja, hogy Izrael e nagy világító mestere mint orvos egyesítette magában Galenus és Hipokrates, meg tanítványaik orvosi tudását, mint matematikus Euklides és társai tudását, mint csillagász mindent felölelt, ami ismeretes volt Ptolemeus előtt, ki Megistinek neveztetik és iskolája előtt, mint bölcsész pedig az igaz emberi bölcsészetből annyit fogott fel, mint Aristoteles és összes magyarázói — és ki — mint mi hozzátehetjük — a zsidó literatúrát a szentírástól a talmudon át szellemének sastekintetével úgy áthatotta, mint senki más, mily magasra emeli a prófétákat az emberi nem körében és a próféták sorában mily csodás magaslatra helyezi az egyet, a legnagyobbat, Mózes!

Ennek a nagyságnak értékelése nem érintheti a színajhegyi kinyilatkoztatás történeti valóságát, mely által nem egyes próféta, hanem egy egész nép részesült az isteni tanítás erejében — és melyre visszapillantólag a bibliai tudományoknak egy ma is működő nagynevű egyetemi professzora azt hangoztatja, hogy e ténynek elfogadása nélkül nem is képes megérteni az emberiség fejlődéstörténetét és ebből a szempontból is el kell fogadnunk ténynek, hogy az emberiség történetébe Isten egyszer Izrael történetén át közvetlenül beavatkozott.

Ez üdvtörténeti esemény rendkívülisége abban áll, hogy egyúttal néptörténeti esemény; egy egész

nép állott Sínaj lábánál, egy egész nép lett részese a kinyilatkoztatásnak és lett egységbe kapcsolva a prófétai hangulat által, mint a tannak letéteményese.

De Majmuni nem áll itt meg, az ő magyarázata a kinyilatkoztatásról egyetemesebb és szélesebb és ezen megint átdereng az ő egyéni nagyságának fénye. Az isteni megnyilatkozás szerinte nem időszaki forrás, hanem örökös áramlás. A Sínaj tövén nagy lelki exaltáció, csodás tömeglelkiesedés pillanatában páratlan dolog történt, egy egész nép lett az isteni kinyilatkoztatás befogadó szentségkelyhe, egy rabláncából nemrég kibontakozó új nép és „Isten szelleme ki volt öntve a felszabadult rabokra és rabnőkre egyaránt“. Máskor csak az egyes lesz kiválasztva az eszme befogadására és hirdetésére. Az eszme áradása pedig, az isteni „Séfa“ nincs időhöz kötve, hanem örökható, mint az Isten maga! Szózatát — zsoltárosan szólva —, nap közli nappal, éj éjszakával, nem kell hozzá hang, nincsenek szavak, mégis elterjed fonaluk az egész földön és ígējök a világ széléig, nesztelenül. *Csak ember kell hozzá, aki felfogja!*

A nagy bölcselő idézi és osztja azt a nézetet, hogy a prófétai tehetség egyetemes emberi vonás, az emberi fajnak belső képessége, mely kitűnő egyedekben legmagasabbra fejlődik és a fajnak tehetsége az egyéni kiválóságban a valóságba csúcsosodik át. Semmi megkülönböztetés, semmi kizárólagosság, csak az értelem mélysége, erkölcsi nagyság, tudás, bölcsesség, tisztaság és az íhletre alkalmas képzelőerő szárnyalása képezik előfeltételeit a prófétai fogékonyságnak; — és még csak egy: Mózes a legfenségesebb, a legnagyobb, ő a tetőfokon áll! Az emberiségnek legmagasabb képviselője a prófétaság terén. De maga a prófétai lelkületi alaptulajdonság egyetemes, virtuális képessége az emberi nemnek

— és az isteni megnyilatkozás kiáradása szakadatlan. E kettő találkozására villámok villámra cikáznak az emberi elmében és a próféta szellemében a villanások sűrűsége egységes fénné sorakozik, megvilágítva az összefüggéseket, az erkölcsi valóságot, a mindenséget.

Mózes a legnagyobb, az atya, az előző és következő próféták sorában; tehát vannak előzőek is. És vannak prófétái szellemek a pogányok között is, mint Beor fia. A kinyilatkoztatás örök. Mamré ligetében egymásra borulnak a susogó terebintusok árnyai és a hűvös homályban Ábrahám fényes homloka alatt megvilágosodik az egyistengondolat és a naptűzött sivatag fáradt vándorával együttérző emberszeretet. Ott már a miénk, a zsidó fajé a kinyilatkoztatás, de az emberisége is. Sinaj alatt a zsidó népe lesz, Mózesben eléri az emberi tökéletesség netovábbját; a miénk ő és az egész emberisége.

Amit tanított, amit felfogva tanított és tanítva megteremtett, nem örölheti meg az idő, a szkepszis, a tagadás. Mert mindig lesz prófétái áhitás az emberben, a közönséges tapasztalás felettinek szeretete. Bizonyítsd be az embernek, hogy ő a gilisztától származott és közelebbi őse valamely kukac, — ő nem lesz kielégítve. Lelkében vágyakozni fog valami egyéb, magasabb után. Öntudata van arról, hogy ő megtudja érezni Istent, hogy ő valami jobb és nemesebb, vannak erkölcsi eszményekről, édes tiszta boldogságról, emberi szépeletről, művészi szépről, tökéletességről szőtt szentséges álmái, lelkében különös sóvárgás van az állatrenden túl való után, szeretné — ha hatalmában volna — boldoggá tenni embertársait, szeretne szolgálni az emberiség jövőjének, élvezni az eszmélkedés, a gondolatalkotás, a művészi teremtés, a nemes cselekedet öntudatának gyönyöreit, kedélyének csendes tava egy istenképet, egy istenarcot mutat neki, működik benne az emberiség egyetemes prófétái képessége és lelke mélyén részt kér a kinyilatkoztatásból, szeretne egy bolygó áramot elfogni abból a kiáradásból, mely a világot átlengi, teremtve, éltetve, tanítva.

Hogy ez így van, mindjárt be is bizonyítom. Hogyan küzd az ember a hit felé, mennyire érzi a pozitív tudás elégtelenségét és mennyire alítja, hogy benne mélyebb erők szunnyadoznak! Hogy ezt bebizonyítsam, ide állítok néhány idézetet; sőtán, kuszán, lazán egymásra halmozva, egy modern író könyvéből kiszakítva. Emberi dokumentumok ezek. Sokatmondók és érdekesek. Píllantsunk beléjük és rajtuk át az emberbe.

„Az emberek tudata még mindig nagyon tompa. A mi megfigyelőképességünk még mindig nagyon durva, gondolkodásunk lehetőségei még nagyon csekélyek, tapasztalásaink szegényesek. És ha eljönne maga az Igazság és kinyilatkoztatná magát, az is kénytelen lenne az emberi szűk, merev és durva gondolatlehetőségekbe be-

öltözködni — és akkor már nem volna Az Igazság; amit így kapnánk, megint csak szegény homályos tükörkép maradna.“

„Valósággal nincs olyan érzékű, egészséges ember, aki vallási megélésre és tapasztalásra alkalmatlannak bizonyulna; hanem, persze, belső érzékeket kell előbb felébreszteni és kiképezni, épp úgy, mint a külső érzékszervek kifejlődtek.“

„Láttuk-e már valaha, hogy egy gép megromlott alkatrészét maga meggyógyítja, vagy egyik alkatrésze pótlásul utódot nemz a maga helyébe, vagy önmagát kiegészíti? A természet részei pedig ezt teszik. Itt örökös önkiegészítés folyik. A természet él. A materializmus nem látja az életet; átnéz fölötte és elvételi látni. A tudomány az élet titkának közelébe igyekszik férkőzni, de nem tud hozzá eljutni. Az életnek csak nyilvánulásaihoz ér el, de nem magához az élethez. Ez nem is fekszik az ő megfigyelési vonalában.“

„A világot átjáró rezgéseknek csak egy kis része az, ami szemünkben vagy fülünkben érzéklétté változik; a hatalmasabb rezgések számára szerveink alkotása gyenge, a finomabbak számára pedig túlságosan nyers. Pedig folyton körülözlőnek bennünket oly hatások, melyek gazdagabb fejlettségű érzékszervek előtt, mint leg-hatalmasabb vagy leggyengédebb csodái jelentkeznének a fény-, szín- és zengés-tüneményeknek, amelyek között mi járunk-kelünk és élünk, anélkül, hogy észrevennénk őket... Érzéki észlelteink magasságának pedig megfelel gondolatlehetőségeink magassága... Ennélfogva a világnak csak tükörképét látjuk homályos, csiszolatlan ércükörben. Csak a legdurvábbat látjuk, azt is csak homályosan és eltorzítva.“

„Bensőnk titokzatos mélyében, olyan mélyen, hogy öntudatunk alig tudja tükröztetni, folytonos áramlás van, mely hatásait felfelé veti; ezek tükröztetési aztán öntudatunk. Harmonikus összefüggések sejtelmek ezek, miket érzékeinkkel fel nem foghatunk, életérintkezések észlelései, miket elménkkel nem bizonyíthatunk. Ezen a helyen otthonos mindaz, amit ideális javakban bírnak, mindaz, ami vallási javakban a miénk. Ezen a helyen van otthon a kinyilatkoztatás, mikor az öntudatúton túlról szent igazságok vilámként fűrésztik fénybe a világot nekünk.“

„Életviszonyaink nagyságának aránya szerint különböznek egymástól a lények tapasztalatai. Ezt a gondolatot Diderot a rózsák beszélgetésében kedvesen és poétikusan fejti ki „D'Alambert

álma“ című rendkívül szellemes dolgozatában. A rózsák arról társalognak: „honnan van az, hogy csak egyedül a virágok sorsa a hervadás? — Hisz az emberek nem halnak meg! Mióta rózsák emlékeznek, nem látták még, hogy valaha egy kertész meghalt volna!“ — Sok dolog van, mit emberemlékezet óta nem láttak, de nagyobb méretű öntudat előtt mégis magától értetődő volna.“

*

Íme, ilyen az emberi lélek most is, amilyennek a sasszemű Majmonides látta. Köszönjük neki mint emberek és zsidók ezt a tanítását, hogy a kényilatkoztatás örök, és hogy mindnyájunknak része van a prófétai tehetségben, az emberiség prófétalelkében. A mi lelkünk is alkalmas az örökszép igazságokat befogadni. És gyönyörködünk Mózes prófétai, emberi nagyságában. Ő volt a legnagyobb. Írástudó törzsnek sarja, szenvedő nép gyermeke, szolgaságban született és királyi palotában nevelkedett lángész, az élet végleteit átfogó lelkület — Ő volt a legnagyobb. Szabad az ő prófétai nagyságának emberi szépségén büszke csodálattal merengnünk. És ha igaz, hogy „a szép a velünk való rokonság érzetét kelti bennünk“: gyönyörködünk Mózes prófétai nagyságának emberi szépségében azzal a gondolattal, hogy velünk rokon.

PATAI JÓZSEF: MÓZES.

Sináj hegyéről mámorosan jött le,
Nehéz szakála nyílt mellére hullt,
Szemét befúrta a messze szürke ködbe,
Lelkében lángolt a jövő s a múlt.

.... S a füstölgő oromra hátranézett,
Elszállt a dics, im' bezárult az ég
S elül — mint fénylő távoli lídércek —
Fellobbant ezer tömjénes fazék.

S a tömjén körül, mint forgó szivárvány,
Körtáncot lejt cífráló lány, legény.
A főpap mellett aranyborjúbálvány,
S a tábor zúg, zúg, mint harc idején.

.... És Mózes arcát tenyerébe fúrta,
— A két szent tábla darabokra hullt —
Es indult vissza fel a hegyi útra,
Lelkében sirt a jövő és a múlt.

L'école Raphaël Moïse trouvé par la fille du Pharaon. (Vatican.)

Rafaél iskolája: Mózes megtalálása Faraó leánya. (Vatikán.)

Rembrandt: Mózes.

Rembrandt: Moïse.

KACZÉR ILLÉS: MIKOR MÓZES LEJÖTT A HEGYRŐL.

— JELENET EGY KÉSZÜLŐ DRÁMÁBÓL. —

Mózes: Áron, Áron! Mit tettél? Reád bízom a népet és te íme így örködtél rajta. Elterelted az egy igaz Isten útjáról és faragott képet csináltál neki aranyból.

Aron: Ne vádold, ó Mózes. Én jót akartam. De a nép keménynyakú és lázadó fajta. Nem látott téged negyven napja már, nem érezte a te erős kezedet, nem hallotta vezéri hangodat s az ő konok izgágasága felszabadult. Hozzám jöttek, ostromlottak. Istent kértek tőlem, mert a másik, akít te adtál nekik, elveszett. Elveszett, mondták, és téged is elveszejtett.

Mózes: És te nem mondtad meg nekik, hogy az Úr Jehova nem vész el, nem hal meg, mert ő él öröktől fogva mindörökké?

Aron: Mondottam, de hitetlen, lármás, gonosz faj ez a nép, nem érdemli meg a megváltást, a rabszolgaságból való kiszabadítást. Miért is vezeted ki őket Egyiptomból, Mózes?

Mózes: A nép, Áron, már megérett a szabadságra. A nép nagy és mély, bár telve örvénnel és romlással, mint a tenger. A nép ígéretek fia, Jehovának népe. De miért hagytad, ó Áron, hogy a nép elhagyja az ő Jehováját?

Aron: Meg akartam tartani őket a Jehovának, kit ők nem hisznek, mert láthatatlan. Az ő értelmük, ó Mózes, gyenge és hűnyadozó, nem hiszik, hogy az Úr Jehova, aki saját képére és hasonlatosságára teremtette az embert, s aki mindenütt ott van, ahol csend van és lárma, világosság és setétség, élet és halál, hogy ez a Jehova mégsem látható emberi szemmel s a hangja megfoghatatlan emberi fülnek.

Mózes: Mutattad volna meg az eget, melyet ő terjesztett ki boltúl a föld felé, a napot, melyet ő görget a mennyei pályán, a csillagokat, miket ő hasít ösvényt, a szelet, mely az ő markából támad, a felhőt, melyet az ő lehelete kelt életre. Mutattad volna a fürjeket, miket az ő gondoskodása küld a húsrá éhes hadnak, a vizet, mit a kietlen sziklából fakaszt, a manná, melyet a felhőkből hullat, amelyben minden izek fölizlelhetők, minden zamatok megvannak.

Aron: Hasztalan. Ők egy látható istent akartak. A nap látható, de nem isten, mert az éjszaka elnyeli, az éjszaka nem isten, mert a hajnaltól elszalad. A hold nem isten, mert fogyik és sáppadoz, a tűz nem isten, mert megöli a vizet, a tenger nem isten, mert egy bottól megijedt és kettéhasadt. A te isteni vessződre emlékezett a nép és azt az Istent kívánta látni, akinek hatalma nyilatkozódott a te csudatevő pálcádban, ó Mózes.

Mózes: Áron, Áron, a nép Jehovát kívánta és te aranyborjút öntöttél neki!

Aron: Mert látni akarták a Jehovát és én meg akartam mutatni nekik.

Mózes: Jehovát? A hatalmasat, a félelmeset, a gyönyörűségest és egyetlent?

Aron: Igen. Aranyat kértem tőlük, mert mi hatalmasabb az aranyból? És mi félelmesebb és mi gyönyörűségesebb és egyedülvalóbb? Aranyat kértem, hogy megformáljam a Jehovát.

Mózes: Áron, a Jehovának nincsen képe és formája, ő végtelen és megfoghatatlan, érezhetetlen és meg nem érezthető. Mert ő a fény és az árnyék, a színek, az izek és a szagok, a vizek és a szelek, a köd és a szilárdság, a csend és az énekes hangok.

Aron: Tudom, ó testvérem. De én ezt nem mertem a népnek mondani, mert az én szavamat nem értik úgy, mint a tiedet. Tőlem istent követeltek és én csináltam nekik aranyból egyet, nehogy ők keressenek maguknak és otrombább anyagot imádjanak, amiben kevésbé van benne az Isten.

Mózes: Mindenben benne van az Isten.

Aron: Mindenben, de az aranyban látható, hallható, érezhető. Az arany sárga és ragyogó, mint a napfény s az éjszaka csillagai aranyból vannak. A mező sárga virágai arany hímzése a zöld füveknek s az olaj, amely bőséget csurgat, olyan mint az arany. A választott méz édessége, a gabona érett szőkecsépe: arany. A trombiták vidám harosogása, a madarak szerelmes csácsogása, a pénz és a drága edények zengése: arany. A leányok kacagása, a megáldott méh asszony tekintete és

némely asszonyember hajafonadékja, babonás szemöldöke: arany. A tűz, az estvéli s a hajnali vizek, a mécsvilág s a villámcikkanás: arany. A sívatag forró homokja s a híves fővény, mely a tengernek fenekén pihen: arany. A himoroszlán sörénye, a Fáraó lovainak fénylő szőre: arany. S a szőlő, mely a napsütötte dombon mosolyog és a bor, amely fölserkent és vidámmá tesz: arany. Minden, ami hatalmas, vigságos és gyönyörű: arany.

Mózes: A hatalmas Jehovának az arany csak egyetlen iz a legkisebb ujján.

Aron: De látható, ó Mózes. Hiszen az asszonyaink nyakán, leányaink karján, ifjaink füleiben gyönyörűséget árasztanak a fénylő ékszerek. És vidámság, énekes bohóság kél a táborban, ha megszólal itt ott az aranyfuvola. Mannát eszünk, meg fürjeket, és vizet iszunk, mely a sziklából fakadt, de gazdag bőséget érezünk, ha mindezt arany edényben hozzák asztalunkra. És nyugodt bizalommal megy utánad a nép az ígért országába, mert van elég aranya. S ahol fegyverrel nem lehet utat hasítani, élelmet szerezni, ott lehet arannyal, mert az arany erő, bátorság és diadalom.

Mózes: Áron, ó Áron! Az erőt az Úr önti a testbe, a bátorságot ő gyújtja a sziv alá és ötlele való a diadalom. Ha ő akarja: viadalt kezd a bárány a párduccal és meggyőzi. Ha ő akarja: remegnek a dűsok, az arannyal körülbástyázott hatalmasok s a ruhátlan koldusok ujjongó győzelmet énekelnek.

Aron: Igaz. Az Úr ad fegyvert a védtelenek kezébe, ő dönti el: ki győzzen a harcon. De az arany a béke fegyvere. Azt akartam: szeresse a nép az aranyat, mert ha majdan békességet szerez az Úr az ő földjén, ezzel fogja kijebb-kijebb terjeszteni a határait.

Mózes: És most, ó Áron, megszerették az aranyat, és elrúgaszkodtak az ő Jehovájuktól. Énekel és táncol dicsérik az öntött aranyborjút, a magatehetetlen állatot. Hova juttattad a népet? Hiszen az egyiptomiakat nevelték ők és lenézték, mert ott az eleven borjakat imádják. Bár hiszen amazokban még van is valami istendicséret, mert minden, ami él, egy csöpp a Jehovából, paránya az ő csudálatos, végtelen lelkének.

Aron: A nép lelke is rész az ő lelkéből. S én azt hittem, amikor istent követelt tőlem a sokaság: isteni akarat kiáltoz az ajkakon.

Mózes: Isten csak a jót akarja; ahol gonoszt óhajtának, onnan eltávolodik az Úr Jehova szelleme.

Aron: Ha láttad volna, hogy rámgülekeztek, ha hallottad volna, hogy zsívajogtak! Rémületes erő él a sokadalomban; ha te vele vagy, nyugodt és csendes, mint a rezdületlen tótükör, de ha elmegy közülök, egyetlen kőhajításra felborzolódnak a vizek, hullám hullámra gyűrűzik, kitör s a hegyeket paskolja a nyugtalan gerjedelem. Ó én nem féltém tőlük, nem rettegtem, hogy megölnek... Avagy nem ölnek-e meg, ha hamarosan istent nem adok nekik?... De remegtem a gondolatától: mi lesz, ha nem tudom megkötözni a sokaság indulatait.

Ha maga a nép alkot magának isteneket. Mi lesz: ha ez a gyenge, botorkáló sokadalom, amely népnek még gyermek, elindul az önön utján. Ha kiált magának vezért, és itt hagyja az isteni hegyet. A romlásba indult volna, serény lábakkal futott volna a veszedelembé. Körülfogták volna a népek és nevetve kaszabolták volna le a fegyverhez alig értő fajt. Vagy éhen veszttek volna a sívatagban. Mert a Jehova bizonyára elfordul tőlük és megtagadja e gyűlevész hadtól az izes eledeleket s az üde forrásvizet, miket a te kérésedre juttatott nekik.

Mózes: A Jehova nagy és irgalmas isten. Az Úr Jehova nem hagyja cserben az ő népét, ha a nép el is tér tőle hűtlenül. Mert a nép szent: az ígéretek népe ez a nép.

Aron: Ó én láttam e népet. Nem szent, hanem gonosz és izgága. Olyan, mint a fiúgyermek, aki tobzódó és iszákos. Gyűlöli atyját s a szülőanyját megveti. Ha láttad volna: hogy csúfolták a szentséges Jehovát. A borjával játszadoztak, ujjongón nevettek körülötte. Vad, pogány táncokkal dicsérték és énekeltek neki énekeket, mikben az Úr Jehovát gyalázták. Ó ha tudom, hogy így lesz: nem kérem tőlük az aranyat. Őtek volna meg inkább. És választottak volna előljárót maguknak, aki vakszívú, gonosz és tudatlan, mint ömaguk. Veszttek volna el a rémséges pusztákon, vagy rohantak volna a népek dárdái közé. És irtotta volna ki magvát is e népnek a haragos Jehova. Mert bizonyos, hogy egyetlen élet nem hagyott volna az Úr e gonoszak között.

Carlo Dolci: Moïse. (Florence.)

Carlo Dolci: Mózes. (Florence.)

Mózes : Az Úr Jehova hosszantűrő, Áron. Ő nem bünteti a vétkező népet, hanem vár a negyedik izig, hogy megtérjen a bűnös. Négy nemzedéken át is türelmes s az apák bűneit csak a dédunokákban torolja meg. Ha ugyan előbb meg nem tér hozzá a bűnös. A Jehova szereti az ő népét, Jehova irgalmas az ő népével szemben. Az Úr Jehova vár, mert az ő neve: Jehova-Jehova.

Áron : Az ő neve?...

Mózes : Jehova, Jehova: erős, irgalmas és kegyelmes Isten, késedelmes a haragra, nagy a megbocsátásban és nagy az igazságban; megtartja irgalmát ezer iziglen, elnézi az álnokságot, a vétket és a bűnt, és a bűnösnek megbocsát.

Áron : A hangod harsog, mint az ítélet trombitái. A hangod, ó Mózes, dübörög, mint a vihar, amely hegyeket remegtet. Az arcod, ó nem bírom nézni. Tündököl, mint a nap az arcod, mint a nap ha kikerült mind a hét hüvelyéből. Én gyenge vagyok, Mózes, én még nem láttam az Úr Jehovát. Te már láttad. Én csak a te lázongó szemeden keresztül, a te süvöltő hangodon át látom Őt, a félelmet, az egyetlent. Ne bízd rám a sokaságot, mert én erőtlén vagyok. Vezesd te a népet. Nézd, a tábor arccal a porba veti magát, mert meglátta fénylő ábrázatodat. Meghallották harsogó szavadat és reszkető félelem szállott a szívükre. Hallod-e a hangjukat? Rettegve és vágyakozva óhajtanak téged. Hallod-e? A te nevedet kiáltják, ó Mózes.

PATAI EDITH: MÓZES A MŰVÉSZETEK BEN.

Dint nagy, gígászi árnyék vetődik oda Mózes alakja a népek fantáziájára. Élete azon a mesgyén mozog, ahol az emberi és az isteni találkoznak és így, bár az elérhetetlenség titokzatosságával izgatja, sohasem hagyja el nagyon messzire magától az emberi lelket. Élete minden mozzanata még ma is ezer kapcsolatban van a változó világgal, intő ujjá sok századok távolságán nyúlik felénk és hangját még ma is halljuk, amint dörögve, majd suttogóvá válva hömpölyög végig az égen és a földön.

Ha egy hatalmas, világgraszoló művész alkotta volna meg, csakis fantáziájának teremő szavára hallgatva, akkor sem lehetne szebb és hatalmasabb s emellett bájosabb és naívabb Mózes élete. A biblia legtökéletesebb éposza ez, olyan éposz, amely csak egy szenvedő, küzdő, felszabaduló, bűnbeeső és megtisztuló nép életéből és lelkéből fakadhat.

Mózes gyermeksege — a bájos nilusi jelenet, majd mikor a korona és tűz között választ — naiv éposznak indul, amely könnyen romantikussá válhatna, ha Mózes az egyiptomi udvar színes káprázatai közepette, a ragyogó márványoszlopok árnyékában nem hallaná meg testvéreinek jajkiáltását. De a szfinxek és gúlák fölött

Rafaél iskolája : Mózes az égő csipkebokor előtt. (Vatikán.)

L'école Raphaël : Moïse devant le buisson ardent (Vatican.)

L'école Raphaël : Moïse fait sortir l'eau du rocher. (Vatican.)

Rafaél iskolája : Mózes vizet fakaszt a sziklából. (Vatikán.)

csodálatos felhőalakokat kerget a szél és távoli délibábok mutatják a szabadság országát. A pompázó, dús egyiptomi udvar ifjú Mózesében öntudatlanul él, fejlődik az eljövendő Mózes, aki rab-szolgák szabadítója, vezére és szolgája lesz. Mikor a csipkebokor előtt az isteni szózat mintegy felkeni, megszenteli és egyben tudatossá teszi hivatottságát, Mózes története fordulatot vesz a hősi eposz felé. —

Ez az eposz elejétől végéig tele van képzőművészeti momentumokkal. Homéroszból nem merítettek annyit festők és szobrászok, mint Mózes életéből. És ez természetes is. Ebből a szempontból a felfokozott pillanatok fontosak, amelyekben a drámai érték, az összesűrűsödött történet egy percre megremegteti idegeinket, megakasztja a lassú, méltóságteljesen hömpölygő eposzi menetet. — Mikor Mózes a kőtáblákkal jön, és hozza azokat mint életének eredményét, mint a nép jövőnö életének alapkövét, mikor jön, telítve az isteni közelség glóriájától — és meglátja az ő népét az egyiptomi aranyborjú körül — Mózes feje fölött megsápad a fény, emberré válik, elragadtatja magát fájdalomtól és csalódásától, — és a nép közé hajítja a kőtáblákat. Milyen emberi, milyen érthető, milyen közel áll hozzánk ez a Mózes,

az isteni férfiú! És milyen nagyszerű probléma ez a jelenet a művész számára! De a többiek is, amelyek Mózes életének főbb mozzanatait jelzik, Mózes a kútnál, a csipkebokor előtt, a fáraónál, Mózes amint kinyújtott karral hozza a sötétséget Egyiptomra, vagy vizet fakaszt a sziklából, Mózes a kőtáblákkal, Mózes könyörög a népert, — majdnem oly ismertek a képzőművészeti alkotásokból, mint magából a bibliából.

És a legnagyobbak, Michelangelo, Rafaél, Murilló és a többiek néha-néha hűtlenek lesznek az ő Madonnájukhoz — Mózesért. Rafaél a Vatikán loggiáiban egész sorozatát festi a Mózes életéből merített képeknek, a nagy Michelangelo pedig az ő prófétái és sibillái mellett megteremtí a gigászi Mózes, akiben az intelligens erő megtestesülését ünnepli. És míg a sibillákon és prófétákon, akiket csak színekkel kényszerített a sima felület béklyójába, zordon lélekkel és keserű szívvel dolgozott, Mózes, akit kőbe vészetett, akit mint örökkön élő, meg nem fakuló valóságot állíthatott bele a térbe, szinte diadalmasan szeretete.

Rembrandt Mózes-képébe beleszólnak az egykorú amsterdami zsidók, akik között sok akad, akiknek arcára még a spanyol nap festette a nemes csillogású színt, vagy akiknek szemében az

oroszlós szomorúsága tükrözik. Dürer ellenben nem egykorú zsidók arcából akarja évszázados őseit visszaálmódni, inkább régi egyiptomi motívumok hatása alatt valószínű egyiptomi mágusnak rajzolja. Botticelli az ő sajátos stilizáló festő egyéniségét viszi bele Mózes képébe, Murillo a sziklából vizet fakasztó Mózeszt ábrázolja, a nép közepette, a bibliai jelenetek kedves, naív módjában.

A modern zsidó festők közül legjobban Lesser Uryt érdekli Mózes. Nagyszabású egyénisége stílusában foglalkozik e tárggyal és még olyan jeleneteket is vászonra varázsol, mint „Mózes sötét-séget hoz Egyiptomra”.

De nemcsak az irodalom, a festészet és a szobrászat terén találkozunk Mózes-szel. Kiváló zeneszerzőket is megihletett a nagy népfelszabadító alakja, sőt az építő és városdíszítő művészet sem zárta ki köréből. Rómában több művészi Mózes-kút van, közöttük talán a legszebb a Pinción

(l. műmellékletünket), amelynek ritka hatását a környezet szépsége is előmozdítja. A kút tiszta vizének tükörén ringatózik a márványsajka a csecsemő Mózes-szel, anyja aggódva hajlik föléje, köröskörül pedig sötétkék iriszek kardélú levelekkel simulnak őrzően a márványhoz. Egy másik pápai rendeletre készült Mózes-kút, amelyet szintén bemutatunk, hármasszárnyú oltárra emlékeztet. Amint Michelangelo Mózes-e is egy ilyen hármasszárnyú architektúra középső részébe illeszkedik. Talán ebből a külső hasonlatosságból virágzott ki az a legenda, hogy e kút alkotója Domenico Fontana fogadást kötött, hogy művével felülmúlja Michelangelo Mózesét és minthogy ez nem sikerült neki, öngyilkos lett.

De Rómán kívül is majdnem minden nagyobb városnak megvan a maga Mózes-kútja és ebben természetesen nemcsak a véletlen művét, hanem mélyebb szimbolikus értelmet is kell keresnünk. Mózesnek barátságos eleme a víz, a ravasz Nílus szelíden ölelte keblére a halálnak szánt csecsemőt, hogy megőrizze az élet számára, a sziklák mélyében csörgedező vízforrás, mely a pusztaságban drágább és inkább sóvárgott volt az arany sárga erénél, az ő szavára törte át a sziklák kökemény páncélját.

FEJES-BOLDIZSÁR FERENC: ÚJ SEBUOTH.

A Szinaj hegyen felhő gomolyog,
Süvöltve száll most száz remény...
Legyünk ma áldott-vígak, boldogok
A tóra ünnepén.

Szemünk könnye égi brokáttá váljék
S ujjongássá síró dalunk.
Véres utunk ma virágos tájék
S mi istenek vagyunk.

Ma hagyjuk a multat, hagyjuk, hagyjuk,
Elő a zene és ital
S husángolt testünk betakargassuk
Tóránk rongyaival.

Hintsünk dús trópusi virágokat
Szobánkban, tereken s uton,
Hogy felserkenjen, ki alszik álmokat
A messzi tájakon.

Legyünk ma újra harci, hetyke nép,
Nem halt a virtus bennünk még el.
Küzdjük ki a magunk becsületét
Az eszme fegyverével.

S küzdjünk addig, míg szívünk ver, dobog.
S míg számunkra még van remény...
Hogy legyünk már egyszer boldogok
A tóra ünnepén.

Domenico Fontana:
Mózes-kút Rómában,

Domenico Fontana:
Fontaine de Moïse à Rome.

LIEBERMANN MANÓ: ÓKORI ZSIDÓ NÉPMONDÁK MÓZESRŐL.

A VILÁG FÉNYE.

Isten szelleme vala Mirjamon és ez profétált: Atyámnak és anyámnak fia fog születni és ez meg fogja segíteni Izráelt az egyiptomiak kezéből! E jövendölés után tizenkét hónapra, ádár havában, beteltek Jóchebed napjai a szüléshez és szült fiút.

Ennek születésekor megtelt a ház, a nap fényéhez hasonló, nagy és kellemes világossággal. A szülei nagyon csodálkoztak és elámultak ezen a látványon. Tekintetük közben kivetődött a szabadba és látták, amint az eget borító sűrű felhők oszladoznak, hirtelen tova tűnnek és a házukból kiáramló fény egyre jobban terjed és csakhamar betölti az egész világúrt egyik végétől a másikig. Akkor ébredtek annak a tudatára, hogy ilyen gyermek nem született, mióta az Isten az eget és a földet teremtette. Amrám meghatottan oda lépett leányához, Mirjámhoz, megcsókolta és szólt: Údv neked leányom, jövendölésed megvalósult! Az újszülöttet rendkívül féltették és három hónapig rejtgették.

AZ ANGYALOK MÓZESÉRT.

A harmadik hónapban, sziván havában, annak hatodik napján nem tudta Jóchebed többé rejtgetni, mert az egyiptomiak nap-nap után jöttek Amrám házába, hogy a gyermek után kutassanak. Ekkor vett Jóchebed egy nádkosarat, betapasztotta kívülről szurokkal, belülről agyaggal, beléje tette a gyermeket és a niluspartí nádas közé rejtette. Ugyanakkor a mennybéli angyalok az Úr elé siettek, sorakoztak és szóltak: Eg és Föld Istene! O könyörülj ezen a gyermekén és ne engedd, hogy elpusztuljon a vízben! Hiszen Te, óh Mindenható mondtad: „Jönni fog egy idő, amikor a harmadik hónap hatodik napján az ő kezébe adom szent Tórámat!” És ekkor megparancsolá az Úr, hogy a nap a kemence lángjaként tüzeljen a földre. Nagy forróság vala az egyiptomiak országában. Férfiak és nők tömegesen siettek, hogy a folyóban fürödjének. Lement a fáraó leánya is szolgálonói kíséretében, hogy a folyó partján enyhülést keressen. Mirjám pedig ott állt, ahova gyermek öccsét tették, hogy megtudja, mi történik vele, nem mozdult arról a helyről és nem fordult se jobbra, se balra. És szólt az Úr: Azért mert Mirjam ezt tette és öccsét ily féltékenyen őrizte, jön majdan idő, amikor hatszázezer gyalogos öreá fog várni és nem fognak elmozdulni a helyükről sem a papok, sem Isten szövetségládája, sem az Izráel útját a pusztában egyengető hét díszfelhő mindaddig, amíg ő meg nem gyógyul.

A JÓTÉT ÉS JUTALMA.

Amikor a fáraó leánya látta a kosarat a nád között, szólt szolgálói egyikének: Menj, hozd

Fontaine de Moïse à Dijon.

Mózes-kút Dijonban.

nekem ide azt a kis kosarat. Talán gyermek van benne, hadd mentsem meg az életnek. Felelték erre a szolgálonók: Úrnök miért parancsolod nekünk, hogy a király akarata ellen cselekedjünk, hiszen ő meghagyta, hogy a hébereknél születendő minden fiúgyermek a vízben pusztuljon el. Ezek a gonosz szavak nagy visszatetszést keltettek az Úr színe előtt, leküldé Gábiel angyalt és ez eltávolítá messzire azokat a nöszemélyeket. A fáraó leánya pedig kinyújtá a kezét, hogy a kosárkát felvegye. S ime alighogy a kosárkát érintette, hirtelen meggyógyult a poklosságtól, amely születésétől kezdve mindaddig a napig elrútitotta és teste olyan lett, mint egy zsenge ifjúé, teljesen megtisztult. A fáraó leánya nagy örömmel örvendett, kinyitotta a kosarat és látta, hogy gyermek van benne, amelynek fénye a nap fényességével vetekszik. Megkönyörült rajta és szólt: Ez a héberek gyermekei közül való! Az Úr pedig mondá: Azért, mert a fáraó leánya megkönyörült ezen a gyermekén, legyen az ő neve „Bátjoh“ (Isten leánya). A halál sohse bírjon felette hatalommal. Elevenen jusson az Édenbe, Isten kertjébe!

PARÁZS ÉS KORONA.

Bátjoh anyaként szerette Mózeszt, nevelésére nagy gondot fordított és gyermek és ifjúkora boldogan telt el. A királyi palotában mindenki szerette, mindenki kedvelte. Csak egyszer fenyegette komoly veszély. Történt ugyanis egy napon, amikor asztalnál ült a fáraó, jobbján Alpárónisz királyné, balján Batjoh, ölében tartva a kis Mózeszt és körülöttük Bileám fiaival és a király többi tanácsosaival, a gyermek Mózes levette a koronát a fáraó fejéről és a saját fejére tette. Erre nagy riadalom támadt, sok tanácskozás következett és a legkülönbébb tanácsok hangzóttak el. Bileám halált kívánt a három éves gyermek megbüntetésére, mások enyhébb büntetéseket indítványoztak. Végül elfogadták Jetró tanácsát. A gyermek elé tettek egy tálban fénylő drágaköveket, a

másikban izzó parázsot és elhatározták, hogy ha a drágaköveket választja, kivégzik, ellenben ha parázshoz nyúl, bebízonnyul gyermeké ártatlansága és büntetlenül marad. Már majdnem a halál jegyese lett, mert a fénylő kövek csábja vonzotta, de abban a pillanatban Gábiel angyal a parázshoz terelte kis kacsóját, parászat fogott, hirtelen ajkaihoz vitte és attól kezdve Mózes nehézajkú volt.

MÓZES A TESTVÉREI KÖZÖTT.

A gyermek ifjúvá serdült, Mózes húsz éves lett. A fáraó naggyá tette, felruházta királyi dísszel, uralkodói méltósággal. Szolgákat rendelt melléje és fegyverhordozókat, hogy őt kísérjék és kiszolgálják. Mózes nagy volt a nép szemében és rendkívül tisztelt az udvari körökben. Ekkor kiment egyszer Mózes a *testvéreihez*, a héberekhez, akik

éppen Pitom és Rámszeszt építették és látta a nehéz munkát, melyet vállalkra raktak az egyiptomiak, a habarcsot, a téglát, melyet sietséggel izzadva készítenek, arcukat, melyet a nap leégetett, a gond feldúlt és a nehéz munka csontig leapasztott, alakjukat, melyet a szakadatlan munka fáradaalma meggörnyesztett és ennek láttára az úri gőg otthonában nevelkedett Mózes sirva fakadt, arcát kezébe temetve zokogva szólt: Vajha meghalhatnék én értetek, testvéreim, népem gyermekei! Jaj nekem, hogy önszemeimmel látnom kell azt a súlyos, terhes munkát, amint sárba, vályogba temetitek éltetek minden napját! S miközben Mózes ezeket a szavakat mondta, mindjárt otthagya szolgáit, fegyverhordozóit és sietett a héberekhez, hogy segítsen rajtuk, hogy könnyítsen nekik. Alája hajtotta vállát a nehéz tehernek, melyet a kicsinyek és gyengék vittek, segített nekik vinni a habarcsot és téglát, vigasztalta őket, szívükhöz szólt és letörülte minden arcáról a könnyeket. Ez a dolog nagyon, nagyon tetszett az Örökkévalónak és szólt: Azért, mert ezt a nekem tetsző eljárást tanúsítottad, elhagytad a fáraó házában

Giorgione : A gyermek Mózes próbája a parázzsal és az arannyal.

Giorgione : Épreuve de Moïse enfant.

read város élvezeteket és elmentél, hogy népemnek, Izraelnek segítség, megkönyörültél rajtuk, mint testvér a testvéren, azért jön majd idő, mikor Én is több figyelmet tanusítok irántad, mint az ég és föld összes seregeire és csak hozzád fordulok, hogy veled beszéljek.

AZ ELSŐ ÁRULKODÓK.

Mikor Mózes egyszer, mint rendszeresen, kiment testvéreihez, hogy munkájukban segítségükre legyen, látta, hogy egy micri út egy hébert. Ez a dolog nagyon elkésztette Mózeset és keserűségében felkiáltott: Verd meg Istenem azt a micrit. *Mihelyt Mózes az Isten nevet kiejtette, holtan összeesett a micri.* Mózes fogta és eltemette. Mikor Mózes a következő napon ismét kiment, látta, hogy két héber férfiú, Dátán és Ábirám civakodnak egymással. Már Dátán fel is emelte a kezét, hogy megverje Ábirámot. A dolog nagyon zokon esett Mózesnek és szólt: Gonosz, miért ütöd a társadat! Felelt Dátán: Ki tett bíróvá felettünk, talán megölni szándékszol engemet, amint megölted a micrit? Tudd meg, hogy a halál fia vagy, mert én megyek és beárullok a fáraónak! Ez nagyon megtörte Mózes szívét, végtelenül elkésztette, összecsapta a kezét és elkeseredésében így szavakra fakadt: Mikor láttam, hogy testvéreimet napról napra verik és kinozzák, gondoltam magamban, vajha tudnám az okát, hogy miért változtatta az Isten sorsukat rosszabbra a föld minden népeénél, hogy oly keményen dolgoztatják és őket az utca sarával egyenlővé teszik? Most azonban látom, hogy ennek a népnek nagy a bűne, mert akadnak közöttük gonoszok, akik alattomosan megszerzik testvéreik titkait, hogy róluk rágalmakat terjeszthessenek. Jaj nekem, mivel fogja ez a szerencsétlen nép kiérdemelni, hogy a szolgaságból felszabaduljon.

ISTEN SZOLGÁJA.

Mózesnek menekülnie kellett Egyiptomból Dátán és Ábirám árulkodása miatt. Vándorlásai közben elvetődött Midjánba. Ott egy kút mellé ült pihenni. Közben látta, hogy leányok, Jetro pogány papnak leányai, közelednek a kúthoz, hogy atyjuk nyáját megittassák, de ebben az ottani férfitáborok akadályozzák és a leányokat bántalmazzák. Ez ellen fellázadt az igazságérzete, a leányok pártjára állott és megsegítette őket. Erre szólt Isten: Azért, mert Mózes ezt tette és megsegített idegen leányokat, neveztesse Isten szolgájának! Hadd tudja minden halandó, hogy akik Engem szolgálnak, jók mindenkinek és életük kockáztatásával is megkönyörülnek minden teremtményen.

MÓZES BŰNE.

Mikor Mózes látta, hogy Jetro leányai nyájukkal hazafelé tartanak atyjukhoz, távolból nyomon kísérte őket, mert attól tartott, hogy a pásztorok útközben megtámadják őket, azért közelükben

akart lenni, hogy szükség esetében újból segítségükre lehessen. A leányok szerencsésen hazaérkeztek. Jetro csodálkozva kérdezte leányait: Miért érkeztetek ma így korán haza? A leányok feleltek: Egy micri megvédett bennünket a pásztorokkal szemben. Sőt vizet is meritett és megittatta a juhainkat!

Szólt az Úr: Azért mert Mózes hallgatott, mikor Jetro leányai mondták „egy micri (egyiptomi) védett meg minket“ és nem szakította félbe szavaikat mondván „nem micri vagyok én, hanem héber“, azért nem fog bemehetni a héber országába és még halála után sem fognak csontjai oda kerülni!

ÚJ HÉBER KÖLTŐKBŐL

AVIGDOR FEUERSTEIN:
SAVUÓTH A GYERMEKSZOBÁBAN.

I.

Reggel kivirágzott a vén gerenda,
A Mózes-kép mosolygott odafent;
Kis agyamból megindult a Legenda
S hűnyt szemekkel láttam a végtelent.

A messze Kelet ezer fényt lehelt ki,
Színek, lángok és lelkek ... millió;
S én: a gyermek, akít nem érthet senki
Egyedül vagyok itt az ős zsidó ...

Este fehér lángban lobogott a Tóra,
Kis szívemre áldó manna hullt;
Összetettem kezem esti imaszóra
S a Színaj-hegyről átzenélt a Mult ...

II.

Az éjjel rám mosolygott a könyvesláda:
Ma megfogadom,
Hogy pontosabban járok az iskolába.

Édes, zöldes fényben úszik ma a Tóra ...
Ma megfogadom:
Mindig felkelek majd, hogyha üt az óra.

Ott kint ég a Színaj s illatoz a Sáron...
Ma megfogadom:
Szorgalmas leszek majd mindig, télen, nyáron.

Kürtök, fénylő táblák, ígék és oltárok ...
Ma megfogadom:
Ha nagy leszek majd, jesivába járok ...

HENRI GEORGE: MÓZES, A TÖRVÉNYHOZÓ.¹

modern ember lelkében kifejlődött az a hajlam, hogy a történelem nagy alakjaiban az illető kor szellemének inkább eredőjét, mint okozóját keresse.

Mégis, ha megkíséréljük bizonyos mozgalmaknak — amelyeknek örök okozói belenyúlhatnak a mába — kezdeteit kutatni, vég-eredményben az individuumra bukkanunk. Mert igaz, hogy a körülmények határozzák meg az embert, de az is igaz, hogy minden dolgok elején az ember teremtette a körülményeket.

Macaulay leírja, milyen hatással volt lelkére annak a templomnak a régisége, amely dinasztákat és birodalmakat túlélve, visszanyúlhat azokba az időkbe, mikor áldozati füst szállt fel a Panteonról és a leopárd és a tigris marcangolták egymást a római amfiteátrumban. Pedig még ma is élnek körünkben szokások, amelyek apáról fiúra szállva, messzi, távoli múltba vezetnek vissza. Minden évben — a világ minden tájában — bizonyos időben összegyűlnek a zsidó családok a kovásztalan kenyér ünnepi lakomájára. Még mielőtt Rómát alapították, mielőtt Homérosz énekelt, ünnepelték ezt az ünnepet és az esemény, amelyre emlékeztetett, már akkor évszázados volt. Ez az esemény egy új népnek megjelenése a világtörténelemben. Ezt a népet legyőzték, szétírták, elszórták a világ négy tája felé és mégis, bár trónusok hullottak porba, nagy birodalmak tűntek el a föld színéről, válások váltakoztak és élő nyelvek haltak el — ez a nép még létezik, meg nem csökkent erőben.

Egy ilyen népnek megjelenése a világtörténelemben is epochális esemény.

De nem is annyira ez az esemény lép elénk lesújtó nagyságban, mint a vezető főalak, akiről tulajdonképpen szólni akarok.

Három nagy vallás állítja az Exodus vezérét a legmagasabb fokra, amelyet halandó ember elérhet. A kereszténységnek és az izlámnak épp úgy, mint a zsidóságnak, Mózes a törvényhozó, a legfelsőbb lény szócsöve, a közvetítő, felruházva emberfeletti hatalommal. De éppen ez a felmagasztosítás nehezíti meg e férfiú teljes nagyságának megismerését.

Még a kritikai tudomány is Mózesre — aki-

¹ A nagy amerikai szociológus, akinek a neve különösen „Haladás és szegénység“ című, nemrég magyar fordításban megjelent műve révén nálunk is országszerte ismeretes, ebben a kitűnő értekezésben, amelyet a Múlt és Jövő mutat be először a magyar közönségnek, főleg Mózes szociális törvényeinek szellemét méltatja, reámutatva azokra az eredményekre, amelyek ebből a törvényhozásból az egész kultúremberiség tudatába mentek át. Mózesnek és a bibliának eme nagyszerű méltatása annál érdekesebb és értékesebb, minthogy a zsidóságon kívül álló tudóstól származik, akinek ítéllete tehát itt a legobjektívebb hangnak mondható. (A Szerk.)

ről pedig semmit sem tud elbeszélni —, vezet vissza a zsidó törvény humanitását és az Isten egységéről (a mindenütt jelenvaló és örökkévalóról), való magasztos felfogást.

De mindegy, bármi módon fogjuk fel Mózeset, annyi bizonyos, hogy még a legszigorúbb kritika sem képes mítosszá tenni — az exodus ténye kényszerít bennünket, hogy egy ilyen vezetőt feltételezzünk.

Egy hosszú ideig leigázott népet visszavezetni a szabadságba, ilyen nagy tömeget féken tartani és harcosokká edzeni, akik előtt városok hullottak porba és harcias népek hátráltak, elégedetlenséget, feltékenységet elhallgattatni és a lelkesedés gyors és büszke lángját a cél állandó szolgálatába kényszeríteni, — mindez egy nagyszabású jellemet kíván, olyan jellemet, amely a politikus, a hazafi, a filozófus és az államférfi tulajdonságait a legszerencsésebben egyesíti.

Elejétől végéig, mindenben, amit tőle látunk, ez a jellem harmóniában van önmagával és a nagy művel, amely örök emlékműve marad.

Egy magasztos szellem karaktere ez, amely feltételek és korlátok közé szorítva, meg kell hogy élgedjen a meglevő anyaggal és erővel, amelynek működése csak halvány visszfény lehet a nagyszerű gondolatnak.

Egyiptomöntőformája volt a zsidó nemzetnek, úgy szólván matricája, amelyben egy egyes család, vagy legjobb esetben egy kis törzs, néppé nőtte ki magát.

Négy évszázadon keresztül, tehát hosszabb ideig, mint Amerika az európaiak előtt ismertes, ez a fejlődő, növekedő nép, amely egy patriarchális pásztorcsaládból származtatja magát, egy ősrégi, magasan fejlett kultúra hatása alatt állott. Ez a kultúra oly régi, hogy a piramisok évszázadosak voltak, mikor Ábrahám szeme rajtuk pihent.

Az első bevándorlók utódai, bármennyire érezték a faji különbséget és megőrizték egy szabadabb élet tradícióit, még sem kerülhették el ennek a hatalmas kultúrának a hatását.

Azon, hogy a régi zsidó berendezések oly sok esetben egyiptomi befolyást áruznak el, semmi feltűnő sincs. Ellenkezőleg: a különbségek a csodálatosak. A felületes szellem előtt mi sem természetesebb, minthogy egy nép, ha hátat fordít szolgasága földjének, otthagyja egyúttal ezen ország eszméit és berendezéseit. Aki azonban a történelmet tanulmányozza, tudja, hogy mi sem volna természetellenesebb.

Amely nép megszokta a despotizmust, bár feláldozta a tirannus ellen, gyűlöli intézkedéseit, elfogatja törvényeit, — ha már megdöntötte hatalmát, sietni fog egy másik tirannust ültetni helyébe.

A babonahívó nép, bárha tisztultabb vallást fogad a magáénak, hamarosan le fogja azt alacsonyítani az ő régi eszméinek fokára. Amely nép pedig hosszú ideig elnyomás alatt szenvedett, esetleg feltámad ellene, de csak azért, hogy maga is elnyomást gyakoroljon.

Justus de Gent: Moïse. (Rome, Galleria Barberini.)

Justus de Gent: Mózes. (Róma, Galleria Barberini).

Mert a körülmények határozzák meg az embert. De ha a nép a megszokott berendezések helyébe újakat fogad el, akkor biztos tudjuk, hogy e mögött azt az eleven ősi erőt kell keresnünk: — a férfiakat, akik a dolgok kezdetén a körülményeket teremtik.

Ezt látjuk az exodusnál. Az egyiptomi és zsidó törvénykezések közötti frappáns különbségek nem külsőségekben, hanem elvekben rejlenek. Az egyiknek a tendenciája: alárendelés és elnyomás, a másiké: a személyes szabadság. Csodálatos alakulás! A legjobban kifejlődött és legpompázóbb despotizmusból a legszabadabb köztársaság alakul. A sziklaszfinksz karmai közül kiemelkedik az emberi szabadság génusza és az exodus harsonái az emberi jogok legbüszkébb megnyilatkozását hirdetik.

A Nilusnak szűk völgye, a művészetek és tudományok bölcsője, egyúttal a legborzalmasabb rabszolgaság színtere. A Fáraó mint földi isten trónol szinte hozzáférhetetlen magasságban, akik hozzá legközelebb állanak, azoké a föld minden öröme, élvezete és egy raffinált kultúra minden vívmánya, a milliók számára csak az ostor marad, hogy munkára hajtsa őket és az állatok imádása, hogy betöltse lelkük sóvárgását.

Bármilyen kedvező körülményeket tételünk fel, egy nagy népnek organizálása és ilyen szellemi és testi rabszolgaságból való kiszabadítása

Dürer : Mózes.

Dürer : Moïse.

— egy félmillió iskolázott hadsereg ellenére — hatalmas és zseniális vezért kíván. De ez a tett, bármilyen nagy, mégsem mértéke az exodus vezére nagyságának. Nem az egyiptomi igától való megszabadítás, hanem a konstruktív államférfiúi lángelme mutatja Mózes teljes nagyságában.

A zsidó tradíció kívül az is bizonyítja egy szuverén elme befolyását, hogy maga a nép lépten-nyomon vissza akart térni az ő régi eszméi világához. Gyakran hallatszanak elégedetlen hangok, és alig hogy Mózes hátat fordít, már áll az egyiptomi arany-borjú. A monarchikus eszme ereje is feltámad és királyt választanak, ahogy a nagy vezér hatása szünőfélben van.

Amit Mózes életéről tudunk, megmagyarázza eszméit és amit működéséről tudunk, világot vet életére.

Mózes nem monarchiát akart szervezni, amilyen Egyiptomban érte el teljes virágzását és egyszerűbb formában a körülálló népeknél is szokásos volt, sem pedig köztársaságot, ahol a polgárok szabadsága a heloták szolgátságát tétellezte fel és ahol az egyént feláldozták a köz magasabb érdekeinek.

Olyan közösséget akart, amely az individuumot veszi alapul, amelynek ideálja, hogy mindenki saját szőlőtökéje vagy fűgefája alatt üljön, ahol senki sem zavarhatja, — ebben a közösségben senkit sem ítéltettek szakadatlan munkára, itt még a rabszolganak is maradt reménye és az igavonó állatnak is volt pihenése. Ebből a közösségből számúzza volt a keserű szegénység, itt a személyes szabadságból fakadó férfi-erőnek egy erős nemzeti karaktert kellett volna fejleszteni.

Nem a tulajdon védelme, hanem az emberiség védelme a végcélja a mózesi törvénykezésnek. Előírásai nem az erősnek akarnak segíteni, hogy gazdagságot harácsoljon össze, hanem a gyengéket akarják megvédeni a kizsákmányolás és elnyomás ellen.

A szombati nap és a szombati év még a legalacsonyabb sorsúnak is nyugalmat és pihenést biztosít.

Ha a harsonák a jobel-évet hirdetik, a rabszolga felszabadul, az adósság, amelyet nem lehet megfizetni, megszűnik és az ország új felosztása még a legszegényebbeknek is részt biztosít Isten földjéből. A kalászszedőnek hagyni kell valamit a szegények számára és az igavonó ökörnek nem szabad a száját bekötni.

A vallás, amely ezekkel az életet formáló szabályokkal szorosan összefügg, hasonló vonásokat mutat. Az emberi testvériség eszméjének megfelelő Isten atyai mivolta. Ha a formák hasonlatosak is az egyiptomiakhoz, a szellem új. Bár a papi hivatás öröklődik, a törvény a maga teljességében az egész népé. Bár sok egyiptomi szimbólum hatolt be az istentisztelet formásaiba, szigorúan számúzza van a tendencia, hogy a for-

mát összecserélik a lényeggel. Csak ha Egyiptom Apiszaira, a baglyokra és a szent macskákra gondolunk, nyilatkozik meg előttünk annak a parancsolatnak a teljes értelme: „Ne készíts magadnak képet semméről...!”

Es ha forma, szimbolum és parancs alatt a gondolatot keressük, rájövünk, hogy a zsidó tanítás alapvonása a hasznossági elv, az isteni törvénynek a mindennapi életre való alkalmazása. Mózesnél a legfelsőbb lény nem a szürkességbe vesző mult, vagy a messzi jövőendő istene, hanem „a mi Istenünk”, az élő és jelenlevő Isten. Ez a nagy princípium van letéve ezekbe a szavakba: „En vagyok.”

Feltűnő, hogy a túlvilági életnek még említése is hiányzik Mózes könyveiből. Az bizonyos, hogy az exodus zsidói teljes egészében ismerték a túlvilági életéről, a jutalomról és büntetésről szóló tant, amely az egyiptomiaknál a tudománynak és művészetnek szinte középpontját képezte. De Mózes tudta, hogy épp ez a tan súlyos szellemi bilincscső és az elnyomásnak hatalmas eszközévé válhat.

Mózes azt tanítja, hogy az emberi tettek már ezen a földön elnyerik jutalmukat és hogy a nemzés, amely sohasem fáradó lábbal üldözi a nemzeti bűnöket, az atyák bűneiért számadásra vonja az unokákat, — bárha a korlátolt elme azt híhetné, hogy néha a jogtalanság jutalmat kap és a gonoszok büntetlenek maradnak. Ezzel reámutat az egyén és a köz, egymással való szoros kapcsolatára és arra, hogy az egyén bűnei miatt úgyszólván mindannyian szenvednek. Éppen ezeknek az igazságoknak hangsúlyozása adja meg Mózes törvényeinek praktikus jellegét. Az elvont spekulációkat, amelyekben az elme oly könnyen eltéved, elhagyja, mert ezek könnyen a babona talajává válhatnak, inkább a törvények azon fajtájára szorítkozik, amelyektől az egyén jó vagy rossz sorsa függ. Az ő tanítása sohasem vezetett a lényegében önzéssel telített aszkézisre, amely annyira kifejlődött a brahm és a buddhista vallásokban és amelytől a kereszténység és az izlám sem maradtak mentesek. Az ő tanítása nem éri el tetőpontját ebben a mondatban: „Fordulj el a világtól, hogy megmentsd a lelki üdvösségedet”, hanem ezekben a szavakban: „Tedd meg kötelességedet a földön, hogy te magad boldogabb légy, a világ pedig jobb.” Sőt az egészségi szabályokat sem hagyja figyelmen kívül. Amit pedig jutalmul ígér: békesség és bőség, hosszú élet és erőteljes fiúk és lányok.

Pedig nehezen hihető, hogy olyan szentéletű és olyan mélységes kedélyű ember mint Mózes, csak a földi dolgok végéig gondolt volna, hogy erejét és bizalmát nem abból a meggyőződésből merítette, hogy a testi halál csak a lélek felszabadulása, hogy ne hitt volna a mindenségben élő hatalomban, amelyre építhet az anyag feloszlásán és a világ pusztulásán túl... De Mózes abban látta kötelességét, hogy teljesítse a feladatot, amely tisztán állt előtte. Olyan társadalmi

Raphaél: Móise.

Rafaél: Mózes.

rendet akart megalapozni, amelyben szegénység és lealacsonyító szükség ismeretlenek, — ahol az embernek, mentesen a nyomasztó gondoktól, alkalma legyen az erkölcsi és szellemi tökéletesedésre.

Itt nyilatkozik meg e férfiú nagysága. Milyen bölcsesség és előrelátás kellett ahhoz — hogy már a pusztaságban óvóintézkedésekre gondolt az egységes állam jövőendő szeszélyeinek ellen-súlyozására —, arról a jelen tegyen tanuságot.

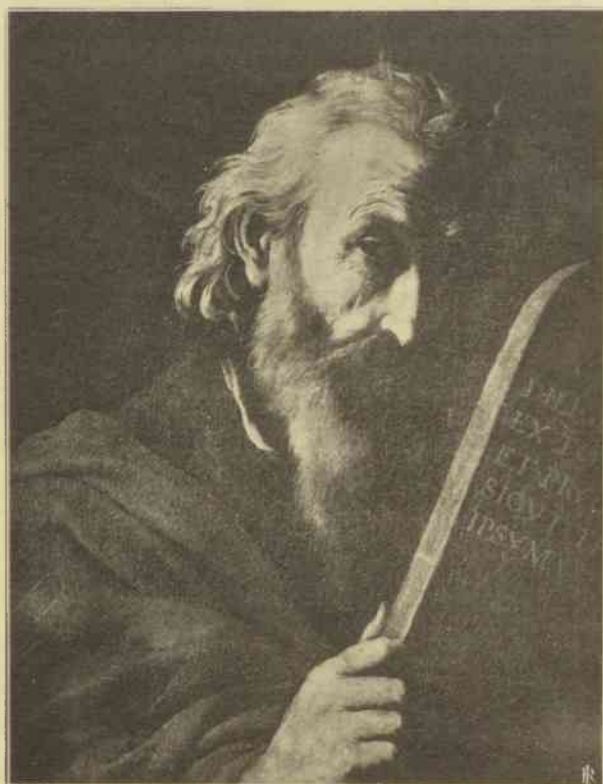
A 19-ik század teljes glóriájában, amikor minden iskolásgyermek olyan dolgokat tud, amelyekről Egyiptom bölcséi még nem is álmodtak, mikor a tudomány egyik titkot a másik után küzd ki a természettől, — csak természetes, ha úgy tekintünk vissza elmúlt évezredek bölcseségére, mint a férfiú tekint vissza gyermekkorára.

Es mégis, a tudomány minden vívmánya dacára, hol van ország a civilizált világon, ahol ne volna szükség és elnyomás, ahol a tömegek ne volnának szünet nélküli munkára kárhoztatva és ahol a nyereszkeskedési vágy ne alacsonyítaná le az összes osztályokat! A haladásnak 3000 éve és mégis az ég felé száll a kiáltás: „Megkeserítették a mi életünket kemény munkában téglavetéssel és kőégetéssel és minden fajtájával a kényszermunkának.” 3000 éve a haladásnak és kis gyermekek panaszos szava vegyül ebbe a

kiáltásba! Előre és előbbre haladunk, minden nap új találmányt terem és a panasz a „nehéz időről” hangosabb és hangosabb és mindenütt rajta ül a gond az emberek és a nélkülözés félelme.

Gyors és kitartó lépésekkel halad az emberi kéz képessége, az emberi szükségletek kielégítésére és mégis napról-napra intenzívebb a pusztító megélhetésért való küzdelem. És látunk nyomorúságot a bőség közepette, tudatlanságot a kultúra közepette és túlszűfolt árúmagazinok mellett összeesnek az emberek a hidegtől és a templomok árnyékában burjánzik a bűn, amelynek a szükség volt szülője. Mózes látta, hogy Egyiptomban a tömeg szolgátságának oka abban rejlett, hogy csak néhány kiválasztottnak volt birtokjoga a földre, amelyen és amelyből pedig az egész népnek kellett élnie.

Mózes a filozófus államférfiú előrelátásával olyan eszközökkel, melyek korának és körülményeinek megfeleltek, igyekezett ezen káros állapot kifejlődését megátolni. Mindenütt a mózesi törvényben a föld Isten ajándéka, amelyet az egész népnek adott, senkinek sincs joga azt monopolizálni. A föld sehol sem: „a te birtokod, sem a talaj, amelyet megvásároltál, a föld, amelyet meghódítottál” — hanem „a föld, melyet az Úr, a te Istened neked ad”. És praktikus törvénykezéssel és olyan intézkedésekkel, melyeknek szentséges színezetet adott, igyekezett a

Pietro Novelli: Mózes. (Palermo.)

Pietro Novelli: Moïse. (Palermo.)

régi kultúrákat despotizmussá változtató jogtalanságot megelőzni, — azt a jogtalanságot, mely későbbi évszázadokban megdöntötte Rómát, amely okozója lett a lengyel jobbágyságnak, Irország nyomorának, azt a jogtalanságot, mely egyetlen szobába zsúfol egész családokat és az új államokat az Atlanti Óceánon túl kalandorokkal népesíti be. Nemcsak a föld egyenletes felosztásáról gondoskodott és kiméleséről, a szombati év által, hanem a jóbel-év intézményével, minden 50 év után a föld újra való felosztásáról is — ilyen módon megszüntetve a monopolizálás lehetőségét.

Nem akarom mondani, hogy ez a legjobb megoldása volt ennek a kérdésnek, hisz Mózesnek, épp úgy, mint minden konstruktív államférfiúnak számolni kellett az adott viszonyokkal. Még kevésbé akarom állítani, hogy a formák, amelyek az akkori viszonyokra és arra a népre illettek, minden népre és minden időre alkalmazhatók. Nem a forma tiszteletét akarom, hanem a szellem elismerését.

Pedig milyen gyakori a forma tisztelete és a szellem semmibevétele! Sokan hisznek a mózesi törvény isteni eredetében, de alkalmazását a mai viszonyokra, mint vallásellenes és kommunisztikus törekvést bélyegeznék meg. Pedig mennyivel tartozunk mind a mai napig ezen intézkedéseknek! A mózesi törvényeknek egyike az egyetlen, ami a mi munkásosztályunkat megkülönbözteti a szünetet nem tartó kényszermunkástól. A politikai ökonómiában mi sincs határozottabban bebizonyítva, minthogy a mai körülmények között a munkásosztály 7 napi munkáért sem kapna több bért, mint a 6 napiért és épp oly nehezen volna kiküzdhető a napi munkaidő redukálása, mint ma.

Aki azt hiszi, hogy az ember létezik a szombat miatt és nem a szombat az emberért, az maradjon meg hitében továbbra is; de hogy van a hétnek egy napja, melyet a munkás magának követelhet — egy nap, amelyen pihen a kalapács és nyugszik a szövőszék —, ez a kereszténység révén a zsidóságnak köszönhető, annak a törvénynek, mely a szinaji pusztaságban keletkezett. Es vajjon, aki a produktív erővel való pazarlást látja, kételkedik-e abban, hogy a modern társadalom nemcsak boldogabb, hanem gazdagabb is volna, ha, mint a szombati nap, úgy a szombati év csodálatos eszméjét is átvitte volna, vagy legalább ennek az intézkedésnek szellemét a mai viszonyokhoz alakítva fenntartotta volna?

Ezek azok a karakterisztikus vonások, melyekből, mint egy kolosszus töredékeiből, felmérhetjük a szellem nagyságát, amelynek bélyegét viselik.

Ki kételkedhet abban, hogy a gondolat nagyobb volt, mint a kifejezése? És mégis ez a kifejezés mind e mai napig hatalmas tényezője a világnak.

Ezekből a tanokból fakad a zsidóság szoros családi élete, szabadságszeretete és az a forró hazaszeretet, amely fellobog a Makkabeusokban

és az a sziklaszilárd kitartás, amellyel — kőpad és üldözés dacára — ragaszkodtak hitükhöz. Mózes tana ihlette meg a zsidó költőket és prófétákat, akik szavakba öntötték a legszebbet és legmagasabbat, amit emberi elme valaha kigondolt.

És túlnöve egy kicsiny faj szűk keretein, érezte befolyását mindenütt, ahová a szent Írás eljutott. A biblia szelleme trónusokat döntött meg és megingatta a pápi uralom hatalmát.

Mózesnek élete és tanítása élő tiltakozás az ellen a téves tan ellen, amely immár 3000 éve virágzik és amelyet gyakran még keresztény szószékekről is hirdetnek: hogy az emberi baj és nyomorúság okát a gondviselés titokzatos tétlenségében kell keresnünk, amelyet megváltoztatni nincs módunkban.

Aki ezt a véleményt vallja, aki hiszi, hogy semmi köze nincs a nyomorhoz és brutalitáshoz, amely éppen a civilizáció centrumaiban burjánzik legdúsabban, az íme, vegyen itt példát magának. Aki látni akar, annak számára még ma is ég a csipkebokor lángja és ma is hangzik az isteni szózat: „A nép szenved, ki fogja kivezetni?”

*

Felvették a legmagasabb monarcha és földi isten közvetlen családjába pápi és hercegi rangban, egy olyan országban, ahol a pap és a herceg kéjelegthettek a föld minden örömében — nyitva állt előtte minden, ami kielégíthette az érteket és foglalkoztatta a szellemet.

Mi lehetett neki azoknak a jajkiáltása, akik izzó napfényben dolgoztak a felügyelők ostora alatt? Egyhangú muzsikává tompult a jajszó, amíg odaért a hűvösséget adó oszlopos csarnokba, vagy a vászonsátrak alá. Miért ostromolta volna a sors színpadát, miért küzdött volna a rendszer ellen, amelyet a magas istenek határoztak meg?

Amazoknak téglát kellett hordani szünet nélkül — neki annak a processziónak az élén volt a helye, amely muzsikaszóval haladt tova színes zászlók alatt, hogy felszentelje a hatalmas gúlát, amelyet amazok arcuk verejtékével építettek. Miért ütközött volna meg a kényszermunkán — előtte nyitva állott az élet minden élvezete, ha pihenést és nyugalmat óhajtott, ott volt számára az elhaló melódiák szelíd dallama és a táncosnők ritmikus tánca. Ha vágya komoly szellemi tevékenység felé hajtotta, — a templom csarnokai-ban foglalkozhatott a tudomány minden ágával.

Nem a szenvedély hirtelen fellobbanása volt, mely Mózes² arra bírta, hogy mindennek hátat fordítson és élethossziglan az elnyomottak szolgálatába szegődjön. Az önfeledtség, amely az egyiptomi megölésében nyilvánult, egész életén keresztülsugárzik.

Mindenben, amit a tradíció életéről mond, egy nagy, változatlan szenvedély vonul át: az önzetlen törekvés az emberiséget jobba, nemesebbé, boldogabbá tenni. És halála méltó befejezése ennek az életnek. Távol tartja magától a természete-

Franz Heyn : Moïse.

Franz Heyn : Mózes.

tes vágyat, hogy dinasztiát alapítson, tagadja a vérnek előjogát és utódjául a legjobb férfit teszi meg. Meghalni pedig — bár olyan országból jön, ahol a temetési rítus elsőrangú fontossággal bír — elvonul az emberi tekintetek elől, nehogy a bálványimádási hajlam, amely mindig kitörésre készen ólálkodott a nép lelkében, halála után babonás tisztelettel — amit életében sikerült távol-tartania — vegye körül.

Vezetője és szolgálja az emberiségnek! Törvényadó és jóltevő! Egy eljövendő idő munkása! Tipusa a nagy lelkeknek, amelyek mindenkor hősokeket és mártírokat adtak az emberiségnek, — akinek tettei a legértékesebb birtokát és emléke legszentebb örökségét alkotja népének! Nagy birodalmak alapítói közül, — melyikkel hasonlíthatjuk össze őt?

Szavakért való versengés volna, ha egy ilyen férfiú inspirációjáról vitatkoznánk. Ilyen jellemek a láthatatlan mélységből kell hogy erősségüket merítsék, — ilyen bölcsesség csakis a szív tiszta forrásából fakadhat. Ilyen jellemek bizonyítják a létezését valaminek, ami ténylegesebben létezik, mint az anyag, ami magasabb, mint a csillagok — egy fénynek, amely világítani fog, mikor a naptestek kihűlnek és elenyésznek —, egy vég-célnek, amely előtt a fizikai mindenség nem több, mint egy tovatűnő korszak.

DR. BOLGÁR MÓZES: LEGENDÁK MÓZES HALÁLÁRÓL.

— A GOLUSZ MESÉIBŐL. —

Mikor Mózes látta, hogy végzete meg van pecsételve, kört vont a botjával maga körül, beléje állt s azt mondta: — Világ Ura, én nem mozdulok ki innen, míg a sujtó határozatot meg nem másítod!

Zsákot öltött, hamut hintett a fejére s olyan imát modott az Úr előtt, hogy megrengett ég és föld és a természet rendje megrendült. Az angyalok suttogtak: Isten akaratára felfordul a világ! De égi szózat járta be az úrt:

— Nem akarom a világ összeomlását! Zárjátok be az egek kapuit, hogy Mózes imája fel ne hatoljon hozzám.

Mózes pedig folytatta az imát:

— Világ Ura, te tudod, mennyit szenvedtem e néppel, míg a te Törádat elfogadták. Ha szenvedtem velük, hadd lássam a boldogulásukat is. Te mondtad a Könyvedben: a munkásnak aznap fizess ki a bérét és én negyven évig dolgoztam nálad és most azt mondod: nem léped át a Jordánt! Ez hát a munkám bére? Magad rombolod le törvényeid erejét!

— Ez megmásíthatatlan végzet!

— Uram, hadd kerüljek legalább holtan az igéret földjére, miként József csontjai.

— Mikor József Egyiptomba került, nem tagadta, hogy héber, de téged Jethró lányai egyiptominak néztek és te — hallgattál.

— Oh engedj hát bejutni szarvas alakjában, hadd ehessen ama föld fűvét, ihassam a vizét. Avagy hadd jussak be madár alakjában, hogy repülhessek végig az ország egyik szélétől a másikig:

— Elég volt, Mózes!

Elment Mózes az ég és föld nemtőjéhez: könyörögjetelem!

— Ó jaj nekünk — mondták —, magunkért is kell könyörögni, mert írva van: az egek szétmállanak, mint a füst és a föld széthull, mint az ócska ruha, de az Úr szava áll.

Elment Mózes a világító testek nemtőjéhez: könyörögjetelem!

— Ó jaj nekünk — mondták —, magunkért kell könyörögnünk, mert írva van: és elolvadnak az ég minden seregei, de az Úr szava áll!

Elment Mózes a hegyek-dombok nemtőjéhez: könyörögjetelem!

— Ó jaj nekünk — mondták —, magunkért kell könyörögnünk, mert írva van: a hegyek megroppannak és a dombok meginognak, de az Úr szava áll!

Elment Mózes a tenger nemtőjéhez: könyörögjetelem!

— Ó Amram fia, milyen napot értem — szólt a nemtő —, te vagy az a Mózes, ki pálcáddal tizen-

két ösvényt vágál bennem régen! Hol van hajdani erőd?!

— Ne emlegesd! Király voltam akkor én és most hamuban fetrengék és nincs meghallgatás. Ó Isten, könyörületes Isten!

Az Úr meghallotta az utolsó szavakat, megnyhült és szólt:

— Két esküt esküdtem, Mózes. Az egyik: hogy elpusztítom Izraelt, amikor azzal az öntvénnel (aranyborjúval) megharagítottatok; a másik: hogy te nem léped át a Jordánt. A népnek megbocsáttam, mert te azt mondtad: inkább törülj ki engem a könyvedből, de most te két végén fogod a kötelet és azt akarod, hogy a második esküt se tartsam be. Válassz hát: bocsánat a népnek, vagy neked bebocsátás.

— Ezer Mózes pusztuljon el, de Izrael egyetlen emberének a körme meg ne sérüljön! De mondd, ó Uram, lehet az, hogy a lábak, melyek az ég csarnokait taposták: kezek, melyek a két Táblát fogták át és az arc, melyen a Sechina fénye tükrözött hajdan, hát lehet, hogy ezekre ráboruljon a föld?

— Ez a világ rendje, Mózes! Minden kornak megvan a maga vezére. Eddig te voltál, ki jártál előttem, most Józua következik!

— Istenem, engedj, hadd legyek Józua tanítványa.

— Hát tedd meg, ha akarod!

Másnap korán reggel felkelt Mózes és elment Józua sátrához. Józua pedig ült és beszélt a népnek. Mózes megállt a tömegben, lehorgaszotta fejét és kezét a szívére tette és senki sem vette őt észre. A nép egy része pedig elment Mózes sátra elé, kereste és nem találta s mikor visszatért, látta Józua előtt állni. Odakiáltottak:

— Józua, mi az, te ülsz és Mózes áll?

Józua szétszaggatta a ruháit és sirt:

— Mózes, tanítóm, mesterem, apám, ülj le és taníts!

— Nem szabad. Ezentúl te tanítsz és én hallgatok.

És égi szózat szólalt meg: Józua a mester!

Mikor Józua befejezte, bement a Sechina sátrába, Mózes utána akart menni, de felhő ereszkedett le közéjük és Mózes kint maradt. Mózes állva maradt a bejáraton és mikor Józua kilépett, azt kérdezte:

— Mit szólt az Úr?

De Józua Isten akara szerint felelt:

— Amíg neked szólott, én sem tudtam: mit szól.

— Jaj nekem — kiáltott Mózes —, százszor akarok meghalni, de egyszer sem irigykedni.

Mikor Mózes halálra határozta el magát, az Isten gyászbaborult:

— Jaj, hogy Mózes meghal!
Leborult előtte Matatrán (a személye körüli angyal) és szólt:

— Ó Uram, hiszen ez az ember útja, hiszen te akarád így:

— Úgy vagyok én most, mint ama földi király, kinek igen gonosz fia vala. Nap-nap után bősztette az apját. Az apja sokszor meg is akarta ölni, de mindig közéjük állt az anya. — Teltek a napok és a királyné meghalt. A király sírt és a szolgálai épp így vigasztalták: hisz ez az ember útja! De a király felelé: Nem is annyira a királynét siratom, mint inkább a fiamat; ha ez most megharagit, ki áll majd kettőnk közé...! Izrael is, az én makacszkodó fiam, mennyit nem bosszantott engem, de hányszor akartam én elpusztítani s Mózes közibénk állt. Bizony nem Mózeszt gyászolom én, hanem Izraelt.

Szamaél pedig, a sátánok fejedelme, kárörvendve várta Mózes lelkét. Azt mondta: mikor hal már meg Mózes? Mikor fogok én már kacagni és Michael sírni?

Szólt az Isten Michaelnek: eredj, hozd fel Mózes lelkét! De Michael mondja: Én mestere voltam, ő a tanítványom, nem bírom nézni a halálát.

Szólt az Isten Szamaélnek: eredj, hozd fel Mózes lelkét! A fősátán felvette pallosát, düh és kegyetlenség borította el a testét és lecsapott a földre. Ott találta Mózes, épp a Négybetűst (Isten-név) írta pergamenre, arca pedig világított, mint a nap. Nem mert közeledni. Mózes felnéz, meglátja és rászól: mit csinálsz te itt?

— A lelkedért jöttem, Mózes.

— Ki küldött?

— A lelkek Úra!

— El innen, mert dicsőíteni akarom őt halálom előtt!

— Nem szorult a te dicsőítésedre, mert „az egek zengik Isten dicsőségét“.

— Én meg elnémitom őket és dicsőítem Őt. „Figyeljete egek és hallja ő föld szájam szótát...!“

— Fejezd be Mózes és gyere velem! Minden ember az én kezembe kerül a végén.

— Ó Szamaél, hát elfelejtet: ki vagyok!? Negyven napig voltam az égben és angyalokat győztem le és lehoztam a földnek a Tórát...

Szamaél a pallosához nyúlt, de Mózes felemelte bűvös botját.

— Távozz, Sátán! És Szamaél elíramodott.

De isteni szózat szólalt meg:

— Itt az utolsó óra!

— Ó Uram, Istenem! Hallom a hangot és engedelmeskedem, de gondolj a percre, mikor a

csipkebokron nyilatkoztál meg nekem és ne add a lelkemet a sátán kezébe.

— Ne félj, Mózes — szólalt ismét a hang. — Én magam veszek magamhoz.

— Megnyugszom, Uram, csak engedd, hadd áldjam meg a népet halálom előtt. Úgysem szeretett, mert örökké korholtam a te nevedben. Ó Izrael, sokat bántalmaztalak az életben, bocsáss meg.

A nép sírva fakadt:

— Ó atyánk, tanítónk! Megbocsátunk. De megbocsátod-e te, hogy annyit szenvedtél értünk.

— Megbocsátok.

De isteni szózat szólt: Elérkezett az utolsó perc!

— Legyen meg az Isten akarat. Csak még egy szót! Ha bejutsz Izrael az ígért földjére, emlékezz rám és a pusztán porladó csontjaimra és mondd: ő Amram fia, mint a paripa futott előttünk mindig és mégis elmaradt tőlünk!

— Emlékezzünk — mondá a nép.

És ebben a percben felhő borította el Mózes. Leszállt az Úr az égből három arkangyal kíséretében. Michael ágyat vetett, Mózes lefeküdt, Gabriel bísszus takarót borított rája, Jagzegél pedig igazgatta és az Isten szájon csókolta és felvitte a lelkét a mennybe.

Rauch : Moïse.

Rauch : Moïse.

NAGY IMRE:
HA NEM JÖN MÓZES . . .

Mi lett volna, ha nem jön Mózes,
hajnalhozó nagy Mesterünk,
mi lett vón akkor mivelünk?

Sötét volt, gyászos a napunk,
pribékhad vidám torra várt,
jajjunk se szólt már, dalunk se szállt.

Mi lett volna, ha nem jön Mózes,
hajnalhozó nagy Mesterünk,
mi lett vón akkor mivelünk?

Szabadság napján tárgult a tüdő,
merészet röppent minden álom
s ott álltunk árván a pusztaságon.

Mi lett volna, ha nem jön Mózes,
hajnalhozó nagy Mesterünk,
mi lett vón akkor mivelünk?

Tapostuk sorsunk hosszú útját,
ránktört az éhség, szomjúság,
nem birtuk már a nagy tusát.

Mi lett volna, ha nem jön Mózes,
hajnalhozó nagy Mesterünk,
mi lett vón akkor mivelünk?

Lázadt, lazult acélhít bennünk,
csilló aranynak vert a fénye,
füttyültünk Izrael istenére.

Mi lett volna, ha nem jön Mózes,
hajnalhozó nagy Mesterünk,
mi lett vón akkor mi velünk?

Kigyúlt a tűz Sionnak ormán,
fáját, követ nagy füst takarta,
villám felelt a gyenge jajra.

Mi lett volna, ha nem jön Mózes,
hajnalhozó nagy Mesterünk,
Mi lett vón akkor mivelünk?

Kötblán szólt az Úr a néphez
s adott a hosszú szenvedésekér'
ígét, ami minden kincsénél többet ér.

Mi lett vón hej, ha nem jön Mózes,
hajnalhozó nagy Mesterünk,
mi lett vón akkor mi velünk?

Meg volt a kincs és árva népünk,
világmegváltó szent szerepre szánt
drága kincsével tehetetlen állt.

Mi lett volna, ha nem jön Mózes,
hajnalhozó nagy Mesterünk,
Mi lett vón akkor mivelünk?

Mi lett volna, ha nem jön Mózes
s kövér hazánkig nem vezet,
mi lett vón Izrael veled?

S ha nem tanít? Az öt könyv nélkül
sorsunk, mely most is sujtva ver,
hogyan szenvedtük volna el,
hogyan szenvedtük volna el?

BARÁTH ALBERT:
SEVUÓSZ.

Bánatos, könnyes ómer-napok végén
Bókolva üdvözöllek, drága ünnep,
Rövid gyerekkorom legszebb emléke vagy te.
Szívemben mirtuszága nyílt a hitnek,
Ha zölddíszes, virágos hajnalon
Sevuószkor a zölddíszes templomba vittek.
A templomunk felvette új ruháját
— Zöld bársonyon kis sárga mécsvirágok —
Fenyő-borított szekrényben a török
Sápadtan ültek, mint beteg királyok.
Biborpalástjukon tűzbetűk égtek
S Izraelről meséltek bús legendát,
Kinek aranysujtásos köntöséről
Vad erőszakkal minden dísz letéptek,
Kinek gyenge testét is megsebeztek
S csurog, csurog a biborszínű vér . . .

. . . De a zöld fenyő szebb jövőt ígér.
Lesznek derűs cioni hajnalok,
Az isten minket nem sokáig büntet
S mi felemeljük lehajtott fejünket,
Izrael újra nép lesz és szabad lesz,
Mert jön a Messiás és a kürtöt fujja
S mi boldogan daloljuk: halleluja.

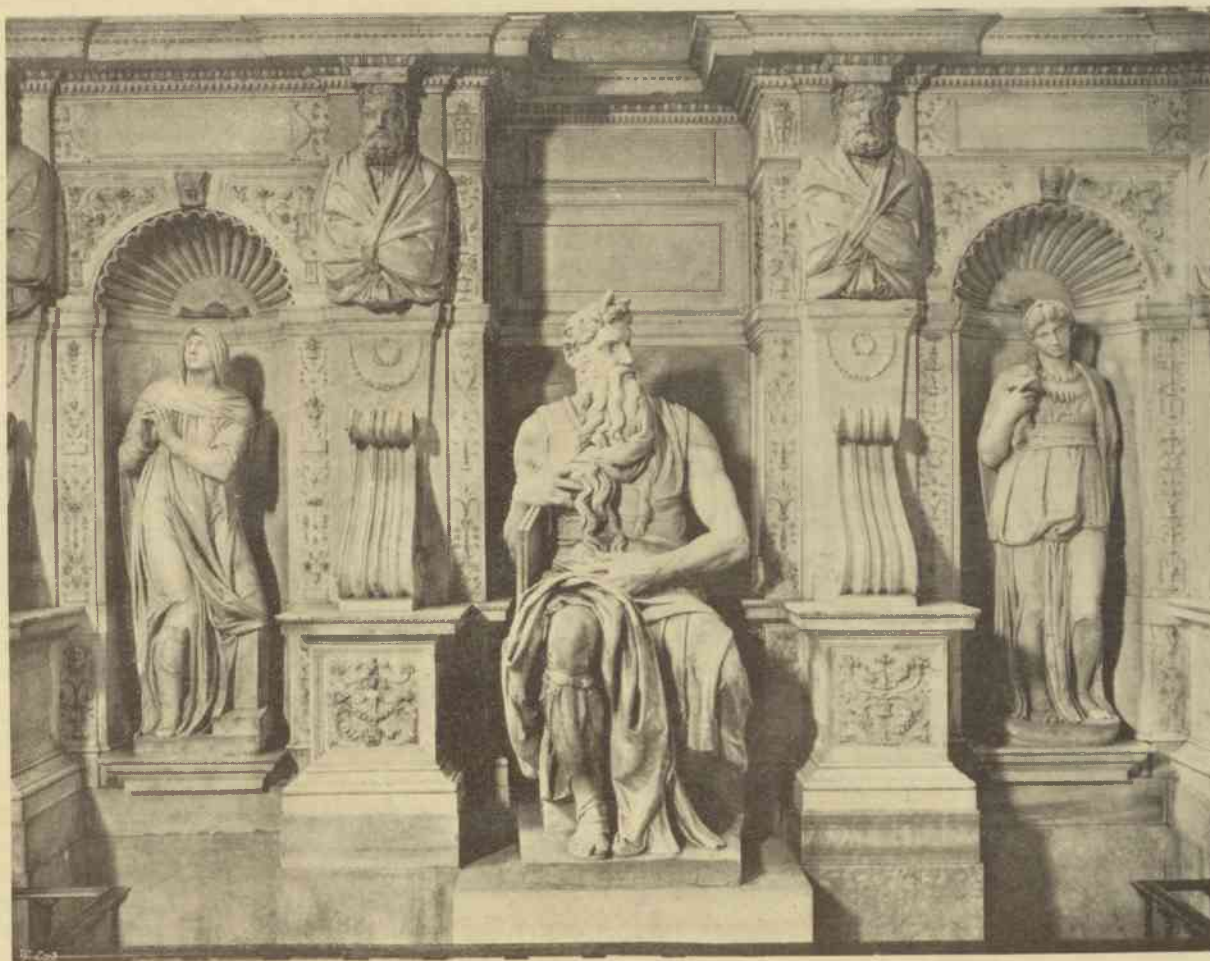
— — — — —
Azóta hosszú évek elrepültek,
Szívemre a gond keselyűi ültek
S az életem bús ómer-napjait
Lankadtan és elcsüggedten számlálom . . .
S a nagy Sevuószot várom.

GEDŐ LIPÓT: MÓZES LOVASSZOBRA.

Künn volt a műterme a város északi szélén a faraktárok közelében. Errefelé olcsó a lakás, de meg szerette is ezt a változatos vidéket minden szegénységével, lim-lomjaival, rendetlen színességével. Tikkadt nyári napok égették az aszfaltot és Ambrus Éliást a szobrászt, már kora hajnalban ott lehetett látni a teherpályaudvar bejáratánál, ahol szigorú és meredt tekintetét szinte belefúrta az erőlködő lovak szügyébe, tomporába és izzadt vastag nyakába. Studírozta a lovak anatómiáját, mert nagy dolgot készült teremteni. Mózes lovas alakja izgatta a fantáziáját. Nem a bölcs törvényhozót akarta megteremteni, hanem az ifjú, deli és dicsőséges hadvezért. Egy olyan mozdulatot akart megkomponálni, mely egy előre és egy hátranyúló perspektívát mutat. Arckifejezése egy győzelmében biztos, sugaras érzés hitében buzogjon előre az ígért földje felé, testtartása pedig okos és nyugodt mérsékletre intse a türelmetlen tömeget. Grandiózus téma;

érdemes arra, hogy egy Donatello, vagy egy Michelangelo vegye vésője alá. Ambrus Éliás érezte is, hogy nem könnyű témát választott. Élete, művészete és egész valója is eléggé érett volt már, hogy teljes egészében körülöleljen egy ilyen monumentális feladatot. Hónapokig hordozta magában; nappal skizzelt és fürkészte a formák titkát, éjszaka pedig az ágyban szabadjára bocsátotta művészete titkos erőit, megeresztette magában az intuíciónak csodás csatornáit, melyekből magas ívben szökkennek ki a merész gondolatok. Reggel pedig, hogy maga körül látta a való élet tárgyait, a köznapot, hideg, józan, az élettől bölcsé pofozott, 30 éves fejével tudta kemény formává alakítani az éjszakai csodákat. Gyakran lapozgatott a próféták könyvében. Jesásból fejezeteket tudott már kívülről. S hogy így hónapokig elzárta magát mindentől, barátaitól és kenyérkeresettől, valósággal átfömlődött. Szakálla, haja megnőtt, arcán az apostolok szent lángjából lobogott valami és munkaköpegyében sürgött-forgott a külváros emberei között, első pillanatra csakugyan úgy hatott, mint egy apostol.

A ló alakjával készen volt. Egészen megstudi-

Michelangelo : Moïse.

Michelangelo : Mózes.

rozta. Mózeshez, hogy modellt találjon, a közeli zsibvásár emberei között keresgélt. Azok megbámulták, de legtöbbje nevetett rajta. Végre talált egy alkalmas embert. Megszólította, de az bambán nézte; nem értette. Később meg félni kezdett.

Ambrus kétségbe volt esve. Felkutatta a legkisebb zugot is, hogy megtalálja, akit keresett. Nem találta meg sehol, semerre. — Az az egy és kívül senki — mondotta magában. Visszament hozzá és ezreket ígért neki, mert szép volt, mint egy isten. Csillogó, fekete szakállával, széles mellével és szomorú, de energikus szemeivel úgy állt ott a megtört, szegény emberek között, mint a szépség, erő és szomorúság szobra. Erősnek látszott, mint Sámson és szép volt, mint Dávid. Sikertől neki, meg volt, ígérte, hogy eljön. Eljött. Egész idő alatt, míg studiózta, beszélt hozzá szépen és magasztosan, hogy az beleszédült. Káprázott attól az idegen világtól, mely olyan roppant tüzzel lobogott ki a szobrászból. Ambrus a lelkét is megakarta gyúrni. Szuggerálni, fanatizálni, egészen magába olvasztani ezt a csodás szépségű embert, ezt a miveletlen lelket, hogy méltóvá tegye az eszményhez, melyet belőle fog faragni. Ezt akarta. És az ember hajlott. Ambrus oly különösen beszélt hozzá, annyi alázattal és annyi göggel, hogy az megtorpant és sejteni kezdte a roppant felelősséget, melyet teste-lelke e munkában képvisel. Szorgalmasan eljárta hozzá és a primitív emberek szomorúságával itta magába a szobrász minden szavát. Érezte őt egész rendkívüliségében és tisztelni kezdte, mint a csodábbikakat szokták. Átszellemült arccal beszélt róla az ócskaárúsoknak, akik eleinte kételkedően hallgatták, de hogy napról-napra mindig egyforma lelkesedéssel mondott Ambrusról csodákat, arcukra fagyott a kicsinylő mosoly és kíváncsiakká lettek. Gyakran megesett azontúl, hogy Ambrus — csavargásai közben — egyszer csak azon vette magát észre, hogy csoport veszi körül és kíséri. Szakállas férfiak, suhancok és gyerekek félő arccal, tisztos távolságról lesték és figyelték minden mozdulatát. Ambrus, ahogy észre vette, nem kergette el őket, sőt egy közeli köre ült és nyájas, szíves szavakkal eldíszkurált velük. Megszerette őket. Azok is bizalommal panaszolták el neki bajaikat s ő okos tanácsokat tudott adni mindegyiknek. Később annyira megszokta már őket, hogy naponta eljárta a kicsiny templomukba és velük imádkozott.

Végre hozzáfogott a mintázáshoz. A környék zsidó mesteremberei ingyen vállalták a hatalmas váz felállítását. Sok deszka, vas kellett hozzá, mind előteremtették. Létrákat hoztak, állványokat szögeztek és állandóan nagy csoportok vették körül a dolgozókat. Lassan közös szent üggyé nőtte ki magát a szobor.

És Ambrus dolgozott rajta sokáig. Késő őszi lett, mire befejezhette. Közben nagy területen négy-

szögű palánkot vertek a szobor köré, melynek részein apró gyerekek kukucsáltak be és csodálták a mű emberfeletti méreteit.

Egy napon súlyos csapás érte a hiveket. A szentéletű ember, a templomka papja meghalt. Csütörtök volt, mikor temették. Lucskos őszi délután. A zsibvásáron szünetelt a kereskedés és minden, mintha megdermedt volna. Szomorú, csendes két nap következett. Ambrus nem mozdult el a szobor mellől, a kereskedés is nagyon enyhén bonyolódott a zsibvásáron. Mintha egy csoda bekövetkezését várta volna mindenki. Péntek este találkozott hiveivel Ambrus a templomban. Az emberek szomorú özvegy emberek voltak és nem a szombat ifjú völegényei. Szótlanul távoztak a templomból... Másnap, szombaton nem volt, ki prédikáljon nekik bölcsen és szívettépőn... Minden szem Ambrusra szegeződött. Tőle vártak valamit. Áhitották a vigaszt, az Eszme mélységeibe vágytak, tisztulni akartak. Ambrus megérezte ezt és felment az emelvényre. Beszélni kezdett, eleinte halkán bizonytalanul, később mind nagyobb hittel, hangosan és sápadtan. Beszélt vallásról, szépségről, a művészet csodáiról, emberekről, társadalmakról, mindenről, ami a primitív embereket érdekelheti.

— Szent, szent — suttogták az emberek és itt-ott, amikor hangja erős crescendóval fejezte be beszédjének egy-egy passzusát, némelyek sirtak a gyönyörűségtől.

Mikor befejezte, némán nyitottak neki utat és csodálták. Ő maga is exaltált és a metafizikától túlterhelt lelkével érzett valamit abból a tűzből, amit az őskor prófétái érezhettek.

— Este máshova kell szállítani a szobrot, mert az öntők itt nem tudnak dolgozni — mondta Ambrus félíg magának.

— Értem — felelte a modell.

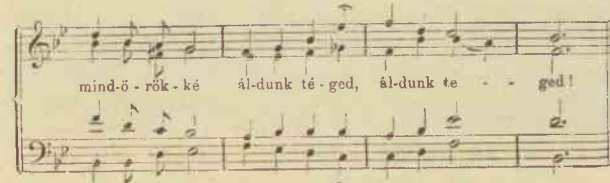
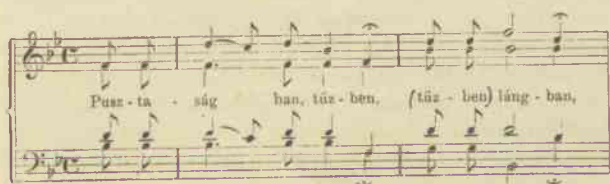
Este, hogy csendes lett a külváros, szekerek, rudak, emelők és egyéb számtalan szerszám hevert a szobor előtt és izmos, fanatizált munkászekek kötelekkel, láncokkal, emelőkkel tolták fel a hatalmas alkotmányt egy óriási szekerre, 17—18 éves síhederek fáklyákat gyújtottak és oldalvást helyezkedtek el. Ambrus a lovak elé állott, a menet élére. Fehér munkaköpenye volt rajta. A menet lassan megindult, mint egy processzió. A sarki rendőrnek már messziről feltűnt a szokatlan menet és elindult, hogy intézkedjen.

— Mi ez? — szólt oda egy hívőnek, ki éppen mellette haladt el.

— Pszt, csendesen Miklós úr — mondta az. — Nyilván régebből ismerte. A rendőr azt hitte, hogy valami vallásos ceremónia, vagy tán valami különös temetés, és tisztességtudón sisakjához emelte a kezét és ott tartotta, amíg az utolsó fáklya-fény is beleveszett a ködös őszi este homályába.

PATAI — LAZARUS:
SEVUOSZESTI TEMPLOMI ÉNEK.

Pusztaságban,
Tűzben, lángban,
Lengő ködbe,
Mennydörögve
Adtad nekünk
Szent igédet;
Szirtünk, vértünk,
Mindörökké
Áldunk téged,
Áldunk téged!

Chóreb-hegynél
Fölemeltél,
Isten, minket;
Dicsfényt hintett
Dúsan miránk
Dicsőséged.
Kegyes atyánk,
Mindörökké
Áldunk téged,
Áldunk téged!

Sötét éjjel
Oszlott széjjel,
Napfény szállt a
Vak homályba
S törvényedet
Vette néped.
Szent Szeretet,
Mindörökké
Áldunk téged,
Áldunk téged!

Hálaének
Száll az égnek,
Neved' dalba
Magasztalva,
Zengve lépünk
Ím' elébed!
Szirtünk, vértünk,
Mindörökké
Áldunk téged,
Áldunk téged.

DR. HAJDU MIKLÓS:
INTERPELLÁCIÓ.

indenütt, ahol vélemények álláspon-
tokká és meggyőződések elvekké
formálódtak, megtalálhatjuk ennek
vagy annak a gondolkörnek a
kényes kérdését. Ilyen kényes kér-
dés bolygatására ad nekem bátor-
ságot dr. Max Grunwaldnak a *Múlt és Jövő* leg-
utóbbi számában megjelent tanulmánya, amely a
németországi portugál zsidó sirok érdekességeivel
ismertet meg bennünket. Művészettörténeti értékén
felül más szempontból is felette figyelemreméltó,
amit a tizenhetedik és tizennyolcadik század portu-
gál zsidósága művészi elgondolásaiban produkál.
Szobrászati alkotásokkal találkozunk a temetőik-
ben. Amiben azonban nem állnak egyedül. Más
zsidó temetők emlékei is beszélnek a sírkert mű-
vészetről, szculpturális alkotásairól. Mégis hogy
történt, hogy a mai idők sok tekintetben szaba-
dabban döntő vallási fórumai olyan félé rezervált-
sággal zárkoznak el a zsidó temető művészetének
reneszánsza előtt? Pedig, méltóztatik látni, nincs
itt szó törvények vagy hagyományok megbolyga-
tásáról. Csak éppen arról, hogy visszaadassék az a
legmélyebb emberi érzésnek, a kegyeletnek az a
szabadsága, hogy a művészet skáláján kereshesse
és találhassa meg kifejezési formáit. A zsidó tudo-
mányok tekintélyeitől hallom, hogy nincs ennek
semmiféle törvényes vagy tradícióbéli tilalma. Amit
különbön a Max Grunwald adatai, továbbá a
prágai régi temetőben található reliefek, a mind-
úntalan ismétlődő, állatokkal dolgozó szimboliztika,
valamint az ugyancsak zsidó érzésben excelláló
német és olasz muzeális emlékek is bizonyítanak.
Mi okon visszük hát bele a sablon merevségét a
zsidó temetőbe?

A kényes kérdésről az őszi ünnepek temetőjárá-
sának idején beszélgettem Hevesi Simon doktorral,
aki (nem felesleges ezt itt hangsúlyoznom) *ásidó*
és zsidópap akkor is, amikor sokrétű érdeklődésé-
vel a művészet kérdéseiben merül el. (Ezen a
területen is dominálhat nagy hozzáértéssel, sok
invencióval és az artisztikumnak igazi megbecsü-
lésével.) És Hevesi főtisztelendő úr úgy mondotta,
hogy a probléma foglalkoztatja az érdekelt és
hivatott faktorokat és — szabad-e vajjon ezt el-
árulnom? — a kérdés a maga teljes komplexu-
mában közeledik a megérés és döntés felé. Látva
a portugál zsidó sirokon a bibliai témák megejtően
meleg, itt-ott szinte meghatóan egyszerű és naiv
szobrászati formáit, meg nem állhatom azonban,
hogy türelmetlenül meg ne interpelláljam Hevesi
főtisztelendő urat: bebocsáttatik-e tehát rabbinikus
döntéssel a zsidó temetőbe a szobrászművészet?
Mert hogy a zsidó vallásnak semmiféle tétele sem
kívánja, hogy a kegyelet merev vonalakban beszél-
jen, vagy értelmetlen sémákban dadogjon, ezt
már tudom.

Nem fontos, nem sürgős a dolog: mondhatja az olvasó. Ha így vélekedik, hát igaza is lehet neki. De szabad-e viszont megfedkezünk arról, hogy a művészet nem csupán a szépnek és harmóniának a foglalatja, de eleven erő is? És ezt az energiát sem nélkülözhetjük, amikor zsidó kultusz és zsidó érzés öröktűzét akarjuk gondolni. Meg aztán, ha akarom mindent el lehet intézni — ami nem gyakorlati sine qua non, ami nem realitás és nem napi falatkenyér — ezzel a fölünyes gesztussal, hogy nem fontos, hogy más gondja nincs uraságodnak. Akár a művészet egész, nagy világát is. A magyar művészeti propaganda és a tanító-esztétika egyik legkitűnőbb emberére, Lyka Károlyra kell emlékezni, hogy az ügy jelentőségét mégis megvédjem. A temető művészetével kapcsolatban Lyka Károlynak íme, ez a receptje:

— Aki a temető művészetének problémájával foglalkozni kíván, annak egyet ajánlok: tegye félre hirtelenül felbukkanó gondolatait olyan órára, amidőn az élet apró külsőségei nem zavarják. Minden tiszta logikájú, evidens gondolat kizárja e művészet lényegének átérzését. Ha Petőfi, amidőn a Tiszát megénekli vala, e nagy víz mennyiségi analizisére gondol: e világos és evidens gondolatok menten megátolták volna abban, hogy gyönyörű sorait megírja. Szerencsére az élet bajai olykor elzúszasztják lelkünket, kiűzik belőle az aktív gondolatokat. S hirtelenül fogékonyakká leszünk a napi élet érdekein túl terjedő érzések, benyomások iránt...

Amikor a biblia örök szépségeiben, a zsoltáros költő rendületlen istenhitében és a próféták suggeztív bölcselmében keres menedéket a lelkünk, akkor ugyebár abban a más, abban a napi élet érdekein túl terjedő régióban jár az érzésünk? Csakúgy, mint amikor a temetőben járunk. És a zsidó temetőben minduntalan arra gondolok: miért nem láthatom itt márványban a biblia példázatait, a próféták és a zsoltáros költő ihletett élményeit? A Max Grunwald műtörténeti adatai megerősítenek abban a hitemben, hogy amit reklamálók, annak nincs ritusbeli akadálya. Valóban érthetetlen hát, hogy még mindig kényes kérdés ez a — kényes kérdés.

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS!

Tisztelettel kérjük előfizetőinket, valamint az OMIKE pártfogó tagjait, akiknek előfizetésük, illetve tagságuk május hóban lejárt, szintúgy azokat, akik előfizetési, illetőleg tagsági díjjal hátralékban vannak, szíveskedjenek a megfelelő összeget minél előbb beküldeni, nehogy a lap küldése fennakadást szenvedjen.

MULT ÉS JÖVŐ KIADÓHIVATALA,
BUDAPEST, VI., PODMANICZKY-U. 6.

PAP IZSÁK: HARCBA.

Isten, a szívem,
Kezed remekje
Belesodródott fergetegekre;
Száz vihar éri,
Száz vihar állja,
Néma síkongság, jaj a csatája.

Jaj, aki nem hős,
Jaj, ki merész sem,
Kezdeni harcot meg ne kísérsen;
Jaj, aki gyáva,
Jaj, aki sebhedt,
Harcí viharba csak beleveszhet.

Isten, Atyám, Szent,
Látod a sorsom,
Szörnyű bűnömbe hogy belebotlom;
Harc zaja rémit,
Félt sebe sajgat, —
Vert riadásom bús híte rajtad.

Vigy ki viharból
Vissza a csöndbe,
Árva szívem hogy újra felöltse
Lányos örökjét,
Harc ne kísérsen;
Kerti galamb nem erdei vércse.

Mind, aki ellen
Kardot emeltem,
Lássa Előtted hogy vezekeltem
Mind, aki tépett,
— Senkise védett —
Gúnyba temessen — gyáva cselédet.

Csak Te ne hagyj el,
Csak Te ne adj el,
Fond a szívembe újra az álmot;
Hadd legyen újra
Csendes a kútja
S ősi hitekkel szent vize áldott.

Nagy szívességet tesznek olvasóink lapunknak, ha kávéházakban, klubokban, kaszinókban, társaskörökben kéri a Mult és Jövőt.

Ira Jann (Jaffa) : Idealisme et materialisme.

Ira Jann (Jaffa) : Idealizmus és materializmus.

ABÁDI IMRE (JERUZSÁLEM): ÚJ ZSIDÓ MŰVÉSZEK A SZENTFÖLDÖN.

I.

IRA JANN.

Egy palesztinai asszonyt kell most bemutatnom a Mult és Jövő olvasóinak, egy kiváló zsidónőt, akiről hamarjában igazán nem tudnám megmondani, mint író nő nagyobb-e, vagy mint művésznő. Akik azt mondják, hogy Ira Jann mint művésznő jelentékenyebb, azok elfelejtik, hogy az ő művészete költői lelkének gazdag forrásából táplálkozik, mely lépten-nyomon felbuggyan alkotásaiban, hogy lelket adjon nekik és besugározza azokat. Tulajdonképpen egy gondolkodóval, egy mély és finom érzésű költővel van dolgunk, aki változatosság kedvéért gyakran ecsettel vagy rajzónnal fejezi ki mondanivalóját. Viszont nem egyszer egy megkezdett kép hozza meg neki az íráshoz szükséges lendületet és ilyenkor az ecsetet félredobva, úgyszólván a vászon síkjáról emelkedik fel a költői régiókba. Így „A síralmak falánál” című legújabb színpadi

művének első jelenetét még a vászonra lehelte — anélkül hogy a darabírás eszméje felmerült volna benne, — de ennek a hatása alatt belemelegedvén tárgyába, a szó erejét ezután juttatta szerephez.

Akárhogy van is, annyi bizonyos, hogy Ira Jann ritka jelenség a zsidó műtörténetben és ha a palesztinai zsidó kultúréletben nagy szerepet játszó egyének között csak ő volna az egyetlen, akinek érdekes alakját megismerhettem, akkor is elégedett lehetnék keleti utammal.

Szerkesztőm valóban nehéz feladat elé állít, midőn „egy rövid cikket” kíván róla csak, de annál több illusztrációt. Hisz egy egész kötetben tudnám feldolgozni azt az anyagot, melyet e nő egyénisége nyújt, és ha tölem függne, e cikkhez egyetlen egy fényképet se mellékelnék, mert az ő végtelenül szubtilis dolgait fotografálni: profanizálásnak tartom; legszívesebben felpakkolnám a műtermét egy

Ira Jann (Jaffa):
A gyermek Bialik műsája.

Ira Jann (Jaffa):
La Muse de Bialik enfant.

hajóra és elvinném Budapestre. Egyelőre azonban szót kell fogadnom; úgy segítek tehát magamon, hogy három sorban intézem el a biográfiáját, hogy aztán annál több szó juthasson a művészetének.

Moszkvában kezdte. Polenov, Vladimír, Priamnischnikoff voltak a mesterei. Innen Párisba megy Rafael Kollain-hez, majd Münchenen át visszatér Oroszországba. Itt átéli a kiewi pogrom napjait, aztán Palesztinába vándorol, melynek egyre jobban kialakuló zsidó közülete és ezzel feléledő héber kultúrája végképen eldöntötte, milyen álláspontot foglaljon el a zsidó kérdéssel szemben...

— Nem érdekel az álláspontja — hallom itt némelyek megjegyzését —, beszéljen a művészetéről!

— Helyes, hisz éppen azt akarom mondani, hogy az *Ira Jann* művészete a zsidó tragédia és a zsidó ideál talajában termékenyült gazdaggá, ez emelte fel a művészi öntudat magaslatára...

— Hagyja, kérem! Mondja egyszerűen, hogy ez avatta nemzeti piktorrá.

— Ez ellen az *Ira Jann* nevében tiltakoznom kell, mert az ő művészete távolról sem a kizárólagos tendencia jegyében fogant és mindössze csak

annyit óhajtottam megállapítani, hogy *Ira Jann* nem azok közé tartozik, akik szolgálai másolói a formának. Szerinte a forma művészete, illetve: csakis a formaért való művészet nem a legmagasabb művészet. És igaza van.

— Mit? Ön a görögökről...

— Ahá, a görögök! Mindjárt gondoltam, hogy a görögöket tetszik a fejemhez vágni. Mert ön is azt hiszi ugyebár, hogy a görög művészet kizárólag a szép forma művészete volt? Ez tévedés. Mert a görög művészet külső lényege a régi görögök ideálját: az erőt, a nyugalmat, az emberi méltóságot tükrözi. És ezért az ideálért a nem eléggé kifejező formákat megkorrigálták, tehát még a természetet is meghamisították érte. Csak az álklasszikusoknak köszönhetjük azt a helytelen felfogást, hogy a görög művészet a tiszta forma művészete lett volna. De egy egészen másféle pszichológiát, másféle ideálokat és más törekvéseket uraló korszakban harcoltak ők a görög forma-művészetért: élettelen azonban a forma, ha a szellem, mely azt létrehozta, már halott. Ettől a formakultusztól — mely tudjuk, mily végzetes utakra tévedt — *Ira Jann* távol áll, de a „szellemi szép“, mely művészetében kifejezésre jut, mégsem teng túl nála a forma rovására.

Oh, hány képtárat bejártam 'az *Ira Jann* tel-

Ira Jann (Jaffa):
Les premiers doutes.

Ira Jann (Jaffa):
Az első kételkedések.

awíwi műterméig. Hány városatyát, milliomost, grófot, herceget és úrinőt láttam bennük lefestve, akik már régen elhaltak és akiket már bizonyára el is feledtek, hány lefestett hidat, hány templom- és utcarészletet láttam idáig, melyeket már lebontottak vagy felrobbantottak azóta. Hány „hűséges“ kópia, mennyi kinosan pedáns, de lélektelen fénykép! És e sivár, fárasztó festéktenger után mily felüdítőleg hatott az Ira Jann mélységes művészete! Mindjárt az iskolai dolgai között is megállít bennünket egy: „Az első kételkedések“. Egy dogmatikus alapon nevelt fiatalembert mutat ez, aki tudományos, tehát „profán“ könyvekhez jutván, azokat bezárkózva olvassa és meglepődve látja, hogy amit megért e könyvekből, az mind ellentétben áll azzal, amire eddig tanították. Ezt a pillanatot rögzíti meg a kép, mely már is sejteti az utat, melyen a művész haladni fog. Ebből az időből való a „Gyermekek házassága“ című kép is, melynek tárgyát az orosz zsidók életéből vette. Egy későbbi, Moszkvában kiállított képe „Elmult, mint egy álom“, Ferdinánd bolgár cár tulajdonába került. A poézis finom szála szövik át az egészet; egy asszonyt ábrázol csak, aki öreg napjaiban véletlenül ráakad arra a selyemfátyolra, melyet menyasszonykorában viselt.

Külön tanulmányt igényelne az „Idealizmus és

Ira Jann (Jaffa):
Les soucis de l'avenir.

Ira Jann (Jaffa):
A jövő gondoljai.

Ira Jann (Jaffa):
Önarckép.

Ira Jann (Jaffa):
Portrait de l'artiste.

realizmus“ című képe is. Az anyagiasságot akarja vele szimbolizálni és ennek vigyorgó fölényét az idealizmus felett, meg azt, hogy a kettő tulajdonképpen kiegészíti egymást. Az idealizmus megszemélyesítője, midőn szembe kerül vele, nem veti meg és nem taszítja el magától, hanem nyugodtan áll meg előtte és gondolkodik: meg akarja őt érteni, nem szimpatizál vele, de nem is taszítja el, meg akarja érteni.

A múlt még megilleti olykor Ira Jant is (Egy szóval dal), de a zsidó jövő még nagyszerűbb művészi feladatok elé állítja: A „Kotel maaravínál“ című képével a régi és az új társadalmat szimbolizálja, a régít a síralmak falánál imádkozó vénekkel, az újat pedig mosolygó gyermekekkel, akik örvendezve néznek a jövő elé. És a két társadalom, a múlt és a jövő határkövéül rajzolhatott volna-e a kotel maarivnál erőteljesebb, meghatóbb és kifejezőbb valamit?

Sajnos, nincs elegendő helyünk arra, hogy valamennyi képet kellőképpen ismertethessük, csak még annyit, hogy a Perc és Bialik diszkiadású könyveihez ő készítette az illusztrációkat; ezek közül néhányat szintén bemutatunk („Ajéch“, „A pusztá

COLL- HEGYRÖL

A MAGYAR GÉNIUSZ ÉS AZ IDEGENEK.

A divat olyan nyavalya, amítől senki és semmi nem szabadulhat. Még az irodalom sem. De még az irodalomtörténet sem. Pedig az irodalomtörténetet rendszerint az utókor szokta csinálni, tehát olyankor, amikor a tárgy maga már divatját múlta. De az irodalomtörténet divatnyavalyája éppen az, amikor az irodalomtörténetet a jelenkor csinálja, vagyis amikor divatba jön, hogy a történet is a „holnap” jegyében indul meg, ahelyett hogy bevárná, mi szűrődött le a tegnaptól. Világos, hogy a történet csakis az események után készülhet, ami pedig előtte készül, az nem történetírás, hanem — prófécia. Nekünk zsidóknak nem idegen a prófécia fogalma, sőt büszkéek is vagyunk nagy prófétáinkra, de most ezt a nemes mesterséget a nem-zsidók kezdik kisajátítani, még pedig főleg a próféták ivadékaival. Itt is, ott is arról prófétálnak, hogy majdan a magyar géniusz csak ezt meg azt akceptálja, vagyis azt, amit a fajmagyarok irodalmoznak, viszont amit az „idegenek”, értsd a zsidók produkálnak, azt mind kiveti magából a magyar géniusz, mint a salakot. Mert hát hiába, a magyar géniusz az magyar géniusz és nem zsidó géniusz. És mindezt olyan határozottan állítják, mintha máris meginterjuválták volna a magyar géniuszt és az maga elmondotta volna nekik, mit szándékozik százhusz év múlva magában hagyni és mit kivetni. Pedig a magyar géniusz rejtélyes egy teremtes és talán kicsikét szeszélyes is. Hetven évvel ezelőtt meg mertek volna esküdni a hódolói, hogy csak Kazinczyt tartja meg örök kegyeiben és esetleg még Kisfaludyt és Vörösmartyt is. Aztán jött egy fajszerb gyerek, szóval afféle „zsidó fiú”, megmagyarosította a nevét Kohnból vagyis Petrovicsból, amely magyarosítási művelet akkoriban még ötven krajcárba sem került és a magyar géniusz ma is kegyeiben tartja — Petőfi Sándort. Szóval a magyar géniusz távolról sem olyan exkluzív természet, mint hiszik és szerencse esetén „idegen fajúak” is csinálhatnak egészen tisztességes magyar irodalmat. Amínthogy a szemita fajú Heine és a francia fajú Chamisso is egész tisztességes német irodalmat tudtak csinálni. Nem mondom, hogy máris itt szaladgálnak köztünk azok a „zsidó fiúk”, akik épp úgy fogják díszíteni a magyar géniusz jövőendő toalettjét, mint Petőfi. De egész bizonyos, hogy erről csak a boldog utókor szerezhet majd biztos tudomást, tehát ne prófétálganak, hanem bizzuk nyugodtan az ítéletet azokra, akiknek a magyar géniusz majd csak száz év múlva prezentáltatja a bálí meghívót erre a keserves életre.

„A SZÁMÜZÖTT RAKÓCZI.” Nem azon az ismert alapon akarunk Szekfű híres könyvéről emlékezni, hogy „hja, mi lett volna, ha az a Szekfű véletlenül azelőtt Steinherz lett volna, vagyis zsidó!” Bizonyos, hogy igazi pogrom úgy sem lett volna belőle, afféle szellemi pogromot meg így is rendeztek, dacára annak, hogy az az ifjú tudós Szekfű az öreg Szekfű fia és nem az öreg Steinherzé. Sőt a tiltakozások és népgyűlések bizonyára folyni fognak egészen — az új választásokig. Ámde egészen bizonyos, hogy el fog érkezni az idő és statisztikát fognak csinálni a Szekfű ellenes felháborodásokról és akkor konstatálni fogják, hogy a magyar zsidóság nem vette ki ebből a felháborodásból számarányának megfelelő részét. És meg fogják állapítani, hogy míg a Néppárttól vezetett katolikus népszövetség egész erejével tiltakozott Szekfű könyve ellen, az OMIKE meg az IMIT, az izr. hitközség és a Chevra veszteg maradt. Ennek a szemrehányásnak akarjuk elejét venni, amikor felhívjuk a b. figyelmet arra az egyszerű tényre, hogy mi zsidók megszoktuk a bibliától kezdve, hogy nagyjaink hibáit épp úgy nem tussoljuk el, mint a nép legkisebb fiát. „Nincs ember olyan igaz a földön, hogy ne hibázna.” Ez a mi bibliai axiómánk. De azért épp úgy tiszteljük a nagyjainkat akkor is, ha megtudtuk hibájukat. Mi tehát nem háborodunk fel, ha a nemzet nagyjáról megírják, hogy hibázott. Talán méltóztatik tudni, hogy a bibliában meg vagyon írva Mózesről is, hogy vétkezett, de azért Mózes mégis csak Mózes maradt. És meg vagyon írva Dávid királynak számos nagy bűne is a bibliában, ahol minden gyerek olvashatja és mégis minden templomban és minden nap énekeljük az ő szent zsoltárait.

ZSIDÓ ANTISZEMITÁK. A fogalom éppen-séggel nem új. Minden zsidó hallotta már egy-egy kedves hitsorsosától, hogy „no erre csak zsidó képes” — „no ez igazi zsidó arrogancia” (notabene: „chücpce”) stb. stb. Nem is szólva Weininger-ről, aki úgy lebecsmérelte a maga faját egy egész könyvben, ahogy csak egy harakirit végző örültől telik. De ide kell soroznunk azokat a zsidókat is, akik állítólagos objektivitással küldik a zsidóságot a pokolba, akik bizonyos tárgyilagosság fitogtatásával beszélnek vagy írnak a zsidók bűneiről. Ezek az „objektívek” még veszedelmesebbek a szubjektív antiszemitáknál. Mert a szubjektíveken mindenki észreveszi az elfogultságot, az „objektívek” pedig éppen azzal akarják objektivitásukat bebizonyítani, hogy minél több sarat kennek a zsidóságra. „Zsidó vagyok, de tárgyilagossá és nem hunyok szemet a zsidóság hibáira.” Csakhogy az a baj, hogy ezek azt, hogy a szemük csakugyan nincs behunyva, azzal akarják bebizonyítani, hogy tágra nyitják a szemüket és a bolhát elefántnak nézik. Mert hát ők objektívek és mindent észrevesznek. Azt is, amit más talán nem is venne

észre, tehát tulajdonképpen nem is hiba. Legutóbb egy bécsi lapban, amelynek szerkesztője és kiadója zsidó, egy zsidó író a legvadabb kirohanást intézte útleírás formájában a bukovinai zsidók ellen. A recipét ismerjük hazánkból. A zsidó író vagy hírlapíró bekukkant egy pár percre valamelyik bel- vagy külföldi város gettójába és aztán „útleír“ rest, piszkos és uzsorás zsidókról. Hadd lássák, hogy ő nem elfogult a fajával szemben. A zsidó kiadó pedig kiadja a cikket. Ugyancsak mert hadd lássák, hogy ő nem elfogult. És így csinálnak zsidók antiszemitizmust csak azért, hogy lássák, hogy ők nem elfogultak a szemítákkal szemben.

EGY KIS GYERMEK HALÁLÁRA. Öt-hat-hetes volt csak és olyan szépen fejlődött, olyan csinos volt az arca és annyi lélek lobogott a szemében; ki hitte volna, hogy ilyen hamar fogja eljátszani kis játékaikat, amelyekben annyi méltóságos komolyság ragyogott! De hagyjuk az allegóriát és beszéljünk prózában, világosan, érthetőn. Egy művelt, ambiciózus és vallásos fiatal ember, szóval egy „kultúr-ortodox“ elhatározta, hogy olyan zsidó hetilapot ad a magyar ortodoxia kezébe, amely kiállításban és tartalomban egyaránt felveheti a versenyt a legkomolyabb zsidó és nemzsidó hetilapokkal. És megindította a legjobb írók közreműködésével a Hitört, szépen, elegánsan, tartalmasan. Mikor az ember az első számokat kézhez kapta, önkéntelenül úgy kiáltott fel, mint amikor véletlenül egy kivételesen tiszta ortodox vendéglőbe lép: „Nini, nem is látszik rajta, hogy ortodox!“ Sőt némelyek szerint így: „Lehetetlen, hogy ez ortodox kóser legyen!“ De a Hitör fején ott csillogott az ortodox „hechser“-vignetta, cikkeit nemcsak Szekula Jenő, Holló Lajos, Bolgár Mózes, Gedő Lipót, Szász Menyhért és a többi hasonló súlyos ortodoxok irták, hanem Frankl Adolf, Hartstein Lajos és más ortodox hivatalos személyiségek is, akiknek hírhűségéhez semmiféle kétség hozzá nem férhet. És mégis hiányzott a Hitörből a Magyar Zsidónak egész különálló zsurnalisztikai szótára. Nívós, komoly lap volt, különb mint akár a német „Israelit“, akár más külföldi ortodox ujság. Azt hittük, a Hitör új korszakot fog teremteni a magyar ortodoxia történetében — és ime öt-hat-hetes korában meghalt. A gyermek egészséges volt. Kinek a lelkén szárad hát ez a korai halál? Nem akarunk itt tetemrehívást rendezni. Csak egy pillanatra átvonul előttünk a Hitör szerkesztőjének érdekes álomprocesszusa. Ahogy először megfogamzott benne a gondolat: „Egy gyönyörű ortodox lapot a magyar ortodoxiának! Egy fél millió ortodox zsidó lakik hazánkban, csak akad közte ezer intelligens ember, aki egy ilyen lapot felkarol!“ Aztán lejjebb-lejjebb licitált, mint Ábrahám patriárka, amikor Szodomában az igazakat kereste. Ezer, ötszáz, kétszáz, száz, ötven, húsz, tíz. Mikor ennyi sem akadt, az Úr felgyuj-

totta Szodomát és Reiner Ignác kollégánk beszüntette a Hitört. Nem tudom, hogy Reiner Ignác túlságos tragikusan fogja-e fel a „bukást“, de neki vigaszul szolgálhat a tudat, hogy legalább szépet, nagyot álmodott és amilyen idealista lélek lehet, talán mégegyszer végigálmodja majd szép álmát. Milyen vigasztalan azonban az objektív szemlélőnek a tudat, hogy egy fél millió zsidóról kítünt, hogy egyáltalában nincs szüksége sajtóra. Vagy talán az igazság az, hogy akinek a fél millió ortodox zsidó közül sajtó kell, annak már ortodox sajtó éppenséggel nem kell.

HALACHIKUS RESPONZUM A „ZSIDÓ SZEMLE“ PESZACHI PILPULJÁRA. Az Istennek — áldott legyen a neve — szent fényessége ragyogjon reátok, akik a bűnök sötét örvényéből kimenekülve, az Úr világosságának útjára tértetek és ime, miként a buzgólkodó Pinechasz, felbuzdultatok az Úr törvényeiért és korholva korholjátok a rabbít, aki vigasztaló gyászimat mondott egy halott fölött ünnepnapján, a kardalost, aki szombaton kocsira ült, hogy árváknak énekelje az Úr zoltárait, a pászkasütőt, aki nem ragaszkodott szó szerint a peszachi halachához. Botrány, botrány! — kiáltjátok szent, istenfélő hevületben. Ti tudjátok, mit mondanak bölcseink — áldás emlékükre. — „Arra a helyre, ahol a megtért bűnösök állanak, még a legjámborabb caddíkok sem juthatnak fel.“ Ti ahhoz az elrugaszkodott cióni szektához tartoztatok, amelynek híveiről azt mondják, hogy nem hisznek sem Istenben, sem a Tórában, sem a 613 szent parancsolatban, hanem egyedül a Zsidó Nemzetben, amelyet vissza akarunk vezetni őseik szent földjére, de Istennek — áldott legyen — segítsége nélkül. „Hallomást hallott a fülem és megremegett tőle az én bensőm“ — amint az Írás mondja —, hogy ti ama fényes helyen, amely Kör-kávéháznak neveztetik, nemcsak kávét ittatok, miközben körben olvasátok a Sulchán Áruchot, hanem ettetek — az Úr bocsássa meg vétkeket — a sertések combjának húsából is, mondván: „mi csak Izrael népét szeretjük, de nem vallásának törvényeit“. Am az én lelkemben nem lobogott a harag tüze ellenetek. Mert gondolva gondoltam nagy bölcseink szavára, hogy „ha vétkezett is, mégis Izraelhez tartozik“, valamint ama nagy titkokat kutató kabbalista szavára, hogy az Úrnak csak hit kell, mindegy akár milyen hit. Ha nem hisztek Istenben és a Tórában, hisztek Izraelben. Hiszen a Talmud bölcsei szerint, Isten, Tóra és Izrael: egy!... De ime a magasságok ura kinyitá a szemeiteket és beálltatók őrizni az Úr kertjét és őrizitek szent buzgalommal, törvényhű szívvel és lélekkel. Nem ismeretek semmiféle tekintetet a halachában, megrójátok a halacha kedvéért Izrael ama kimagasló pásztorát is, akinek lelke lángolva ég a szent nyájért, Izraelért és a Tóráért és öt év alatt jóvátette őt nemzedék mulasztását; megrójátok, bár nagy áldozatot hozott

a halacháért, de a ti buzgó lelketeknek ez kevés, ti rabbibbak vagytok a rabbiknál. Az Úr áldása legyen hát áhitatos munkátokon, de kérve kérek benneteket, járjatok ezentúl mindig az igaz jámborság útjain, tiltott eledelt ne érintsen szátok soha napján és szombat és ünnepnapkor ne érintse kezeitek a tollat, sem lábatok a villamosáramoktól hajtott kocsikat, nehogy azt mondják rólatok: „Az Úr parancsait nagyon szeretik, de csak — mások számára.”

OLVASOM, hogy a cár valami különösen magas rendjellel tüntette ki azt a derék férfiút, aki a pogromok rendezése körül szerzett halhatatlan érdemeket. És elgondolom, hogy a rendjelek és kitüntetések értéke azért mégsem fog süllyedni az orosz tőzsdéken. A kereslet ezentúl is változatlanul nagy lesz. Sőt ezentúl is vagyonokat adnak majd a gazdag orosz zsidók egy-egy cári rendjelért vagy egyéb orosz kitüntetésért.

AZ ARADI ATLÉTÁK ingyen telket kértek a várostól, tehát a zsidó adófizetőktől is és ekkor kiderült, hogy az atléták csak zsidó telket kérnek ingyen, de zsidó tagokból ingyen sem kérnek. Igazán különös! Ha egy akadémia, egy tudományos vagy irodalmi társaság, sőt egy kaszinó igyekszik távoltartani a zsidókat, még érthető. Mert félnek az esetleges konkurenciától, az évszázados erőfeszítésben megélesedett zsidó eszprít-től. De az atléták, uraim, az atléták csak nem félnek

a zsidóktól? Vagy tán attól tartanak, minthogy vannak már zsidó világbajnokok is, míhelyt elvesznek egy új zsidó tagot, mindjárt az összes atlétákat leverő világbajnok lesz belőle?

MIT CSINÁLJON HÁT EGY NEOLÓG RABBI? Üljön a szobájába és imádkozzék Izrael gyülekezetéért? Akkor azt mondják: szép kis modern rabbi! nem csinál semmit! nekünk lelkipásztor kell, aki résztvesz híveinek minden bűjában bajában. — Járjon a hívei között és irányítsa társadalmi tevékenységüket, szociális munkájukat? Akkor azt dalolják róla: ez a héber milyen stréber! — Eljen a tudománynak? Akkor azt mondják: nekünk nem tudós kell, nekünk pap kell! — Eljen tradicionális szent életet és vigyázzon a község vallási intézményeire? Akkor szól az ének: fanatikus ember! nem hagyjuk magunkat visszavezetni a középkorba, a gettóba! — Tanúsítson szabad gondolkodást és próbáljon reformálni? Kész a vád: ahá, leakarja magáról rázni a vallásosságot, pedig azért húzza a fizetést, hogy jámbor legyen helyettünk is! A rabbi egy intézmény és intézményeinkben jottányit sem térünk el a Sulchan Aruch alapjától! — Mit csináljon hát egy neológ rabbi? Csak a neológról szól a kérdés, melyet egy bizonyos interpelláció tett most aktuálissá. Mert az orthodox rabbi ma is abban a szerencsés helyzetben van, hogy amit tesz, az hívei szemében eo ipso jól és szentül van téve. *Secundus.*

A „Mult és Jövő” régi évfolyamai.

— A könyvpiacra már egyáltalában nem kaphatók. —

KIADÓHIVATALUNKNÁL MEGRENDELHETŐK a következő árban:

HARMADIK ÉVFOLYAM (Mult és Jövő, 1913) 600 oldalas album, gazdag irodalmi tartalommal, 400 gyönyörű illusztrációval és műmellékletekkel, pompás kötésben 20 kor.

Diszkiadásban 40 kor.

MÁSODIK ÉVFOLYAM (Mult és Jövő, 1912) 600 oldalas album, gazdag irodalmi tartalommal, 300 gyönyörű illusztrációval és műmellékletekkel, pompás kötésben 40 kor.

Diszkiadásban 60 kor.

ELSŐ ÉVFOLYAM (Magyar Zsidó Almanach, 1911) 320 oldalas album, gazdag irodalmi tartalommal, 150 gyönyörű illusztrációval és műmellékletekkel, pompás kötésben 50 kor.

Diszkiadásban 80 kor.

Ugyancsak kiadóhivatalunk útján megrendelhetők művészi kivitelű bekötési táblák az 1913. évfolyamhoz. Ára portóval együtt 2 kor. 30 fill., diszkiadásban 3 kor.

Gyűjtsük a „Mult és Jövő” példányait és az év végén egy hatalmas albumunk lesz 500 művészi illusztrációval és gyönyörű műmellékletekkel!

REGÉNY.

KACZÉR ILLÉS:

KHAFRIT, AZ ÉGYIPTOMI ASSZONY.

— BIBLIAI REGÉNY. —

LAKOMA A KIRÁLYNÁL

Este a királyi kertekben feltündöklött a napkeleti pompa. A fűben, mint apró tűzbogarak, színes mécsek nyitogatták a szemüket, a fák ágain függő lámpásokat himbált az esteli fuvallat s az öntöttbronz-cölöpökön sörényesen égtek a fáklyák. A halastavak körül ifjú test-örökként állottak glédában a nyulánk gyantaégek s a sárga fény olvadozó aranyoszlopokat fürösztött a vízben. S a kapuknál szélesszájú kókelyhekben lángolt az ararati nafta, messzi belobogván a királyi kertek utjait meg a jerusálemi utcát.

S a jerusálemi utca csakúgy ontotta a népet a kertek kapui felé. Ünnepe lévén, néhány órára megnyitlak Salamon legendás kertjei Jerusálemnek s az érkező népözönnek. Csaknem éjfélre rajosan lepték el a kerti utakat a városbéliek meg a kíváncsi idegenek s a fiatal és öreg zarándokság egyaránt tágranyílt gyermekszemmel bámeszködött a sokszínű fényben. A lámpák és a fáklyák világa itt-ott szökőkutak esőjére szövögetett szivárványt, de egyébként is csudálatosan értettek hozzá a királyi lámpamesterek, hogy ugyanegy olaj százféle színben égjen. Különbféle sókat és porokat hintettek a mécsekbe s az egyik kanóc pirosan libgett, a másik kéken; ezüstösen, mint a holdfény, lilán, mint a völgyek párája, sárga és violaszínű, rózsás vagy harsogózöld pamatokat szórva, az alkonyat színeiben s itt-ott mint a tinta, feketén. Volt egy sötétkeék halom a kertben, amelyhez nem vezetett ösvény s a melyhez minél inkább próbált közeledni valaki, annál messzibb esett tőle, s ezen a dombon éjjel a csillagos ég ezertűzű mécsesei gyuladoztak. Az ember azt hihette: valami sötét kristályhegy, vagy óriási domború tükör, ámde ezen a mennybolt-másán csillagtalan borulatkor is ott ragyogtak az éjszaka álló és bolygó csodái.

S a királyi kert sokszínű fényében sokszínű hangok muzsikáltak. A fákon ezüstös csengetyűk csilingeltek, mint szüzek üde kacagása, apró ércharangok bongtak, széltrombiták búgtak s az ágakra feszített húrokon vidáman hárfázott a szél. S a csipogó, trillázó, füttyörésző dalosmadaraknak is akkora sokasága lepte el az öregebb fák ág-bogait, hogy az ember bizvást kövérhúsú, zengő gyümölcsöknek nézhette őket.

A tavak szélén vízimadarak méléztak, vagy gubbasztva aludtak, a vizen fehér és fekete hattyúk

siklottak csendesen, méltóságosan, a pikkelyes tujafák alatt magasnyaku struccok és fénylő fácnok szaladgáltak, díszes farkú pávák kiáltoztak; az édesillatú fügefákról s a kenyérfák ágairól mókás majmok huncutkodtak a néppel.

A levegőben nehéz illatok káosza kavargott: liliomok, íriszek bódító szaga, myrrha drága párája, sáfrán és jóillatú nád fűszere, zsenge áloék zsongása, nárdus, tömjén és balzsamfa komoly illata, citrom és pómagranátvirág enyhe zamata és mandragóráknak kába, szerelemszító aromája. A szagos alma és barackfák környékén már ízek ingerkedtek, a mandulafák között jóleső kesernyesség terjengett, a ciprusok s a szálas cédrusfák a Libánus-hegy meleg lélegzetét árasztották magukból.

Benn a királyi palotában hatalmas boltívű teremben lakomát ültek Salamon fejedelmi vendégei. Fűszeres ételek alatt roskadtak az asztalok: nyugtalan szárnyú biborkárpitok mögül izes falatokat és drága italokat hordott a sürgő szolgálhad. Ragyogó aranytálakon kínálkoztak a szagos sültetek, az illatos kalács, s karcsú kappadókiai korszokban nyugtalankodott a piros és sárga gileádi bor. Az ételek csendben fogytak, de már a bornál beszédes lett a királyi asztal.

— A sárga bort kedvelem, — szólott az Ezrahita Éthan, a bölcs. — A sárga bor olyan mint az olaj, mint a napsugár és mint a színarany. Megnyugtat mint az olaj, vidámmá tesz, akár a napsugár és miként az arany: sohasem elég.

— A veres bor, — vitázott Héman, ki fia volt Máholnak — a veres bor hajnal, bíbor és vér. Felserkent, akár a hajnal, előkelő, mint a gazdagok bibora és szilaj, mint a vér.

Sádók, a pap, Éthan pártján volt:

— A sárga bort előbb teremte az Úr. Előbb volt a napsugár s csak azután a vér.

— Nem úgy, — nevetett Jósafát, a kancellárius — Isten csak a venyigét teremtetten, a borok Noáhtól valók.

Ezen aztán hosszasan csatázott az asztal s végre a királynak kellett döntenie.

Salamon az asztalfőn trónolt arannyal borított elefánttetem székén; keze támaszául kétfelől egy-egy sörényes arany-oroszlán állott. Szép szelíd szeme, mint két nyugodt-lángú lámpás a vendégsokadalom legtávolibb rejtekeit is bevilágította, de néha szűkre rebbentette pilláit: ilyenkor ismeretlen messziségekben kalandozott a király. Haját és tömött szakállát már erősen megeste a dér; homlokán és szeme szögletében már mély betűket véselt a gondolkodó bölcsesség.

— Isten teremtett mindent — szólott és mély-séges figyelem szegődött szavához, — ő teremtetten az erőt és a gyengeséget, a vígságot és a bánatot, a jót meg a rosszat. A bor erő és gyengeség, vígság és bánat, jó és rossz: tehát Isten teremtménye. A szájhagyomány, mely Noáhnál is idősebb, beszél arról a borról, amely a teremtés napjaiból való, s amelyet lángoló kerubimok őriznek

a paradicsomi barlangban. A szőlő már Adám idejében gyümölcsöt érlelt, indája az élet fája köré csavarodott: egy kevés örökélet ezért van a borbán. De kigyóméreg is van benne, mert évekig élt egy fán a kigyóval. Ám a bölcs csak az örökéletet issza a borból, bolond az és balgatatag ember, ki keresve keresi a halált.

Intett s a szolga megtöltötte serlegét. A király megitta a bíborlő nedűt és folytatta:

— A bor, szerető fiaim, akkor teremődött, amikor a lélek sebei és fájdalmai születtek: amikor az ember a tudás fájáról evett. A bort azért teremtette az Úr, hogy mint a kenet és jóillat, megvidámita a szívet és hogy öregbítse a gyötrelmet. Könnyűvé lesz a lélek a bortól, mint reggeli nap-sugár és nehéz, mint a csillagtalan, éjszakai sötétség. Az első serleg bornál felröpül a lélekről a bánat, mint egy könnyűszárnyú madár, a másodiknál felszáll a gond, a harmadiknál a harag szökik a magasba, a negyediknél minden keserűség. De jaj annak, aki többet akar gyötrelmefosztott vidámságnál: az ötödik, a hatodik s a hetedik kehelyre visszaereszkednek a madarak, de ekkor már a lábuk ólom, a szárnyak kő és a csőrük sajgató érc.

Thírsa fejedelme Elpaál elragadtatással kiáltott fel:

— Bölcs király, a te szavaid világosító szövétnék s a bölcseséged termékenyít, mint a tavaszi eső.

— Boldog a nép, melynek ilyen bölcs királya van, mint Salamon!

Ezt Benája mondta, Jójada fia, a királyi seregek öreg-hadnagyja, s a vendégek helyeslően lobálták hozzá szakállas fejüket.

A szóbeszéd még vidáman folyt, amikor a ropant terem egyik kárpítfala félreszaladt és látni lehetett a szomszéd termet ragyogó bíborkárpítfáival, hatalmas faragott oszlopaival és minden káprázatnál káprázatosabb ezernyi asszonyemberével, kik a királynéasszony asztalánál lakomáztak. Egyrészt a király hitvesei voltak, másrészt a vendégsereg asszonyai, kik most a lakoma végeztével a férfiakkal együtt akarták látni a látnivalókat.

Ahisár, az udvarbíró, felemelte az előtte heverő aranyharangocskát, meglóbálta s a férfiak és asszonyok egygyölvadt terme ismét megnagyobbodott. Az előtérben kettészakadt a szőnyegfal és íme, egy félkörű, oszlopokkal szegett teremben fuvolahangú leányok és asszonyok énekeltek. Később férfiak léptek elő az oszlopok mögül, kik öblös hébenfahegedűkön kísérték énekeiket. Az asszonyok dalai vidámak voltak és szerelmesek, a férfiaké búval bánkódó s az öreg hegedűkön jajgattak a húrok.

A férfivendégek lekonyították fejeiket, az asszonyok sirtak. S a király szólott:

— Jobb a szomorú arc, mint a nevető, mert a szomorúság jóvá teszi a lelket. Ámde aki fiatal, úgyszólván szomorú lesz, ha megöregszik, az öreg ember jóága pedig ugyan meg nem romlik, ha vidám arcot lát is. Nemde-nem, vén barátom Kálkol?

— Bizony, uram király, — felelt a vén, aki valamikor Salamon fiának, Rhoboámnak tanítómestere volt — amikor megállanak az ételnek örlői és meghomályosodnak az ablakon kinézők, akkor már csak bánatos az élet.

— Az étel örlői: a fogak, az ablakokon kinézők: a szemek — magyarázta az ifjú Elpaálnak egyik öreg szomszédja.

Az udvarbíró, aki megértette: mit akar a király, intett s a búslakodó ének elhallgatott. Egyiptomi szemfényvesztők léptek az oszlopok elé és ezermesterkedtek. Vízet kortyoltak és tüzet fújtak szájukon, orrukon, tojást csaptak a földhöz s a széttört héjak közül csodálatos madarak emelkedtek a levegőbe, merev bottá változtatták a gyűrűző kigyót, bogos kötélدارabokat hajigáltak a levegőbe s szépen összecsavarva, egyetlen tekercsben hullottak vissza. És e bűvészetek nagy-nagy álmélkodást keltettek mind a férfiak mind az asszonyok között. Bahána, Megiddo ura nem egyszer csapta össze kezét a bámulattól.

— Uram király — szólott Salamonhoz — te, aki mindent tudsz, aki minden varázslatot megértesz, add ő értésünkre nekünk is: hogyan képes ember ilyen csodálatosságokra.

A király ajakán rejtelmes mosoly játszadozott. De mihelyt szólani kezdett, hirtelen, mint a gyík, öreges szakállába siklott a mosoly.

— Szép ifjú Bahána, — mondotta komolyan — ne akard te megérteni az egyiptomiak csalafintaságait. Ha látni fogod, mi van a varázslat mögött: egyszeriben elhervad minden álmélkodásod. Az álmélkodás, szerelmes fiam: vígságos öröm, a tudás: örömtelen bánat.

A kertfelőli bejáratnál furcsa riadalom támadt. Az örök egy rendetlen köntösű, bogáncshajú emberrel pereltek, aki egyre kiáltozott:

— Eresszettek a királyhoz. Salamonhoz akarok menni.

Salamon intett s a különös férfi lompos léptekkel közeledett a királyi asztalhoz. A jerusalemiek arcára mosoly telepedett.

— Jéhu, az utca bolondja — világosították fel szomszédaikat.

— Ó király, — siránkozott a bolond — amikor a kertedbe léptem s a testőreid mellett a két lángoszlop között elhaladtam, még két árnyékom volt. Nagyon büszke voltam, hol előre néztem, hol hátra s láttam, hogy ketten nőnek ki a sarkom alul. De később, elveszítettem az egyiket, vagy talán kerekét oldott. Ó király neked sok a szolgád, kerestess meg az én megszökött árnyékomat.

— Künn az oszlopos folyosón megtalálod — szólott Salamon és parancsot adott két szolgának, hogy fáklyásan kísérjék két oldalt Jéhut.

— Bölcs király, — rontott be pár perc múlva a boldoggá tett bolond — csakugyan ott volt a folyosón mind a kettő.

De csakhamar elsírta magát:

— De már nem látom egyiket sem. Mind a kettő megszökött tőlem. — Könnye egybefolyt a nyálával, amely a tuskés szakállára csurgott. Néha-nyan vigasztalni próbálták, de nem használt. Jéhu hangos óbégatással ment ki a királyi palotából. Az udvarbíró melléje akarta adni a két fáklás szolgát, de a király leintette:

— Hagyjad, Ahisar. Ha megtöröd a bolondot mozsárban a mozsárutókkal, akkor sem távozik el tőle az ő bolondsága.

(Később pár száz évvel, amikor egy istenes jerusalemi király, Hiszkijáhu, összegyűjtötte a nép ajakáról Salamon bölcseségeit, a sok száz közül ez a bölcsmondás is a halhatatlan pergamenre került.)

Az oszlopok félkörébe lármás tyrusi nép érkezett és kecskékkal, kutyákkal, macskákkal és majmokkal mutattak be mulattató mókákat. Majd zengő ruhájú babiloni táncosnők gyönyörködtették a királyi vendégeket. Azután zsoldosok férfiak énekeltek, majd edomiták és hitteusok bajvivása volt soron. Egy ijesztően sebhelyes arcú khéti harcos, ki pillanat alatt legyőzte ellenfelét, kiáltott az oszlopok mögül és kérkedve hívta viaskodásra az egész királyi asztalt. De senkinek sem akaródzott most verekedni s az udvarbíró szolgát futtatott ki, hogy hívja be a hatvan testőr-óriások egyikét. De még mielőtt ez megérkezett volna, a végtelen asztal valamelyik eldugott helyéről felállott egy hatalmas testű férfiú és indult a hetyke hitteus felé.

Jédutun volt, a thirsai ötvös, kinek legott dárdát és pajzsot nyomtak a kezébe. A khéti mintha kissé megszeppent volna a roppant vállú ember láttán, magrázta magát és bős támadással rontott a thirsainak.

A férfiak kedvtelve, hozzáértéssel bírálgatták a küzdelmet s az asszonyok nagy-nagy izgalommal nézték a tusát. Különösképp négy thirsai nő remegett a párviadal alatt. Khafrit, aki a királynéasszony jobbján ült, Léa, mellette Zilpa és Abigail. Khafrit szemében egy percre fölragyogott az öröm, hogy a marcona hitteus megöli Jédutunt. De amikor látta, hogy ez szilajul az ötvösnek döfi a nyársaló fegyvert, megrémült. Hirtelen elsötétült előtte minden, nyögött egyet és elájult.

A királynéasszony, Salamon első felesége, aki szintén egyiptomi nő volt, hamar rendelkezett, hogy legkedveltebb vendégét vigyék ki a friss levegőre.

Nyomban ott termett a három tamahu-leány és kitámogatták elalélt úrnőjüket.

Az oszlopos tornácon, az éjszaka hűs levegőjén magához tért Elpaál hitvese.

— Megölte? — kérdezte izgatott suttogással.

Az egyik tamahu az asszonyok termébe sietett. Csakhamar futva érkezett vissza s lihegve újságolta:

— Megölte.

Khafrit kétségbeesett.

— Nem lehet — kiáltotta — ő nem hal meg olyan hamar, az ő lelkét hatalmas istenek lehelték

testébe. Hivni kell Hótepet, ő majd bekeni a sebet Nehimeu istenasszony írjaival, behinti a szent lótosz lisztjével és bekötözi az áldott papirusz szíkkasztó rostjaival. Vagy rátesz a sebre egy kis vörös fővényt, amely a termékenység utolsó napjaiban véresre festi a Nilus áradatát. Vagy meggyógyítja a szikomórfa levelével, a sivatagi pálma balzsamos verejtekével... No mit néztek rám, szalad-
jatok Hótepért.

A tamahuk ijedten háromfelé rebbentek, de Khafrit szava legott vissza is hívta őket.

— Ne menjetek. A királynéasszonyt fogom tán megkérni, hogy adjon orvost. Szaladj be. De nem, magam megyek. Nem szabad meghalnia. O ostoba és kegyetlen fegyver! De mondd Tínera, csakugyan halálos sebet kapott a thirsai?

— Nem, nem, — kiáltott ijedt gyerekhangon Tínera, — a thirsai ölt és nem őt ölték meg. Az a csúnya sebhelyes harcos, az halt meg. Hörgött, mikor az ötvös a mellére tette a talpát.

Az egyiptomi nő felujjongott:

— Él, él Jédutun! Győzelmes ő és győzhetetlen, sebeket ejt, halált oszt, de őt féli a halál!...

Hirtelen lehült a lelkesége és egészen más hangon mondotta:

— Meg kellett volna halnia, mert gyűlöletes. És én azt hittem: megöli őt a marcona hitteus...

Lement az oszlopos tornác garádicsán s a királyi kertben bolyongott, mint egy alvajáró. A három tamahu-leány messziről kísérte őt az árnyékos ösvényeken, a hunyadozó fények között. A bejárónál, mint megfogytakozott gyertya, nagyokat lobbant a nafta s a rőt fény, meg a sápadt árnyék óriás-karvaly szárnyaként csapkodott a kert utak felett. Egy kemény vitéz állott a haldokló fényben kivont karddal. Khafritnak szemébe villant a mez-telen szablya; kissé megrázkódott. Megismerte az őrtálló testőrt.

Jérobeám volt.

GYÜLÖLÖD?

— Félévvvel ezelőtt még a vitézeim között volt Jérobeám — mesélte Elpaál Khafritnak, — Bátor és szilaj, de vakmerően konok legény volt. Iszonyodott az engedelmességtől és Jédutunnak sok baja volt vele. A legényeim mondják: azért szökött meg Thirsából, mert Jédutun kemény volt hozzá és szigorú és Jérobeám meggyűlölte a hadnagyt.

Elpaál ezt a jerusalemi utcán beszélte hitvesének, amikor az elefánt okozta ijedelemből magához tért s a megmentője iránt kíváncsiskodott. És Khafritnak most eszébe jutott, amit Jérobeámról hallott. Valami különös erőtlől ragadtatva közeledett a fegyvereshez, akivel, úgy érezte: egy a gyűlöletben.

— Vártalak fejedelmi asszony, — szólott csendesen Jérobeám. — Tudtam, hogy eljössz.

— Tudtad?!

— A próféta mondotta, hogy nagy leszek és

hatalmas; a próféta szava termékenység: eső és napsugár. Amióta megáldott, már megkezdődtek a diadalmaim. S itt állván ez éjjel öröhelyemen, éreztem, hogy pár percre ott fogod hagyni a lármás királyi asztalt és kijöss hozzám.

— Hozzád, vitéz? Miért?

— Mert ma kezdtem felnőni hozzád, ó fejedelmi úrnő. Noha most még parányi vagyok: alacsonyabb a fűnél, melyet te ezüst-saruíddal megtapodsz. De már nővök és hamarosan nagy leszek, mint a Libánus cédrusa, mint Bászán százados tölgye: üstököm haragos felhőkkel fog vitázni és fejedelmek fogják oldozni-kötözni a szandálom szíjait.

— Nem értem, miket beszélsz, jó vitéz.

— Nem érted, mert a közepén kezdtem. Nem érted, mert az elejét már elmondtam neked ezerszer is, amikor messze voltál tőlem, amikor nem állottál velem szemtől-szembe. Elmondtam a szélnek, hátha hozzád röpíti, a víznek, hátha elébed viszi, az éjszakának és a verőfénynek, a nyoszolyámnak és a lovamnak: mindnek elmondtam nagyon sokszor, amit csakis neked kellett volna elmondanom. És ma este, amikor idejöttem, őrtállani a kapuban és láttam, hogy bemegy a fejedelemmel a királyi palotába, felujjongtam, mert tudtam, hogy kijöss hozzám. Tudtam, hogy ott fogod hagyni a hangos mulatozókat, az éneket, a nevetést, a nehéz ételpárát, a serlegek mámoros csengését és ott fogod hagyni az ősz királyt, kinek bölcs szakállához tapad a bölcseségkedvelők tekintete. Tudtam, hogy kijöss, mert szólit a vágyam. Kijöss és meghallgatod: mit mondhat neked egy ilyen közönséges fegyveres. Tudtam, hogy jönni fogsz és olyan édes nyugalommal álltam a strázsát, mintha ott ültém volna melletted s a kelyhedből szürcsöltem volna a tejnemű italokat és az olajosan csurgó datolyasert. Tudtam, hogy meglátogatsz és mindmostanig a csillagokkal diskuráltam rólad.

— Rólam? Dehát kicsoda vagyok én neked?

— Te vagy a vágy és te vagy a messziség. Te vagy a szomjúság és te vagy a forrás. Te vagy a magosság és a mélység, az ég és a föld, az áhítatos és félelmetes végtelen.

— Szépeket beszélsz, te pajzsos férfiú. Hol tanultad?

— Nem tudom, ó fejedelemasszony. A rajongás szavai: elomló vizek, melyeknek senki sem ismeri az eredetét; harsogó szelek, mikről nem tudja emberfia: mely hatalom markából támadtak. Ő ha tudnád, hogy álomtalan éjjeleken mennyi szép-szó áradt az ajakomon át! Ha vánkosostra omlottak volna a sóhajok, amelyek mellemből felszakadtak, tüzes zsarátnokon feküdt volna a fejed. Ő hány-szor csatangoltam járatlan utakon napfényes nappal és csillagtalán borulatkor, hogy kitörjön belőlem a szó, amely téged illet. Az éjszakák csendjében veled beszélgettem, a hajnal lábainál ülven téged kérdezgettelek, a sirdogáló énekekben hozzád panasz-

kodtam. Ő ha hallgattad volna! És ha érezted volna azt a sok-sok szépet, ami bévül maradt, vagy ami egy sóhajtásba vagy csendes jajszóba olvadt bele! Mindazt, amit szó nem tudott felöltöztetni. Mert a szó csak külső ragyogás, csak öltözék, mely eltakarja az igazi szépet. Az igazi szép tündökletes, mint a nap: nem tűri magán az emberi öltözeteket. Az igazi szép te vagy ó, fejedelmi asszony, ha szolgálóid lebontják rólad a ruhát...

— Vakmerő vagy vitéz.

— Nem vagyok vakmerő, de gyáva és alázatos. Gyáva vagyok, mert te erős vagy és rettetes, mert titkos hatalmakkal szövetkeztél ellenem; alázatos vagyok, mert te dús vagy és királyhoz illő, én pediglen koldus vagyok, aki csak kérhetek, de adni nem adhatok semmit. Itt állasz előttem és mégis érinthetetlen vagy. Nem merek a fátyolaidhoz nyúlni, amelyek körülröpdösnek, nem merem a szájad illatát beszívni, nem merem a nyakadra tapasztani a szememet. Szédülnék, ha elgondolnám: mi következik a félig meztelen vállad alatt, de nem merek rágondolni. Nem merek arra gondolni, hogy te megérinted a kezemet, mert mélyen le kellene hajolnod. S az ilyen királyi asszonynak, mint te vagy, még a bőlóngó liliomhoz sem illik lehajolni, nemhogy a túskebokor töviseihez.

Khafrítnak a mellére szakadtak a forró, ismeretlen szavak, pillanatra lecsukódott a szeme s a feje lehanyatlott. Jérobeám folytatta:

— Most még csak egy senyvedt túskebokor vagyok az út mentén, de még feljebb nővök a pálmafánál. Mert a túskebokorban néha isteni tűz tanyázik. Erő és bátorság kél majd a leveleimből s a túskeim még dárdákká válnak és gyilkoló pallosokká. És drágakövek lesznek a bogyoim: ónixok, hiacintusok, smaragdok és kárbunkulusok, miket két koronába illeszt majd az ötvös. Az egyik a tied lesz.

Az ötvös szóra felkapta Khafrít a fejét:

— Kérkedő vagy vitéz és álmokat álmodó. Jól tudom rólad, hogy megszöktél Thirsából. Megszöktél egy férfiú miatt, akit gyűlölsz, aki azonban félelmetes neked, mert náladnál jóval hatalmasabb.

— Férfiú miatt?

— Igen, egy fölötted való férfiútól, aki talán útjában állott nagyratörő vágyaidnak, ötöle futamodtál meg. Ahelyett hogy bátor vitézhez méltóan megvívta volna veled.

— Fejedelemasszony, — kiáltott fel Jérobeám — én nem tőle szöktem meg, hanem tőled. Megszöktem, hogy mihamar visszatérjek hozzád. Hogy ugyanolyan erős legyek végre mint te, ugyanolyan nagy mint te és nálánál tiszszerte hatalmasabb.

— Gyűlölöd?

— Gyűlölöm, ó hogyne gyűlölném! Hiszen megálázott. Elharácsolta tőlem a legszebbet, a legjobbbat: tégedet, ó fejedelemasszony...

— Elég! — kiáltotta Khafrit. — Te többet tudsz, mint szabad, többet mondasz, mint illenék.

Nem is sejtette, hogy Jérobeám nem Jédutunt gondolja, hanem Elpaált. Vakká tette a lihegő indulat s azt hitte, hogy a fegyveres tökéletesen egy vele a gyűlöletben.

— Tehát gyűlölöd.

— Gyűlölöm.

— Hát vivj meg vele és öld meg!

— Megölöm!

Annyi szenvedéllyel kiáltotta ezt Jérobeám, hogy Khafrit összerendezte.

— Ne, ne, vitéz, — esdekelte — még ne öld meg. Most még ne. Majd ha megegyeszer kérlek reá. Azt hiszem... kérni foglak. Biztosan kérni fogom hamarosan, hogy öld meg. Most még hadd éljen.

— Jó, hadd éljen még. Én gyűlölöm őt, és látom, te is gyűlölöd. Ha majd eléri a te gyűlöleted az enyémet, szólj és a kardom békességet teremt. Ha holnap akarod, holnap tusakszom véle, de ha továbbra halasztod: még jobb. Akkorára én is felnövök hozzád, nálánál pedig tiszszerte nagyobb leszek. Sőt százszorta nagyobb, mert ő már ott lesz a nagy Hallgató birodalmában a pihenő rabszolgák s az elnémult hatalmasok között.

— Nagyratörő vagy.

— Te szítod a bátorságomat és te szötte a nagyratörő terveimet. A csillagok nagygyá és diadalmassá akarnak tenni, de ha te nem jössz, sohasem tudom meg: mit akarnak a csillagok. Miattad kértem meg Szóthisz papját, Hótepet, hogy nézze meg az éjszakai égbolt mécseseit és miattad ujjongtam, amikor a Sílóbéli megáldott hatalommal. Miattad, mert a szívemre kötötted ezer babonádat, mert megfogtál, mert szerelembe ejtetted, mert szeretlek.

Egy lépést tett előre és a holdkórosak bágyadt vágyakozásával nyújtotta ki kezét. Az egyiptomi asszony hátralepett.

— Vitéz, — szólott büszke hidegséggel — a testetlen áradozásaidat elhallgattam, mintha éneket mondtál volna hárfaszó nélkül. De tisztátalan ujjal meg ne érints! Én fejedelmi úrnő vagyok, egyiptomi főpapi ivadék, közel a Fáraó családjához. Mit mondanának az istenek? Mit szólna hozzá Hathor, a fenséges Ra isteni anyja, aki most bizonyára figyel a csillagszemével... A rabszolga epe-dezhet, az ő sóhajtsái leperegnek asszonya testéről s a szerelmes szolga még saruja kapcsához sem nyúlhat úrnőjének.

Jérobeám visszahökölt, előrenyújtott karját behúzta s az arca elé tartotta, mintha tüzes nyilakat védett volna ki. És fájdalmasan mondta:

— Ilyennek láttalak téged az álmaimban. Gögsőnek és gúnyosnak. Most olyan vagy, mint a látomásaim, a melyek ezer alakban is mindig csak ilyennek mutatnak tégedet, s amelyek félholtta gyötörnek éjjelente.

— Szép vitéz az, ki álmokkal hadakozik, — szólott Khafrit és élesen, csúfondárosan felkacagott.

— Ó a kacagásod, — lázongott Jérobeám — ezt is ismerem. Mintha apró lángok gyuladnának az ajkadon s a mezítelen testemet perzselnék végig, mintha zengő ezüstkorbáccsal kinoznád a szívedet...

Khafrit elkomolyodott.

— Nem akarlak kinozni, — mondotta — te mást érdemelsz tőlem. Te ma kimentettél engem a halálos rémületből s én hálával tartozom neked. Meg foglak jutalmazni gazdagon. Kincssel, arannyal.

— Nem kell az aranyad, nekem ez nem jutalom tőled. Csak a büszkeséged enyhüljön jósággá, a csúfoló kacagásod édes nevetéssé; a lábaid, melyek mint rémült sólymok menekülnek tőlem, váljanak szelíd galambokká és engedd, hogy megérintsem, hogy megsimogassam a kezéd bársonyát.

— Vitéz, — szólott csendesén Khafrit — én a fáraók vére vagyok és Hathor istenasszony rámnéz.

Halkan kiáltott a három tamahunak, kik mint karsú, fehér ködoszlopok imbolyogtak a kert homályos útjain. A rabnók közeledtek és Khafrit elsietett velük a fényben úszó palota felé. Jérobeám égő, vérekes szemmel nézett utána, míg végképen eltűnt az egyiptomi asszony. Akkor lehunyta pilláit s mintha még mindig hallgatta volna Khafrit, eltárta karját és lobogó szenvedelemmel súgta:

— Szeretni fogsz, mert őt gyűlölöd. De én meg fogom ölni őt és akkor enyém leszel, enyém, te pompázatos asszony, fáraók büszke vére.

Azután órákig szótlanul állott a kialudt naftalángok alatt és kába tekintettel meredt a kert sötétlő fái közé, amelyek elnyelték az egyiptomi asszonyt. Csak arra riadt fel, hogy hajnalodik. A palota felől kürtök riogtak s a kertek kapuihoz pihenten, frissen érkeztek a nappali órök. A Mória-hegyen, a Templom tájékán ezernyi lévita énekelte a reggeli zsoltárt. (FOLYTATJUK.)

Olvasóink figyelmébe! Nagy szolgálatot tesznek olvasóink lapunknak, ha bevásárlásaik vagy megrendeléseik alkalmával a hirdető cégeknél lapunkra hívatkoznak.

ALAPÍTÁSI ÉV

1862

• CHRONOGRÁF
• REPETITION ÉS
ZSEBÉBRESZTŐK

CUENDET CONSTANT

Svájc, Francia-, Angol- és Németország zseb-, inga- és díszórágáirainak lerakata.

BUDAPEST, IV., KIGYÓ-TÉR 5

KARCSATÓRÁK, GYÜRÜ-
ÓRÁK JAVÍTÁSOK

INGA-ÉS ÁLLÓ ÓRÁK RAK-
TÁRON ÉS RENDELÉSRE
KÜLÖNLEGESSÉGEK

KRÓNKA- ÉS SZEMLE

A „MULT ÉS JÖVŐ“ ÉS A „HUSZADIK SZÁZAD“ VITÁJA. Akik a Huszadik Század áprilisi számát olvasták, tudják, hogy Szabó Dezső a Mult és Jövő-vel való nagy feltűnést keltett vitát olyan zászlótmeghajtó nyilatkozattal zárta be, amelyet méltán mint gyönyörű diadalt regisztrálhattunk volna legutóbbi számunkban. De mi nem tartottuk ezt a diadalkiáltást sem szükségesnek, sem méltányosnak. Elvégre a zsidóság alapproblémájáról volt itt szó, a zsidóságnak „lenni vagy nem lenni“ kérdéséről és a Mult és Jövő-höz csak mint a magyar zsidó kultúrtörékvések exponenséhez fordult nyílt levelével a Huszadik Század, amit mi mindenképpen csak megtiszteltetésnek vehettünk, de mi sem állott távolabb tőlünk, mint az, hogy ezt a nagyfontosságú kérdést személyes ügyünkbe tegyük. A magunk részéről tehát befejezettnek tartottuk a vitát azzal a nyílt válasszal, amelyet szerkesztőnk dr. Patai József a Huszadik Századnak nyílt levelére adott.

Mínthogy azonban azóta is igen sokan fordultak hozzánk azzal a kérdéssel, hogy mi volt a Huszadik Század viszonzása, olvasóink kívánságának engedve, mégis le kell közölnünk Szabó Dezső rövid, de nobiles és férfias válaszát, amely szóról szóra a következőképp hangzik:

Válasz a „Mult és Jövő“-nek.

Dr. Patai cikke („Mult és Jövő“ ápr. 1.) őszintén mélyen megghatott. Ha bármely irány — judaizmus, katolicizmus, protestantizmus etc. — ilyen emberiséggel nyilatkozik meg: az én irányom is és képviselőjét testvéremnek érzem. Ha csak ilyen cikkeket olvastam volna a „Mult és Jövő“-ben, levelem aligha született volna meg. Nem mintha sajnálnám megírását. Most is vallom minden sorát s hiszem, nem volt haszontalan megírása. Mert nem X irány és nem Y irány az igazság: minden emberi áramlat az, mert az ellentétes igazságok csak a logikában zárják ki, de az életben feltételezik egymást. Ám hasson dr. Patai igazsága, amennyiben a zsidó faj erőit, emberi mély értékeit megőrzi és hatóvá tenni tudja. De hasson az én igazságom mindannyiszor, mikor a zsidó fajiség és felekezetiesség a más emberformák ellen támadást, gyűlölködést akar jelenteni. Hiszen ezzel csak nem az uniformizálást hirdetem!

Mély problémák a felvetett kérdések és sok-sok oldalt kívánnának. Talán máskor, más összefüggésben, részletesebb, gondosabb körülhatárolással fogok róla beszélni. És higye meg dr. Patai úr, hogy az, ami vitánkban nemes tónust adott, éppen az, hogy zsidóságunkból és magyar-ságunkból mindketten emberré tudtunk ágaskodni.

Szabó Dezső.

Itt említjük, hogy dr. Patai nyílt válasza, a mindenfelől érkezett üdvözlő- és elismerőlevelekből következtetve, országsszerte mély benyomást keltett, sőt több külföldi, német, héber és angol zsidó orgánus is foglalkozott az érdekes vitával. Az Österreichische Wochenschrift egyik legutóbbi száma egyebek közt a következőket írja: „Több ízben volt már alkalmunk méltatni a Mult és Jövőt, amely ma kétségtelenül a világ legszebb zsidó orgánusának mondható. Minden egyes száma valóságos album, gazdag, értékes tartalommal és gyönyörű illusztrációkkal. A Mult és Jövő Magyarországon a zsidó kultúrtörékvések legfőbb exponense és mint ilyen, legutóbb egy fölötté érdekes vitának vált a középpontjává, amely a legszeleesebb körökben keltett érdeklődést.“ Meg kell még említenünk, hogy a vitához hozzászóltak még igen értékes fejtegetésekkel dr. Pfeiffer Izsák a Huszadik Században, továbbá Beregi Armin a Zsidó Szemlében.

KÖZGYÜLÉSEK. Budapestnek majdnem összes nagyobb intézményei tartottak közgyűlést a mult hónapban. A hitközség, a Chevra, a Kézműegylet, a Nőegylet, a Patronage, az ITO számoltak be évi működésük gazdag eredményeiről és valamennyi együtt lélekemelő képet nyújtott erről a sokoldalú tevékenységről, amelyet a főváros áldozatkész zsidósága kifejt. A közgyűlések részleteit elég bőven ismertette a sajtó és mi csak egyes fontosabb momentumok kiemelése szorítkozunk. A hitközség közgyűléséről, mint örömdetes tényről kell megemlítenünk, hogy ezúttal nemcsak a hitközségi, hanem általános zsidó ügyek is szerepeltek a napirenden, sőt volt egy kis vita is, ami mindenesetre frissülő élet jele. Az autonómia, a szombat, a zsidó közélet erősítése olyan problémák, amelyek elől az ország első hitközségének elzárkózni nem lehet, amíthogy a pesti hitközségnek, mint azt dr. Feleki Béla hangsúlyozta, elől kell járnia minden országos és egyetemes zsidó kérdésben és mozgalomban. A Chevra közgyűlése a gyász és ünnep jegyében folyt le. Alig volt esztendő, amikor annyi nagy halottat kellett elsírattatni, mint az elmúlt évben. Winterberg Gyula, aki beszédeivel minden alkalommal költői magaslatozon jár, ezúttal valóban megrendítően mély hatást gyakorolt a nagy halottakat aposztrofáló szavaival. A Chevra ünnepe az ügyvezető elnökké választott dr. Mezey Ferenc huszonöt éves jubileuma volt, amelyről a Mult és Jövő emlékezett meg először és így ezúttal ismétlésekbe bocsátkozni felesleges. A Kézműegylet anyagi deficitről, de annál több erkölcsi nyereségről számolhatott be, amit a kiállított művészeti izlésű produktumok csak betetőztek. Báró Kohner Adolf dr., úgy látszik, a Kézműegyletben nemcsak zsidó iparosokat, hanem zsidó iparművészeket is nevel. A Nőegylet sokoldalú humanitása, amelyről a közgyűlés beszámolt, a zsidó nő tradicionális jótékonyágának örömdetes épségben ma-

radásáról tett tanúságot. Az újabb zsidó intézmények között nagyszerű fejlődést mutat fel a Patronage, amely állandóan emelkedő tendenciát mutat. Székely Ferenc büszkén tekinthet erre a gyönyörű alkotására. Végül meg kell még emlékeznünk a Magyar ITO-ról, amely immár jóváhagyott alapszabályokkal tarthatta első közgyűlését élénk részvétel mellett, örömdetes jelül annak, hogy a magyar zsidóság a zsidóság egyetemes problémái iránt is érzékel bir. Az OMIKE közgyűlése az idén június hó 11-én a hitközség dísztermében lesz.

AZ OMIKE ÚJ PÁRTFOGÓ TAGJAI.
Legutóbbi számunk megjelenése óta a következők léptek be az OMIKE pártfogó tagjai közé, hogy a 20 koronás pártfogó tagsági díj fejében tagilletményül kapják a Mult és Jövőt:

Sas Ede miniszteri osztálytanácsos Budapest, ifj. Weisz S. Sámuel nagykereskedő, a budai Chevra alelnöke Budapest, Schvarcz Ignác könyvkereskedő Budapest, dr. Grüner Endre ügyvéd Budapest, Braun Dávid Budapest, Weisz Lipót kereskedő Budapest, Deutsch Adolf bankigazgató Budapest, Löwy Lipót gyáros Budapest, Eliás Samu fakereskedő Budapest, Keller Mihály kereskedő Budapest, Lusztig Miksa gyárigazgató Budapest, Winternitz gyárigazgató Budapest, Weisz Simon magánzó Budapest, dr. Orova Zsigmond ügyvéd Budapest, Pásztor Béla bankigazgató Budapest, dr. Reiss Mór orvos Budapest, dr. Sipos Mór orvos Budapest, Hajós József jéggyáros Budapest, Boschán Márk kereskedő Budapest, dr. Sziklai Simon orvos Budapest, Gottlieb Sándor tejnyakkereskedő Budapest, Blum Bertalan máv. főellenőr Budapest, Vágó Albert írodafőnök Budapest, Tuchmann Lipót igazgató Budapest, Haász József kereskedő Budapest, Szekrényesi Károly kereskedő Budapest, Moiret Lajos igazgató Budapest, Pollák Gyula kereskedő Budapest, Kammer Sándor igazgató Budapest, Kammer Dávid magánzó Budapest, Deutsch Zsigmond és Fiai budapesti malátagyár Budapest, Grünwald Samu magánzó a budai Chevra elnöke Budapest, Augenstein Ödön kereskedő Budapest, Schneller Ödön dobozgyáros Budapest, dr. Krishaber Adolf ügyvéd Budapest, Vasvári Mór háztulajdonos Budapest, dr. Pécsi Dani orvos Budapest, Kalmár Jakab főmérnök Budapest, Fischer Ferenc műépítész Budapest, Holländer Samu kereskedő Budapest, dr. Grotta Vilmos ügyvéd Budapest, Csillag Antal Budapest, dr. Rosenberg Emil főorvos Nyíregyháza, dr. Krishaber Béláné nőegyleti elnöknő Erzsébetfalva, dr. Josephovits Hers ügyvéd Dész, dr. Balázs Adolf ügyvéd

Erzsébetfalva, dr. Vincze Jakab hitk. elnök Erzsébetfalva, Graner Rezső bankigazgató Erzsébetfalva, dr. Pauncz Mór ügyvéd Erzsébetfalva, Harisnyagyár R.-T. Erzsébetfalva, Szántó Samu számvevőszégi jegyző Erzsébetfalva, Stern Jakab vállalkozó hitk. alelnök Erzsébetfalva, dr. Varga Samu ügyvéd Erzsébetfalva, dr. Barabás Arnold orvos Erzsébetfalva, Gál József fakereskedő Erzsébetfalva, Erzsébetfalvai izr. hitközség ifjúsági önképző szakosztálya Erzsébetfalva, Csillag Zsigmond vaskereskedő Erzsébetfalva, Eisler Jenő kereskedő Erzsébetfalva, Scheimann Armin kereskedő Erzsébetfalva, Orbán Béla mérnök Erzsébetfalva, Stein Henrik kereskedő Erzsébetfalva, Balassa Jenő kir. bir. végrehajtó Erzsébetfalva, Pauncz Ignác kereskedő Erzsébetfalva, Deutsch Gyula fűszerkereskedő Erzsébetfalva, Goldberger Jakab Chevra elnöke, kereskedő Erzsébetfalva, Rosenstein Károly gyárigazgató Erzsébetfalva, Kovács József kereskedő Kíspeszt, dr. Herczeg Ernő ügyvéd hitk. alelnök Kíspeszt, Bodrogi Jakab székesfővárosi fogalmazó Kíspeszt, Noszin Samu Kolozsvár, Zelig Fülöp Oláhokcsárd, Schvarcz Gyula Kalota-Szent-Király, Kertész Márton Kolozsvár, Veres Miklós főkönyvelő Dész, Weinberger Samu gabonakereskedő Dész, Hercz Jenő Kíspeszt, Haász Miksa fűszernagykereskedő Kíspeszt, Kohn Józsefné magánzó Kíspeszt, dr. Balázs Gyula orvos Kíspeszt, dr. Edelmann József orvos Kíspeszt, Klinger Mór kereskedő Kíspeszt, dr. Grünstein Miksa orvos Szobránc, Karpelesz Ede kereskedő Kiskunfélegyháza, Rosenberg Zsigmond kereskedő Kiskunfélegyháza, Ifj. Feuer Béla bankigazgató Kiskunfélegyháza, Rosner Gyula nagykereskedő Kiskunfélegyháza, Lukács Jenő fakereskedő Kiskunfélegyháza, Csillag József vasúti vendéglős Kiskunfélegyháza, dr. Popper Miksa orvos Kiskunfélegyháza, dr. Günczler Márton Kiskunfélegyháza, Beregi Jakab kereskedő Kiskunfélegyháza, Kalmár Lipót könyvkereskedő Kiskunfélegyháza, Frank Miksa bankigazgató Kiskunfélegyháza, Keleti József nagykereskedő Kiskunfélegyháza, Fuchs Ernő nagykereskedő Kiskunfélegyháza, Scheiber Gyula terménykereskedő Kiskunmajsa, Farkas József kereskedő Kiskunmajsa, Schwartz Arthur könyvkereskedő Kiskunmajsa, Friedmann József Heréd, Fliegel Mór szőlőtulajdonos Szeged, Grüner Marcel nagykereskedő Szeged, Glück Lipót kereskedő Szeged, Löwy Soma kereskedő Szeged, Szarvas J. József kereskedő Szeged, Schweiger Sándor pékmester Szeged, Pollák Testvérek kereskedők Szeged, Rosner Izidor mészáros Szeged, Szécsi Izsó kereskedő Szeged, Pető Ernő tőzsdés Szeged, Bruckner Dezső nagykereskedő Szeged, Bokor

Reggelizés előtt
fél pohár
Schmidthauer-féle

Igmándi

keserűvizet
igyék, ha rossz a gyomra
! Figyelem !
Csak a felét kell bevenni,
mint másfajta keserűvizeknek!

Ignác kereskedő Szeged, Kongr. Izr. Hitközség Szombathely, dr. Szalai Jenő rendőrorvos Erzsébetfalva, dr. Pártos Henrik orvos Erzsébetfalva, Richter Ignác fakereskedő Kispeszt, Vágó Jenő cégvezető Újpest, Dickmann Jenő Budapest, dr. Rosenzweig Adolf orvos Budapest, Réder B. Béla műfogász Budapest, Klein Samu nyomdatulajdonos Miskolc, Izraelita hitközség Barcs, Mandler Vilmos kereskedő Szeged, Hoffmann János kereskedő Szeged, Löwy Adolf kereskedő Szeged, Patzauer Sándor kereskedő Szeged, Rosenzweig Izidor kereskedő Szeged, dr. Vass Ignác orvos Szeged, Króó Sándor kereskedő Szeged, Singer Jenőné szegedi leányegylet elnöknője Szeged, Tisza-kávéház Szeged, Kardos Manóné Szeged, Duschak Henrikné Szeged, Weisz Mór terménykereskedő Szeged, Földi Lajos Lipót kereskedő Szeged, Kun Jenő ékszerész Szeged, Berger Henrik terménykereskedő Szeged, Grosz Vilmos divattereskedő Szeged, Winternitz Márton kereskedő Szeged, dr. Molnár Izidor tanár Szeged, Farkas Henrikné Gyapol, dr. Friedmann Henrik ügyvéd Kassa, dr. Kircz Viktor gyáros Kassa, Földes István bankigazgató Eperjes, Déri Gyula malomigazgató Eperjes, Glasner Mór gyáros Eperjes, dr. Propper József ügyvéd Eperjes, Halász Lipót kímérnök Eperjes, dr. Rosenberg Henrik ügyvéd Eperjes, Fränkel Albert magánzó Eperjes, Rác Henrik igazgató Eperjes, dr. Radács Gyula ügyvéd Bártfa, dr. Reiter Jenő ügyvéd Bártfa, Weisz Vilmos kereskedő Szeged, Wertheimer Adolf szikvizgyáros az orth. izr. imaegyesület elnöke Szeged, Feldheim Samu nagykereskedő Nagyvárad.

Hálával emlékezünk meg ezúttal is azokról, akik nemes buzgóságukban a taggyűjtés körül fáradoztak: Prager Ferencné Budapest, Krausz Miksa Kolozsvár, dr. Pécsi Dani orvos Budapest, Holländer Samu nagykereskedő Budapest, Fischmann Miksa bankfőtisztviselő Újpest, Fuchs Lajosné Újpest, Arányi Adolf rézműgyáros Újpest, dr. Pauncz Mór ügyvéd Erzsébetfalva, dr. Krishaber Béla főrabbi Erzsébetfalva, dr. Krishaber Bélane Erzsébetfalva, Kammer Vilmos igazgató Kőbánya, Friedmann Adolf rabbi Kőbánya, Vágó Albert irodafőnök Budapest.

POLGÁRI MENZA. Az „Orth. Zsidó Népasztal-Egyesület” éttermeit (Wesselényi-utca 13) április havában 2944 vendég látogatta, melyből 1101 étkezés a húsvéti ünnepekre esik. Az egyesület 4 tál ételt (leves, hús, főzelék, tészta és kenyér) 60 fillérért ad. A vendégek száma eléggé mutatja ezen intézmény szükséges voltát és az igazgatóság ezúttal is kikéri a társadalom jóakarú támogatását.

HYMEN. Fekete Antal főreáliskolai tanár, műegyetemi tanársegéd házasságot kötött Kemény Erzsikével, dr. Kemény Gyula temesvári orvos leányával. — Lebovits Hirsch, a „Nite Bachurim” szerkesztője, eljegyezte Landesberg Lipót szeghalmi főrabbi leányát, Jankát.

DONÁTH EDE. Tizenöt év előtt sűrűn olvashattuk a nevét a hírlapokban, mikor „Szulamith”-ot, az eddig csak elrejtett kis varietékben szerényen meghúzódó darabot az ő lelkesedéséből egy elsőrendű fővárosi színházban a legfényesebb sikerrel adták elő.

Donáth Ede ezáltal az eddig nálunk alig ismert zsidó zenét mintegy glorifikálta, az eredeti zsidó melódiákat oly kitűnő tehetséggel harmonizálta meg és adta elő zenekarával, hogy a budapesti közönséget, mely a darabot több mint 200-szor nézte végig, teljesen magával ragadta. Nemrégiben a Szentföldön járt, honnan Jeruzsálem történelmi és vallási emlékeinek legbecsebb zenei motívumait hozta magával, amelyeket megfelelő kísérettel látott el, amivel a zene- és művészvilág nagy kapacitásának: dr. Toldy László egyetemi tanárnak elismerését is kivívta. Dr. Toldy szerint Donáth munkái a zenének nagy nyereségei. Egy ilyen palesztinai melódiát alább bemutatunk olvasóinknak is. Donáthnak, ki már 20 éve áll a művészet szolgálatában, egy „Intermezzo de Oriental” című zsidó motívumú szerzeményét épp most adja elő a fővárosi szimfonikus zenekar.

Donáth Ede.

SZENTFÖLDI MELÓDIA.

Allegretto non troppo. Ebből nyúl a „Sulamith” zsidó népdalából. Donáth Ede.

A „HAMICPE“ JUBILEUMA. Tíz évvel ezelőtt alapította S. M. Laser a Hamicpe című héber hetilapot. Nem mondhatni, hogy kedvező auspiciumok közt történt volna a kezdeményezés, mert a héber újságok és revük hosszú sorainak a bukása előzte meg. Hogy a Hamicpe diadalmasan küzdött az első évtized anyagi és erkölcsi akadályaiival, az tisztán a szerkesztő szakavatott munkájának tulajdonítható. S. M. Laser becsült és kipróbált munkása a héber essay- és hírlapirodalomnak. Már a Hacefira és a Hasiloach kitűnő munkatársainak a sorában foglalt helyet, hol

S. M. Laser.

különösen zsidó történeti és társadalmi cikkeivel érdemelte ki a héber publikum megbecsülését. Az utóbbi években megjelent „Az eltűnt tíz törzs“-ről szóló tanulmánya szakkörökben is feltűnést keltett. Könyveinek és cikkeinek közkedveltségét előmozdítja az ő sajátos sима, minden bibliai és talmudi reminiscenciáktól mentes, élnyelvként ható stílusa. Ezekhez a még mindig kivételes készségekhez járult még S. M. Laser

rendkívüli organizátorikus ereje, a sapientia in eliquendo, mellyel a világ összes zsidó centrumokban meg tudta találni és lapjának munkakörébe vonzani a tudósítók és munkatársak legjobbjait. Magyar munkatársai: dr. Bolgár Mózes, Kova-Feuerstein Albert, Baum Elemér és Holder József, akiket elsőnek az ő lapja kapcsolt be a héber világliteratúrába. A Mult és Jövő, mely bár más nyelven és más körökben dolgozik a zsidó kultúraért, kollegiális szeretettel köszönti jubileuma alkalmából a monarchia egyetlen héber lapját, a Hamicpét.

SCHLESINGER IZRAEL. „Se Don, se von, se Pan, se Sir — csak Reb“, éneklő Kiss József a történelemben lépő nagyapjáról: se Reb, se Chóver, nem is úr, csak egyszerű Schlesinger volt az a szegény hitsorsosunk, ki elhunytával e napokban szintén a történelemé lett, legalább áhitatot keltő példaképpen. Tencsénben született, de Székesfehérvárott rötta 36 év óta az utcákat egy hatalmas termetű, öles gárdistaalak, ki — amíg bírta — nehéz testi munkával szerezte meg mindennapi kenyerét, de lelki tulajdonságainál, jelleménél fogva oly általános becsülésnek és tiszteletnek örvölt, hogy 75. életévében beköszöntött halála és temetése való-

ságos „megdicsőülésé“ vált, a demokratikus gondolat és az erénybe vetett hit ritka diadalává. Székesfehérvár valamennyi napilapja kegyelettel megemlékezett róla, két újság külön tárcát is szentelt neki. Így a klerikális „Fejérmegyei Napló“ május 8. számában „Verus Izraelita“ címen a leg-hízelgőbb módon méltatja. Gyermekei képzelete — írja a szerzője — a filiszteus Góliátot láttatta benne. „Később megtapasztaltam, hogy ennek a mi „nagy“ emberünknek, kit nem a gúny, nem a tiszteletlenség, csak a mi páratlanul kifejező, pompás nyelvünk nevezett el másfélzsidó-nak, csak a teste volt filiszteus. A lelke az becsületes volt, mint Nathanael apostolé lehetett, akiről az üdvözítő mondotta, hogy: „íme az igaz izraelita, kibén nincs álnokság.“

A „Székesfehérvár és Vidéke“-ben meg dr. F. A. (dr. Fürst A. munkatársunk) elmélkedvén a nagy népszerűsége problémáján, egyebek közt a következőket írja:

„A nép szava Isten szava. Mít talált a tömeglélek ebben az irdatlan, iromba napszámosemberben, ami rokonszenvét, becsülését feléje kényszerítette? — Azt hiszem, a kultúremlernek valami összerű ösztöne szólalt meg az öntudat küszöbe alatt, mely mindenkor a természetesség, az egyszerűség, a romlatlanság felé vonzódik. Egy nagy gyerek, egy ittfelejtett Anak-utód járt közöttünk, a gyermek naív észjárásával és az ősember primitív szükségleteivel. Az ég ártatlansága sugárzott Jókaiféle szeméből és a föld nyers erei duzzadtak izmaiban, mikor mázsás targoncáján egész lakások berendezését cipelte a vasúthoz.“

„Csak egy volt, mi fölébe emelte őt az Éden vagy a vadon lakójának. Évezredek nevelése, előkelő, jőnevű ősök impregnációja nem múlt el fölőtte nyomtalanul: családi, felekezeti, faji örökségképpen rámaradt egy világokat átfogó rajongó hite és egy mindeneket átölelő szerető szíve! Látni kellett azt a kolosszus embert, amint Isten házába lépve egész hosszában leborul a földre és a szent helyet csók-dossa, vagy amint egyetlen templomi funkciójához felhivatván, elővászorog az utolsó padsor utolsó helyén féltékenyen őrzött zugából. Szerény léptekkel halad az emelvény felé, alakja majd megröppan a ráolvasott „átkok“ súlya alatt, de emelt fővel távozik, hisz bűnbakként elvitte az egész község vétkeit.

Nem mindennapi alak, biz a normalistól elütő férfi volt a megboldogult, — de zsidó volt minden ízében, több mint egy zsidó: másfél zsidó!“

KITÜNTETÉSEK. A király dr. Wittmann Mór budapesti ügyvédet, a magyar jogászvilág ismert kitűnőségét udvari tanácsossá nevezte ki.

Ófelsége Messzer Lipótot, a Kisjenőerdőhegyi izr. hitközség elnökét a kereskedelmi és társadalmi téren kifejtett közhasznú működése elismeréséül királyi tanácsosi címmel tüntette ki.

A király *Ribári Mór*t, a *Foncière* pesti biztosító igazgatóját és törvényes utódait a közgazdaság terén szerzett érdemei elismeréséül alsólóci előnévvel nemesítette. Komoly érdemek jutalma a királyi kitüntetés, amit készséggel vallanak mindazok, akik a kitüntetett pályafutását s annak eredményeit ismerik. A múlt évben telt be a negyvenedik évfordulója annak, hogy *Ribári a Foncière* köteleibe került, mely alkalomból *Ribári* érdemeit bővebben méltattuk.

Sebestyén Dávid kolozsvári építővállalkozónak, valamint törvényes utódainak a király, magyar nemességük épségbentartása mellett, a székelyhídi előnevet adományozta.

A király *Winter Lajost*, a pöstyéni fürdőbérnök főnökét, közhasznú tevékenységének elismerése jeléül a *Ferenc József-rend* lovagkeresztjével tüntette ki.

A király *Ullmann Mihályt*, a Magyar Papíripar R. T. főtisztviselőjét a koronás arany érdemkeresztrel tüntette ki. Majdnem harminc esztendeje működik egy cégnél. Nemcsak vállalata érdekében, de a kereskedelem magyarosítása terén is sokat tett.

MEZEY FERENC ÜNNEPLÉSE. Abból az alkalomból, hogy a *Pesti Chevra Kadisa Mezey Ferencet* ügyvezető alelnökévé nevezte ki, mindenfelől üdvözlésekkel halmozták el, szóban és írásban kifejezést adva annak az általános nagyrabecsülésnek és szimpátiának, amelynek *Mezey Ferenc* személye és közéleti munkássága örvend. De valamennyi üdvözlés között dr. *Mezeynek* bizonyára a legkedvesebb volt a szeretetnek és ragaszkodásnak az az intím kifejezése, amellyel a szűkebb munkatársai, a *Chevra* és a rokonintézetek tisztviselői járultak eléje. Dr. *Endrei Henrik* a tisztelgők vezetője a nagy ünnepelthez méltó szavakkal tolmácsolta az érzelmeket, amelyeket *Mezey Ferenc* kitüntetése azoknak a lelkében keltett, akiknek alkalmuk van az ő grandiózus munkáját napról napra látni és csodálni. Dr. *Endrei* lendületes üdvözlő beszédére *Mezey Ferenc* mély meghatottsággal felelt és biztosította a tisztviselőket, hogy az a családi szeretet, amely közte és a *Chevra* többi munkásai között eddig uralkodott, a jövőben is csak fokozódni fog, hogy ebből az együttérzésből minél dúsabb gyümölcs teremjen a *Pesti Chevra Kadisa* dicsőségére.

HITÖR. Lapzárta után értesülünk, hogy a „Hitör“, amelynek megszűntét máshelyen szöveztük, nemsokára más, szerényebb formában újra megindul és kéthetenként fog megjelenni, amihez képest előfizetési ára is kisebb lesz.

HIRSCH JAKAB. Magas korban, egy szakadatlan termékeny munkában lefolyt áldásos élet után húnyt el Budapesten Magyarország gazdasági életének egyik elsőrangú képviselője, *Hirsch*

Jakab. Közénk Németországból származott, ahol a legtekintélyesebb zsidó családok egyikének a sarjaként született és nevelkedett. Budapesten a *Hirsch Louis*, illetőleg a *Hirsch Jakab* és fia nagyszabású gabonacégek alapításában vett részt, illetőleg volt maga az alapító. Üzleti vezetése körül kifejezett fáradhatatlan szorgalmával, páratlan energiájával és rendkívüli megbízhatóságával elősegítette azt, hogy a magyar kereskedelem tekintélye az ország határain túl is emelkedjék s elérte azt, hogy szakmájában az említett két cég nevét a bel- és külföldön egyaránt tiszteljék. Ritka szeretettel ápolta apái hitét, amelyhez erősen ragaszkodott. Karakter volt az üzleti életben, ami magas képzettsége mellett szeretetreméltó egyénisége részére sok barátot és becsülést szerzett. Munkatársaival, alkalmazottaival szemben pedig nemcsak méltányos, hanem mindig atyai szeretettel cselekvő főnök volt, amínthogy mint magánember is a legjobbak, a legnemesebbek közé tartozott. A megboldogultat feleségén, szül. *Ellenberger Idán* és két leányán kívül fia, *Hirsch Albert dr.*, a *Deutsch Ignác* és fia cég beltágja és veje *Perlmutter Alfréd dr.*, szabadalmi bíró gyászolják mint családtagok. A tisztelők, ismerősök, jóbarátok és alkalmazottak gyászoló köre sokkal szélesebb. Nemcsak a főváros egész társadalmára és gazdasági életére, hanem az ország határain túlra is kiterjedő. Végtisztességén a főváros legnagyobb gazdasági vállalatainak vezetői és társadalmunk kitünőségei vettek részt, akiktől valamint családjától *Fischer Gyula dr.* pesti rabbi szívhez szólón búcsúztatta.

HALÁLOZÁS. *Kann Jakab* budapesti nagykereskedőt súlyos csapás érte. Neje, szül. *Meisels Katalin* rövid szenvedés után 60 éves korában elhunyt. A megboldogult sok jót tett életében, ennek a lelki kiválóságának hódolt a férje is, amikor nevére a pesti izr. nőgyógyászati leányárvaházánál 6000 koronás alapítványt létesített. A haláleset nagy és előkelő családot döntött gyászba.

A „BARKOCHBA“ ZSIDÓ FŐISKOLAI HALLGATÓK KÖRE máj. 16-án tartotta harmadik szemeszterének zárógyűlését. A titkári jelentés a kör gyönyörű fejlődéséről ad számot. Úgy tekintélyben, mint belső tartalomban oly gyarapodást mutat, minőt egyetemi körnél alig láthattunk. Ennek tulajdonítható, hogy a Műegyetem zsidó ifjúságának nagyobb része vezetőjét, érdekeinek istápolóját, eszméinek irányítóját látja ma már a „Barkochbá“-ban. A kör eddigi elnökei: *Ferenc Mendel* műegyetemi hallgató, *Kudelka Sigmund* okl. vegyészmérnök, *Bisseliches Mózes* okl. gépészmérnök. A kör ügyeit most egy szünidei bizottság vezeti, mely egyetemre készülő zsidó ifjúságnak bármily (tanulmányaikra is vonatkozó) kérdésére készséggel rendelkezésére áll. A kör helyiségei: I., Orlay-utca 3.

Új KÖNYVEK

DR. MOLNÁR ERNŐ:
AZ IMIT KIADVÁNYAI.

PÉCHI SIMON SZOMBATOS IMÁDSÁGOS-
KÖNYVE. (Közzéteszik dr. Guttmann Mihály
és dr. Harmos Sándor. Kiadja az Izr. Magyar
Irodalmi Társulat. Budapest, 1914. VI + 488 o.)

Péchi Simonnak ez az imádságoskönyve doku-
mentuma annak a zsidóság történetében majdnem
egyedülálló vonzódásnak, mellyel egy fajlag idegen
nép a zsidóság szelleméhez simult.

Az erdélyi szombatos vallás a reformáció szülte
unitarizmus továbbfejlődése. Luther visszatérése az
ó-testamentumhoz egy útnak volt az eleje és az
az út a reformációtól az unitárius valláson át a
szombatossághoz vezetett, mely nem elégedett meg
az ó-testamentum tanításainak elvi elismerésével,
hanem ezeket a tanításokat és parancsolatokat
megtartásuk és alkalmazásuk által gyakorlati térre
plántálta át.

Ebből a szellemi milióból és szükségletből
sarjadt és fakadt Péchi Simon szefard-szellemű
szombatos imádságoskönyve. Péchi maga a XVII.
század első tizedeiben nagy utazásokat tett, meg-

fordult Törökországban és Afrikában, ahol a szefard
zsidósággal jutott érintkezésbe. Ezekben az évtize-
dekben különben számos szefard zsidó család tele-
pedett le a fejedelmek hívására Erdélyben is és
így érthető meg, hogy a szombatosok imádságos-
könyve szefard-ritusú. Az imák sorrendjén a szefard
ritus azonnal észrevehető. Mindazonáltal egyál-
talan nem mondható, hogy ez az imakönyv
megegyezik a zsidó imádságoskönyvvel és hogy
Péchi munkája csupán a fordításban merült volna
ki. Péchi tekintettel volt arra, hogy ez a könyv
nem zsidók, hanem székelyek kezébe kerül s így
tehát ahol az imakönyvben szó esik Istenről és
Izraelről, ott ő Istenről és az ő hiveiről vagy
Istenről és Izraelről meg többi hiveiről beszél.
Kihagyja mindazokat a részeket, melyek az áldo-
zatokra vonatkoznak és a kabbalisztikus helyeket,
de előszeretettel iktat az imák közé zsoltárokat.

Nyelve zengzetes, szilárd és erőteljes XVII.
századbeli magyar nyelv, mely nem tartja magát
szorosan a héber szöveghez; szereti a zengő jel-
zőket és közbetoldja őket akkor is, ha az eredeti-
ben nincs megfelelőjük.

Nagy az érdeme a közlétezőknek, Guttmann
Mihály dr. rabbiképző intézeti professzornak és
Harmos Sándor dr. preparandiai tanárnak, akik
ennek a szombatos imádságoskönyvnek a kiadá-
sán nagy gonddal és szorgalommal dolgoztak;
huszonöt kódexet kellett e sajtó alá rendezéshez
áttanulmányozniok és kiadásuk a legjobb modern
kritikai kiadások színvonalán áll.

Melódiák Ujzsidó Dalokból

Írta Neumann Endre. Bővített kiadás. Ára 2 Kor.,
díszkötésben 2 Kor. 50 fill. Megrendelhető levélben
Budapest, Zsigmond-utca 68, Felső-villa 4

ALKALMI AJÁNDÉKOK műtárgyakban és régiségekben STERNBERGNÉL

BUDAPEST, VI. KER., DOB-UTCA 24. SZÁM

Ékszer, régiség és műtárgyak

alkalmi vétele és eladása.

Modern és régi ezüsttárgyak nagy választékban.
Vidéki rendelések pontosan eszközöltetnek.

SILBERMANN

ékszer- és régiségkereskedő

Budapest, VII., Wesselényi-utca 1.

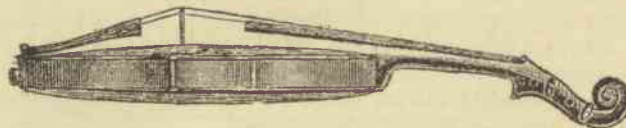
Ékszerjavítások jutányosan elvállalatnak.

ZÁLOGCÉDULÁKAT ékszerről és briliánsokról leg-
magasabb árban vesz

OLLOP J. ÓRÁS- ÉS ÉKSZERÜZLET,
Múzeum-körút 33., a Múzeummal szemben.

CIMBALOM

szabadalmazott, acélszerkezettel, részletre is. Csodaerős,
tisztá- (beszélőgép) 25 korona és
hangú gramofon feljebb. Hozzá Fedák Sári,
Király, Rózsa, Perczel, Boncsi, Caruso-tól legszebb
lemezek 2 korona 50 fillér.

Hegedűk, világhírű mesterek hű utánzatai.
Árjegyzék kívánatra ingyen.
Fuvolák, tárogatók, citerák, harmonikák stb.
Húrok javítási műterem stb.

Mogyoróssy Gyula kir. szab.
hangszergyái
Budapest, VIII., Rákóczi-út 71.

FESTŐMŰVÉSZNŐ, képzőművészeti főiskolát vég-
zett, huzamosabb ideig külföldön tartózkodott, rajzolni,
festeni tanít. S. M., VIII., Kőrös-utca 6., III. 18/a.

E könyv, melyért még a nemes tradícióit hiven ápoló IMIT-nek és néhai báró Hatvany József emlékének kell hálánkat kifejeznünk, méltán helyet foglalhatna a Magyar Tudományos Akadémia kiadványai között.

ÉVKÖNYV. (Kiadja az Izr. Magyar Irodalmi Társulat. Szerkeszti Bánóczi József. Budapest, 1914.)

Előkelő tudományos és írói társaságot találunk ismét együtt az Izr. Magyar Irodalmi Társulat ezidei évkönyvében. A kellemes és változatos tartalmú 400 oldalas könyv, melyben történelmi, filozófiai értekezések, művészeti cikkek és szépirodalmi termékek váltakoznak, nagyjából azokból a felolvasásokból van összeállítva, melyek a tél folyamán az IMIT felolvasásain elhangzottak. Báró Eötvös József emlékének áldoz dr. Jánosí Engel Róbertnek a nagy férfiúról írt cikke és Szegő Arnoldnak lendületes, szép nyelven írt ódája. Dr. Heller Bernát és dr. Fürst Aladár a régibb és újabb zsidó középiskolákról értekeznek; e témát az épülőfélben levő zsidó gimnázium teszi aktuálissá. Patai Edith a modern zsidó művészet szellemét világítja meg. Igen szellemes causeurnak mutatkozik Richtmann Mózes dr. a bécsi zsidóság történetének nagyvonalú elbeszélésében. Dr. Blau Lajos jelentékeny tanulmányáról (ókori papiruszleletek) annak idején bővebben megemlékeztünk, valamint dr. Vajda Béla felolvasásáról is, ki felhívja a figyelmet Bergson intuíció filozófiájának és Maimuni ihlet-teóriájának rokonságára.

Érdekes folklorisztikus cikkel szerepel dr. Kohlbach Bertalan, dr. Sebestyén Károly pedig irodalomtörténeti értekezéssel (Heine és a zsidóság). Megemlítve dr. Kelemen Adolf cikkét, melyben Jeremiás próféta politikai portréját festi meg és dr. Eisler Mátyás, Bodor Zsigmond és Mandl Bernát értékes dolgozatait, a szépirodalmi részre térhetünk át, melyből kiemeljük Nádaí Pál stílus-szépségekben bővelkedő Életképeit, Ujvári Péter pompás humoros novelláját és Szabolcsi Lajos csinos versét. Az évkönyv végén dr. Mezey Ferenc mond el a Közalap aktáiról igen megszívlelendő dolgokat. Az Izr. Magyar Irodalmi Társulat érdeme, hogy mindez értékes írások megíródtak a még mindig szegény magyar zsidó irodalom számára és külön érdemül tudandó be Bánóczi Józsefnek, aki előkelő ízléssel kötötte össze a magyar zsidó irodalomnak eme sokszínű csokrát.

ASSZONYSORSOK, VÁSÁRHELYI JÚLIA NOVELLÁI, SZEGED 1914. Szerzőnek ez a szép és tartalmas könyve nem első kísérlete. Két évvel ezelőtt megjelent „Mária és más nők” című novellái is már a művészet magas fokáról tanuskodnak s a fővárosi sajtó osztatlan elismeréssel fogadta. Az „Asszonysorsok” jelentékeny haladást mutat a női szív érzelmeinek, küzdelmeinek, tragikumának kiszínezésében. A mindennapi életből meríti hőseit, de csak így olvasva — s nem látva — tudjuk átérezni és megérteni annak a tiszta, eltévelyedett, de nem romlott, annak a csodódott,

Művészi kivitelű rajzokat és kliséket

a legjutányosabban szállít König és Bayer Budapest, Dohány-u. 12. Telefon 4-83.

Őrizze meg fiatalos szépségét

a hírneves bőrgyógyász

Prof. Dr. Marschalkó

egyetemi orvostanár eljárása szerint

tudományos alapon.

Kérje „Az észszerű bőrápolás”-ról szóló könyvet díjtalanul a „JUVEN-TAS” laboratórium szétküldési főraktárából.

KOLOZSVÁR, Postafiók 30.

BOROS ÉS KOHN SÍRKÖRAKTÁRA

**BUDAPEST, VI. KERÜLET,
VÁCI-KÖRÚT 7. SZÁM.**

Egyszerű és díszes kivitelű, valamint nagyjából szabású SIREMLÉKEK nagy választékban, jutányos áron. Vidéki megrendeléseket felelősséggel szállítunk.

reményvesztett szívnek, szárnyaszegett léleknek titáni vívódását, hőroszi küzdelmét, amely önzetlen szerelmében, hűségében, bukásában és szenvedésében egyaránt tiszteletet és szájalmat kelt az asszonyi sors iránt.

A novellák rövidek, a cselekvény gyors lefolyású, amint hogy a valóságban a sors hirtelen jön, lecsap, otthagya áldozatát vergődni fájdalomában és forog tovább. A remény, a boldogság rövid, a csalódás, a szenvedés végtelen. Szerző nem a sorcsapás után beálló helyzetet akarja megismertetni, nem jeremiádat akar írni; csak a szív hányattatásának kezdetét, okát mondja el, a többi úgyis tudjuk.

Kompozíció, stílus kifogástalan, nyelvezet egyszerű és szép, természetes és hangzatos. Bizalommal tekinthetünk a következő alkotások elé, ha meggondoljuk, hogy fiatal leány szárnybontogatásai, akit talán akaratlanul is észre fognak venni, habár úgy szokás emelkedni, hogy másokat, gyengébbeket a sárba tipornak.

L. A.

DR. KOHUT ADOLF HÁROM KÖNYVE.
Dr. Kohut Adolf, a Berlinben élő kiváló hazánkfia utóbbi időben három új könyvvel gazdagította művei sorát. A három könyv a szerzőnek a legkülönbözőbb tereken való szokatlan jártasságáról tesz tanúságot. Az egyik „Gekrönte und ungekrönte Judenfreunde“ címmel számos érdekes törté-

téti mozzanatot örökít meg. A szereplők természetesen mindig a zsidók és egy hatalmas úr, akár uralkodó, akár valami nagy szellemi vagy pénzarisztokrata. Szintén zsidó tárgyú, de mintegy az előbbi műnek antipodusa a pogromokról szóló könyv, amely a zsidógyűlöletnek legszomorúbb elfajulásáról fest sötét tónusú képeket.

A harmadik könyv egészen más területen mozog. A magyarországi keramika történetét és eredményeit ismerteti meg a külfölddel. Szép fejezet jut itt a Fischer-féle keramikának, amelyre még visszatérünk. Ezzel a munkával dr. Kohut igazi nagy szolgálatot tett a magyar iparművészetnek, amint hogy egész munkássága nagyban előmozdítja a magyarság presztízisének emelését a külföld előtt.

FOGAK

Szájpadlás nélkül, aranyhidak és koronákat a legjobb amerikai módszer szerint.

Grossmann Simon

szerb kir. udv. fogász, a párisi fogorvosi akadémia kiállításán arany érdemkeresztel ki-tüntetve. — Fogad egész napon át.

Rendelő szakorvos Dr. Káli H. P.

Speciális arany- és porcellántömések, foghúzás érzéstelenítve.

Budapest, VI., Erzsébet-Körút 50., I.

Mérsékelt árak.

Telefon 86-50

Részletfizetésre is.

Figyelem az arcképemre, nevemre és az 50. házszámra.

KULATÁR

Magyar szobrász- és építőművészek által
*** tervezett kész ***

Telefon
József
21-60

SÍRKÖVEK

Telefon
József
21-60

*** állandó kiállítása. ***

Érdeklődőknek felvilágosítást ad kizárólag
BLUM LAJOS SÍRKÖKERESKEDŐ
Budapest, VIII., Köztemető-út 4. sz.

Trencsénteplic

a Kárpátok gyöngye. Radioaktív
kénes hőforrások és iszapfürdők

csúz, köszvény, ischiász

neuralgiák, bőrbajok stb. ellen.
Lakás, ellátás és fürdő vagy
iszapkezelés naponta 8 korona.

Rituális vendéglők. Budapesttől 4 óra

Hajszálakat hölgyek arcáról, karjáról
végleg kiirtja felelősséggel **MIRACLE** törv. vé-
dett módszerével

Pollák Sarolta

hajeltávolító specialista, kozm. intézete
VI., Andrássy-út 38., I. em.
(Párizsi Áruházszal szemben).

Ártalmatlan, fájdalommentes kezelés.
Rögtön hatás. Ovakodjunk veszélyes
villanykezeléstől és utánzataitól. —
Üdökre a szert utasítással díszkré-
ten küldi Párizsi rendszerű arcápolás.

FOGAD EGÉSZ NAP. ...
TELEFONSZÁM 157-98.

SZERKEZTŐI ÜZENETEK

KÖZ- GAZDASÁG

SZEGEDI. Ujvári Péter novellája („Held Feibis Belzbe megy“) a Mult és Jövő januári számából került az Ost und West májusi számába. A fordítást dr. Kohut végezte, aki egyébként arról értesít bennünket, hogy a Mult és Jövő irodalmi közleményeit rendszeresen akarja a német közönséggel megismertetni. Kaczér Illés regénye, „Khafrit az egyiptomi asszony“ csak a Mult és Jövőben való közlésének befejezése után láthat majd napvilágot a német könyvpiacra, minthogy semmiképp sem adhattuk beleegyezésünket ahhoz, hogy a regény valamely idegen nyelven megjelenjen, mielőtt nálunk teljesen befejeződik.

MATURÁNSOK, BUDAPEST. Mi is nagyra becsüljük az illető hittanár munkáját, talán máskor, ha jobb alkalom és több hely kínálkozik, visszatérünk reá.

NEM KÖZÖLHETŐ. Lázár pap. A zsidógyűlölő.

FISCH BERTA

angol, francia és fűzőkülönlegességek, női divatterme
BUDAPEST, V. KERÜLET,
DOROTTYA-UTCA 6/a.
(Wurm-udvar.)

Felhívja a hölgyközönség figyelmét hosszas kísérletezéssel kipróbált saját találmányú és rendszerű szabadalmazott fűzőkülönlegességeire, melyek a fűzőtechnika valóságos szenzációi.

Egyben ajánlja elismert elsőrangú angol és francia női ruhatermet, hol a rendelőközönség mérsékelt árak mellett a leglekiúsmeretesebb kiszolgálásban részesül.

Videkimegrendelésnélelégendő úgy fűzőkhöz, mint ruhákhoz egy miniaruha vagy mérték beküldése.

Kívánatra mintákkal szívesen szolgál.

AZ ADRIA M. KIR. TENGERRAJÓZÁSI R.-T. április 30-án tartotta a rendes évi közgyűlést Lánca. Leó v. b. t. t. főrendiházi tag elnöklésével. A mérleg, amelyet a kereskedelemügyi miniszter is jóváhagyott, kideríti, hogy az 1913. évről új számlára áthozott 41,710 K hozzászámítás után összesen 1.839,919 K felett rendelkezett a közgyűlés. Ennek az összegnek hova fordítása tekintetében elhatározták, hogy az 1912. évi tiszta nyereségből, vagyis 1 millió 798.209,43 K-ból az alaptőke 5%-os kamatozására 500,000 K-t fordítanak, a fennmaradó 1.298,209 K 5%-át a tartalékalaphoz csatolják. Az igazgatóság jutalékát 123,229 K alkotja, felülosztalékul 1.000,000 K-t fizetnek, úgy hogy az 500,000 K-val együtt az 1914. évi 13. számú részvénytulajdonos 30 K-val váltják be május 1-től kezdődően. Rendkívüli dotáció gyanánt a tartalékalaphoz csatolnak 95,089 K-t, úgy hogy a tartalékalap 5.100,000 K-ra emelkedik. Új számlára átvisznek 56,590 K-t. Kuranda Emil udvari tanácsos 32 éves érdemes szolgálat után 1914 április 7-én egészségi okokból vezérigazgatói állásától való felmentését kérte. Vezérigazgatóvá az igazgatóság kiváló és eredményes munkásságának elismeréséül felsőági Eidlitz Hugó igazgatót nevezte ki.

A KÖSZENBÁNYA S TÉGLAGYÁR-TÁRSULAT PESTEN 1913. évi zárószámadásában 736,817 K (az előző évben 1 millió 74,915 K) nyers hasznót mutat ki, amiből a tiszta nyereség 413,798 K, az 1912. évi 784,802 K-val szemben. A Drasche tehát szintén alaposan megérezte az 1913. évi válságot s az építkezések teljes szünetelését. Az igazgatóság a május 23-ra összehívott közgyűlésnek azt ajánlotta, hogy részvényenként 37 K = 18 1/2% osztalékot fizessenek, míg tavaly 67 K = 33 1/2% volt az osztalék. A közgyűlés a felmentvényt az igazgatóságnak egyhangúlag megadta.

MAGYAR CUKOR PORTUGÁLIÁBAN. A Hatvány család érdekkörébe tartozó Deutsch Ignác és Fia cég — mint értesülünk — piacot kíván szerezni a magyar cukornak Portugáliában. Wilhelm Artúr, a cég egyik vezetője a napokban érkezett vissza Lisszabonból, ahol a vonatkozó tárgyalásokat vezette.

A SCHMIDTHAUER-FÉLE IGMÁNDI KESERŰVÍZ mindazon esetekben, ahol a természetes keserűvíz gyomortisztító és hashajtó hatása kívánatos, azon figyelmet érdemlő előnyben van, hogy nemcsak legtűrhetőbb ízénél fogva kényesebb ízlésű egyének is könnyen undor nélkül bevehetik, de a hatékony ásványokban is legtartalomdúsabb lévén, elegendő belőle az ilyenmű vizeknél szokásos adagnak a fele, vagyis már fél ivópohárral, hogy a kívánt fájdalommentes hatást előidézzé.

A MAGYAR KELETI TENGERRAJÓZÁSI R.-T. 1913. évi mérlege 835,540 K tiszta nyereséggel zárult, az előző évi 806 ezer 853 K-val szemben. A bruttó jövedelem 2.301,504 K volt, az előző évi 2.164,346 K-val szemben. Ebből az értékcsökkenési alapra 511,020 (554,738) K-át, a biztosítási alapra 72 ezer 816 (66,125) K-át fordították. Ezenkívül a hajófelszerelés értékéből való leírása 13,145 (21,375) K-át használtak fel s a társaság elsőbbségi követvényeinek kibocsátásából eredő 82,512 K árfolyamkülömbözetmaradványt is teljesen leírták. Biztosítási díjakért 467,944 (389.162) K-át fizetett a társaság. A tiszta nyereség emelkedése arra az elhatározásra bírta az igazgatóságot, hogy a közgyűlésnek 18 K (9%) osztalék fizetését javasoljon az előző évi 17 K-val szemben. Ezenkívül, hogy a 6.000,000 K részvénytulajdonos 10.000,000 K-ra emeljék fel.

Pályázati hirdetemény.

A pesti izr. hitközség előljárósága a kezelése alatt álló „Dr. Abeles József tanulmányi alapítvány”-ból a folyó évben kiadandó 600 koronás utazási ösztöndíjra pályázatot hirdet.

Erre az ösztöndíjra oly magyar honosságú fiatal zsidó tudósok pályázhatnak, kik egyetemi tanulmányaik sikeres bevégezése után a tudori, illetőleg képesítési oklevelüket elnyerték és a tudomány valamely ágának művelését tűzték ki életük feladatául.

Orvos, sebész vagy gyógyszerész pályán levők a pályázaton nem vehetnek részt.

A születési bizonyítvánnyal, a vagyoni állapotot feltüntető igazolvánnyal, továbbá a tudori vagy képesítő oklevéllel, valamint eddigi tudományos munkásságuk bizonyítékaival felszerelt folyamodványok f. é. július hó 15-ik napjáig az alulírott előljárósághoz küldendők.

Budapest, 1914 június hó 1-én.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA.

Pályázati hirdetemény.

A pesti izr. hitközség előljárósága, a kezelése alatt álló „Dr. Abeles József alapítvány”-ból kiadandó 200 koronás tanulmányi segélyre pályázatot hirdet, melyre oly szegénysorsú magyar zsidó ifjak pályázhatnak, kik tanulmányaikat valamely magyar egyetemen jó eredménnyel folytatják.

Ezen 200 koronás tanulmányi segélyt a folyó évben csak joghallgató nyerheti el.

A születési bizonyítvánnyal, a vagyoni állapotot feltüntető igazolvánnyal, valamint a tanulmányi eredményeket bizonyító lecke-könyvvvel (esetleg még az érettségi bizonyítvánnyal is) felszerelt folyamodványok f. é. július hó 15-ik napjáig az alulírott előljárósághoz küldendők.

Budapest, 1914 június hó 1.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA.

Pályázati hirdetemény.

A pesti izr. hitközség előljárósága, a kezelésében levő „Rott József és neje Róza kiházásítási alapítvány” kamataiból a folyó évben esedékes 800 korona összegű kiházásítási segélyre pályázatot hirdet.

Erre a kiházásítási segélyre az alapító Rott József testvéreitől vagy neje neje, szül. Netter Róza testvéreitől egyenes ágon leszármazó izr. vallású nők pályázhatnak, kiknek a rokonság igazolására alkalmas okiratokkal felszerelt kérvényeiket f. évi június hó 15-ig kell az alulírott előljárósághoz benyújtani.

A pályázatra vonatkozó felvilágosítás a hitközség titkári hivatalában a délelőtti hivatalos órák alatt nyerhető.

Budapest, 1914 május hó 1-én.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA.

PÁLYÁZAT.

A pesti izr. hitközség fiúárvháza polgári iskolájában 1914. évi szeptember hó 1-ével a nyelv-történet-tudományi szakcsoportra egy rendes tanítói állás létszen betöltendő, mely állásra f. é. június hó 5-iki lejárattal pályázat hirdettetik.

Az ezen állásra pályázók kellő okmányokkal felszerelt folyamodásukat a pesti izr. hitközség fiúárvházi bizottsága elnökségéhez (VII., Városligeti fasor 27. sz.) az említett határidőre küldjék be.

Folyamodó — minthogy esetleg vallástani tanítására is nyerhet megbízást — erre való képességét okmányilag köteles igazolni. A rendszeres állásra kinevezett tanító csak egyévi ideiglenes működés után véglegesítették és fizetési előmenetele tekintetében csak azon szolgálati idő tudatik be javára, mely a szóbanforgó állásban történt véglegesítése napjával kezdődik.

Heti óráinak száma: 20, illetményei az ideiglenesség tartama alatt 2400 korona, a véglegesítéstől fogva pedig a pesti izr. hitközség fizetési szabályzata értelmében az első három évben 2400 korona törzsfizetés és 900 korona lakbér. A 4. évtől a 7. év végéig törzsfizetése 2880 korona, lakbér 1000 korona, végül a 8-ik évtől kezdve törzsfizetése 3600 korona és lakbére 1200 korona összegű lesz. Az első 5-öd éves és 300 koronát kitevő korpótlék rendszeresítésének 13. évében válik esedékessé.

Budapest, 1914 május hó 14.

A PESTI IZR. HITKÖZSÉG ELŐLJÁRÓSÁGA.

Telefon:
157-51.

FÜRST I.
BUDAPEST, VII.,
Károly-körút 9. sz.
Hadik-féle ház
(az udvarban).

Kép-, tükörkeret és
díszbútorgyár.
Raktár mindennemű
bel- és külföldi lécek-
ből. Mindennemű ke-
retezések a legjutányo-
sabb áron készíttetnek.

KELETI J. BUDAPEST

csász. és kir. szabad. sérvkötők, orvossebészeti mű-
szer és betegápoláshoz szükséges eszközök gyára

Alapítattott 1878-ban.

Főraktár: IV. kerület, Koronaherceg-utca 17. sz.
Gyár: IV. kerület, Koronaherceg-utca 14. szám

Telefonszám: 13-76.

Orvosi sebészeti műszer, kötszer, testgyógyesítő gépek,
múlábak, műkezek, cs. és kir. szabadalmazott sérvkötők,
betegápolási és kozmetikai eszközök, utazási cikkek, min-
denféle gummiárúk, légpárnák, melegítő thermophorok
raktára. Nagy képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Schlesinger Jos.

Budapest, VII., Király-utca 1.

Mindennemű templomi aranyhímzések készítése,
parochesz. Tóra-ruha, Almémor-takaró, Chuppa
stb. Izléses, művészies kiállítás. Jutányos árak.
Rajzok, minták a részletes ajánlatok ingyen és
bérmentve.

Nagy raktár az összes zsidó rituális tárgyakból,
templomi és házi használatra. Szefer tóra, klé-
késes, tóradszek, kina- és valódi ezüsből. Selyem
talisz, imakönyvek stb.

Az összes zsidó irodalmi művek nagy raktára.
A Magyar Zsidó Könyvtár (szerkeszti: dr. Patai
József) kiadóhivatala. Zsidó ifjúsági és kultúr-
egyesületi könyvtárak berendezése.

Angol és francia női
ruhák készülnek a legreme-
kebb kivitelben szolid árak mellett

Krick és Rosenzweig

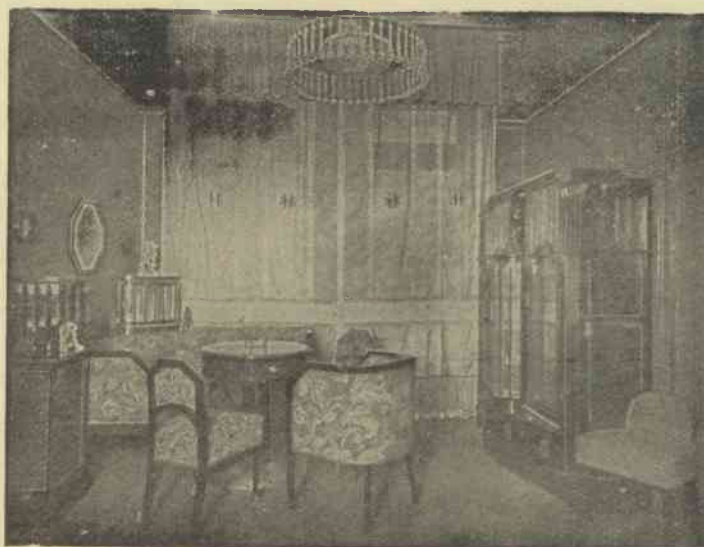
női ruhadívattermében, Budapest,
Váci-utca 13. sz. (bejárat a
régí Posta-utca 15. sz.)

GÁSPÁR NÁNDOR

ALKALMI-NAGY-BÚTORÁRÚHÁZA

BUDAPEST, VIII., BAROSS-UTCA 9. SZÁM. ~ AZ EGÉSZ HÁZ!

Teljes lak-
berende-
zések.
Csillárok.
Szőnyegek.

Asztalos-
és
karpítos-
bútor-
termek.

ÉRTESÍTÉS!

A nagyérdemű hölgyközönség figyelmét felhívjuk a legújabb **TAVASZI és NYÁRI** újdonságok megtekintésére

Árvai és Salczer

női és gyermekfelöltő-árúházában
Budapest, VI., Király-utca 36. szám.

Telefon 84-03.

Kosztümök legújabb kivitelben . . . K 36-tól
Női felöltők, hosszú . . . K 24-től
Köpenyek, húzott faconokban . . . K 30-tól
Standardkabátok 80/90 cm hosszú . K 20-tól
Reform-ruhák japán szabásban . . K 24-től
Gyapjú delain pongyolák, divat-faconokban . . . K 18-től
Mosó-pongyola divatfaconokban . . K 9-től
Legújabb selyemblúzok . . . K 12-től
Legújabb aljak . . . K 12-től

Vidéki megbízások pontosan eszközöltetnek. — Meg nem felelő darabokat kicserélünk. — Külön mértékosztály. — Kérje legújabb divattudósítót ingyen!

VISÓ MÁRKNÉ

HÖLGYFODRÁSZ, PARÓKAKÉSZÍTŐ ÉS HAJKERESKEDŐ, BUDAPEST, IV., ANKER-KÖZ 23. (ANKER-PALOTA). — FIÓKÜZLET: KIRÁLY-UTCA 1. (ORCZY-FÉLE HÁZBAN).

Nagy raktár kész hajfonatok, (copfok), parókák (transzformációk) és minden e szakmába vágó munkákban.

Elvállal mindennemű hajmunkát (kihullott hajból is) a legjutányosabb árak mellett. * Vidéki megrendelésnél egy zárt levélben egy kis hajminta be-
küldése elegendő.

EZRA fiúnevelő intézet

SZABADKA, IV., ZOMBORI-ÚT 28. SZÁM

Gondos, családias, egyéni, modern zsidó nevelés a rituálék szigorú betartásával. Héber nyelvtanítás Berlitz-módszere szerint. Biblia és talmud kurzusok. Német, francia, angol, olasz nyelvből és zenéből intenzív tanítás.

Az intézetről dr. Singer Bernát szabadkai főrabbi ad felvilágosítást. Prospektussal Fürst Béla intézeti igazgató szívesen szolgál.

LOHR MÁRIA-KRONFUSZ

A főváros első és legrégibb csipketisztító-, vegytisztító és kelmefestő gyári intézete.

Alapítva 1867.

Telefon: József 2-37.

GYÁR ÉS FŐÜZLET: Bpest, VIII., Baross-u. 85.
FIÓKOK: II., Fő-utca 27. — IV., Eskü-út 6.,
Kecskeméti-utca 14. — VI., Andrásy-út 16.,
Teréz-körút 39. — V., Harmad-utca 4. —
VIII., József-körút 2.

SAJÁT MŰHELY
POLGÁRI ÁRAK

MESSINGER MANÓ SZABÓ

BUDAPEST, V.,
Nagykorona-u. 3

Állandó dús raktár
eredeti angol divat-
szövetekben :::

HUNGÁRIA

kötvények a legelőnyösebbek élet-, tűz-, baleset-, szavatossági, betöréses lopás elleni, üveg-, jég- és állatbiztosításoknál. — Felvilágosításokkal, prospektusokkal és díjajánlattal szívesen szolgál a HUNGÁRIA Általános Biztosító Részvénytársaság igazgatósága: Budapest, VII., Károly-körút 3. sz. és a társaság képviselőisége az ország minden részében.

Telefon 153-98, 2-11, 2-12.

Kartellen kívül!

Részvénytőke 6,000.000 korona.
Biztonsági alapok 21,000.000 korona.

LAENDLER GÉZA ÉKSZERÉSZ ÉS MŰÖTVÖS Budapest, VII., Dohány-u. 6.

Elvállal mindennemű javítást, új ékszer-
munkát, átalakítást.
Állandó raktár régi ezüstműekben és
ékszerekben, valamint modern dolgokban.

„THOMSON“ ELEKTROTECHNIKAI VÁLLALAT BUDAPEST, VII., WESSELÉNYI-U. 6. CÉGTULAJDONOS: GLÜCK ARNOLD.

Gyári raktára: Modern csillároknak, minden-
nemű izzótesteknek, motorok és szellőztető-
nek, telefon és villamos jelzőkészülékeknek.
Elvállal: Házak, üzlethelyiségek és magánla-
kások villamvillágítási, erőátviteli berendezését.
Terv és költségvetés díjmentes. — Telefon 135-78.

Legjobb a „JENNY“ önrögztítő ablakredőnyrúd,

mert ennek előnye az összes hasonló gyártmányokkal szemben a következők:

1. A húzózsínör nem középen, hanem oldalt van, azért nem akadályozza az ablak nyitását vagy zárását.
2. A „JENNY“-rúdra erősített redőny megállítható rögtön és pontosan a kívánt magasságban, többszöri ráncí-
gálás nélkül.
3. Ha a redőnyt teljesen lebocsátják, akkor sem kell a húzózsínör elhelyezésével bíbelődni, mert
az mindig egy magasságban marad.
4. A redőnyvászmat a „JENNY“-rúdra megfelelő hosszúságú szögekkel
lehet erősíteni és így az használat közben a rúdról le nem válhat.
5. Hirtelen felgördülés vagy a felgördülés
megakadása ennél a szerkezetnél ki van zárva.
6. A redőnyvászmat a kezelés nem rongálja és nem piszkítja,
mert a le- és felgördítést közvetlenül csak a zsinór húzásával eszközlik.
7. Rövid gyakorlat után képes bárki
sokkal kevesebb idő alatt a „JENNY“-redőnyrudat felszerelni, mint bármely más szerkezetűt.
8. A szokásos
fagombok ennél a szerkezetnél feleslegeseek.
9. A rugó túlfeszítéséből eredő hibák a „JENNY“-rudaknál telje-
sen ki vannak zárva.
10. Több évi tapasztalat bizonyította, hogy a húzózsínör nem rongálódik
gyorsan, hanem sok évig eltart a legerősebb használat mellett is.

Beszerezhető minden jobb kárpitosárú-, rőfösárú- és vasárúkereskedésben.

HALTENBERGER BÉLA ruhafestő-, vegytisztító és gözmosógára

Alapítási év 1810.

KASSA.

Alapítási év 1810.

Az ország ezen régi elsőrangú gyárában
ruhák, függönyök stb. a legszebb kivi-
telben **festetnek és tisztítatnak.** —
**Gallér és kezelő tisztítás. Külön posta-
osztály.** — Tudakozódásoknál és meg-
bízásoknál kéretik ezen lapra hivatkozni.

„Turul“ Permett Művek Vegyipartelep

JAKOBI G. LAJOS ANGOL ÚRISZABÓ, BUDAPEST, PODMA- NICZKY-UTCA 11. :: TELEFON 153-94.

Ajánl elsőrendű kivitelben, kizárólag mérték után készülő,
legújabb nyári öltönyöket és double felöltőket jutányos
árak mellett. Nagy választék a most érkezett legfino-
:: mabb angol és skót szövet-különlegességekből ::

NEWYORKI GERMANIA ÉLETBIZTOSÍTÓ TÁRS. BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 9

Olcsó díjak. Háborúköszat díjmentes. Kötvények 1 év után
megtámadhatatlanok. Osztalék évenként felvehető. A bizto-
sítás második évétől kezdődőleg évenként csökkenő díjfizetés.
Díjtáblázatot és felvilágosítást ad azonnal a Vezérképviselőség.
HELYI KÉPVISELŐKET KERESÜNK.

KOLLARIT.

BÖRLEMEZ KAUCSUK COMPO-
SITIOVAL BEVONT
SZAGTALAN FEDÉLLEMEZ

A jelenkor legjobb fedéllemeze!
VÉGTELENÜL TARTÓS!

Gyártja:
Kollár és Társa Budapest, V., Pozsonyi-út 2/c. sz.
Törzsgyár: Kohn és Fried.

MIELŐTT KÉPET VENNE,

kérje a Könyves Kálmán r.-társaság
KÉPES ÁRJEGYZÉKÉT.

1000 képes árjegyzék 2 korona, 500 képes
árjegyzék 1 korona ellenében kapható kiadó-
hivatalunk útján is, amely összeg képen-
delés esetén megtérül. *****

Erzsébetvárosi (előbb dr. RENNER) vízgyógyintézet VII., Valero-u. 4. (Erzsébet-körút, Dob-u. sarok.) Telefon 555.
A főváros legrégibb vízgyógyintézete. Felszerelve a legmodernebb gyógy-
tényezőkkel, elektrofizikai eszközökkel. Kitűnően bevált Neurasthenia, hystéria, impotentia (neml. gyöngeség), álmatlanság, ideg-
zsabák, főfájás, ideges szívba, epilepsiánál, továbbá bénulások, háterincbajok. Gyomor- és belbántalmak. Székrekedés.
Éjjeli ágybavizelés stb. — Prospektust díjtalanul küld az intézet vezető orvosa: Dr. FRANKL SAMU poliklinikai asszistens.

Magy. kir. államvasutak menetrendje, érvényes 1914 május 1-től.

idő	hová	idő	honnan	idő	hová	idő	honnan
12.05	Belgrád, Sofia, Saloniki	5.00	Berlin, Rutika	12.15	Vác	12.15	Vác
5.40	Hatvan	5.20	Debrecen, Szolnok	3.15	Rákospalota-Ujpest	3.01	Rákospalota-Ujpest
6.10	Wien, Grätz, Sopron	5.30	Kunszentmiklós-Tass	5.05	Dunakeszi-Alag	5.05	Dunakeszi-Alag
6.15	Rutika, Berlin	5.40	Hatvan	5.15	Orsova, Bázias	5.15	Orsova, Bázias
6.30	Balatonfüred, Tapolca	5.50	Osijek, Tapolca	5.40	Szolnok, Cegléd	5.40	Szolnok, Cegléd
6.45	Kassa, Csorba, Bártfa	5.55	Brassó, Arad	5.45	Szeged	5.45	Szeged
6.50	Ujvidék, Sarajevó	6.00	Saloniki, Sofia, Belgrád	5.50	Rákospalota-Ujpest	5.50	Rákospalota-Ujpest
7.00	Kassa, Csorba	6.05	Forbágy	6.00	Wien, Páris, Ostende	6.00	Nagyvárad
7.05	Wien	6.10	Pécel	7.00	Szeged, Stanislaw	6.00	Monor
7.10	Arad, Brassó	6.15	Komárom	7.05	Zsolna, Berlin	6.10	Komárom
7.20	Flume, Jász, Pécs, Veszprém	6.20	Stanislaw, M.-Sziget	7.15	Rákospalota-Ujpest	6.15	Konstantinápoly, Belgrád
7.25	Fehring, Grätz, Trieste	6.25	Wien	7.20	Nagyvárad	6.20	Rákospalota-Ujpest
7.30	Szty. Przemysl, Lemberg	6.30	Lemberg, Poznań, Fels. Kassa	7.25	Dunakeszi-Alag	6.25	Lajosmizse
7.35	Gödöllő	6.35	Nagy-Árad	7.30	Orsova, Bázias	6.30	Mátészalka
7.40	Belgrád, Sofia	6.40	Flume, Záhony	7.35	Nagyvárad, Poljszag	6.35	Nagyvárad
7.50	Arad, Brassó, Bukarest	6.45	Gödöllő	7.40	Wien, Berlin	6.40	Berlin, Zsolna
8.00	Balatonfüred, Tapolca	6.50	Brassó, Kolozsvár	7.45	Rákospalota-Ujpest	6.45	Szolnok, Cegléd
8.05	Gödöllő	6.55	Kunszentmiklós-Tass	7.50	Szeged	6.50	Rákospalota-Ujpest
8.10	Kassa, Csorba	7.00	Gödöllő	7.55	Rákospalota-Ujpest	6.55	Bukarest, Bázias
8.15	Munkács, Lawoone	7.05	Brassó, Kolozsvár	8.00	Wien	7.00	Bukarest, M. sziget
8.20	Kolozsvár, Brassó	7.10	Gödöllő	8.05	Rákospalota-Ujpest	7.05	Vác, Poljszag
8.25	Osijek, Bród	7.15	Hatvan	8.10	Nagyvárad, Poljszag	7.10	Párkány-Nána
8.30	Rutika, Berlin	7.20	Páka, Bicske	8.15	Wien	7.15	Kecskemét, Lajosmizse
8.35	Győr, Wien, Fehring, Graz	7.25	Grätz, Fehring	8.20	Szeged	7.20	Párkány-Nána
8.40	M.-Sziget, Stanislaw	7.30	Csorba, Bártfa, Kassa	8.25	Rákospalota-Ujpest	7.25	Rákospalota-Ujpest
8.45	Kassa, Poznań-Fels.	7.35	Bukarest, Kolozsvár	8.30	K.-K.-Félegyháza	7.30	Nagyvárad
8.50	Kunszentmiklós-Tass	7.40	Hatvan	8.35	Nagyvárad	7.35	Dunakeszi-Alag
8.55	Balatonfüred, Tapolca	7.45	Flume Tapolca	8.40	Rákospalota-Ujpest	7.40	Nagyvárad
9.00	Nagykút	7.50	Győr	8.45	Wien	7.45	Berlin, Zsolna, Pozsony
9.05	Bicske	7.55	Szabadka	8.50	Göd	7.50	Rákospalota-Ujpest
9.10	Gödöllő	8.00	Berlin, Rutika	8.55	Wien	7.55	Szeged
9.15	Ujvidék, Sarajevó	8.05	Bruck-K., Szombathely, Sop.	9.00	Rákospalota-Ujpest	8.00	Gálán, Poljszag
9.20	Hatvan	8.10	Miskolc	9.05	Rákospalota-Ujpest	8.05	Rákospalota-Ujpest
9.25	Flume, Tapolca	8.15	Triest	9.10	Wien, Páris	8.10	Nagyvárad, Poljszag
9.30	Győr	8.20	Nagyvár., Debr., Arad	9.15	Párkány-Nána	8.15	Nagyvárad, Poljszag
9.35	Gödöllő	8.25	Gödöllő	9.20	Gálán, Poljszag	8.20	Bukarest, Bázias
9.40	Arad, Bukarest	8.30	Bukarest, Rutika	9.25	Rákospalota-Ujpest	8.25	Rákospalota-Ujpest
9.45	Fehring, Grätz, Sopron	8.35	Konstantinápoly, Belgrád	9.30	Szatmár-Németi, Brassó	8.30	Nagyvárad, Poljszag
9.50	Wien, Páris	8.40	Lemberg, Kassa	9.35	Esztergom	8.35	Bukarest, Bázias
9.55	Arad, Bukarest	8.45	Wien, Szolnok	9.40	Bukarest, Bázias	8.40	Rákospalota-Ujpest
10.00	Kiskőrös	8.50	Bukarest, Arad	9.45	Cegléd, Szolnok	8.45	Kisvárd, Szendrő, Hosszú
10.05	Rutika, Berlin	8.55	Sarajevó, Bród, Szabadka	9.50	Lajosmizse, Kecskemét	8.50	Páris, Wien
10.10	Hatvan	9.00	London, Páris, Wien	9.55	Rákospalota-Ujpest	8.55	Esztergom
10.15	Pécel	9.05	Osijek, Pécs	10.00	Szob	9.00	Rákospalota-Ujpest
10.20	Bicske	9.10	Hatvan	10.05	Rákospalota-Ujpest	9.05	Gálán
10.25	Szolnok	9.15	Poznań-Fels., Kassa	10.10	Szeged	9.10	Kecskemét, Lajosmizse
10.30	Szabadka, Sarajevó	9.20	Grätz, Fehring	10.15	Rákospalota-Ujpest	9.15	Rákospalota-Ujpest
10.35	Tapolca, Pécs, Osijek	9.25	Kunszentmiklós-Tass	10.20	Párkány-Nána	9.20	Monor
10.40	Konstantinápoly	9.30	Bicske	10.25	Nagyvárad, Poljszag	9.25	Nagyvárad, Poljszag
10.45	Nagykút	9.35	Nagykút	10.30	Rákospalota-Ujpest	9.30	Bukarest, Bázias
10.50	Páka	9.40	Tapolca, Balatonfüred	10.35	Cegléd	9.35	Dunakeszi-Alag
10.55	Hatvan	9.45	Bicske	10.40	Wien	9.40	Rákospalota-Ujpest
11.00	Komárom	9.50	Gödöllő	10.45	Szeged	9.45	Monor
11.05	Arad, Bukarest, M.-Sziget	9.55	Bukarest, Debrecen	10.50	Nagyvárad, Poljszag	9.50	Kecskemét, Lajosmizse
11.10	Győr, Sopron, Szombathely, Wien	10.00	Bruck-Királybánya	10.55	Rákospalota-Ujpest	9.55	Rákospalota-Ujpest
11.15	Lawoone, Lemberg	10.05	Poznań-Fels., Kassa	11.00	Nagyvárad, Poljszag	10.00	Wien, Berlin
11.20	Gödöllő	10.10	Wien, Győr, Graz, Fehring	11.05	Cegléd, Szolnok	10.05	Berlin, Zsolna
11.25	Nagykút, Szolnok	10.15	Stanislaw, M.-Sziget	11.10	Pozsony, Zsolna, Berlin	10.10	Orsova, Bázias
11.30	Rutika, Berlin	10.20	Sofia, Belgrád	11.15	Párkány-Nána, Poljszag	10.15	Rákospalota-Ujpest
11.35	Kolozsvár, Brassó	10.25	Szeged, Arad	11.20	Cegléd	10.20	Wien
11.40	Pécel	10.30	Szerencs	11.25	Rákospalota-Ujpest	10.25	Monor
11.45	Bicske	10.35	Tapolca, Balatonfüred	11.30	Vác	10.30	Kecskemét, Lajosmizse
11.50	Hatvan	10.40	Berlin, Rutika	11.35	Lajosmizse	10.35	Dunakeszi-Alag
11.55	Kassa, Csorba, Bártfa	10.45	Bicske	11.40	Bukarest, Bázias	10.40	Szeged, Stanislaw
12.00	Kunszentmiklós, Jász	10.50	Nagykút	11.45	Nagyvárad	10.45	Berlin, Zsolna
12.05	Nagykút, Szolnok	10.55	Flume, Bród	11.50	Wien, Páris	10.50	Rákospalota-Ujpest
12.10	Győr	11.00	Lawoone, M.-Sziget	11.55	Bukarest, Stanislaw	10.55	Monor
12.15	Gödöllő	11.05	Gödöllő	12.00	Vác	11.00	Piliscsaba
12.20	M.-Sziget, Stanislaw	11.10	Wien, Grätz	12.05	Szeged, Bázias, Bukarest	11.05	Kecskemét, Lajosmizse
12.25	Flume, Nizza, Cannes	11.15	Csorba, Kassa	12.10	Mátészalka	11.10	Dunakeszi-Alag
12.30	Kassa, Csorba, Bártfa	11.20	Róma, Flume, Pécs	12.15	Bukarest, Bázias	11.15	Szeged, Stanislaw
12.35	Belgrád, Sarajevó	11.25	Pécel	12.20	Berlin, Zsolna	11.20	Esztergom
12.40	Nagykút, Szolnok	11.30	Vinkovce, Osijek, Pécs	12.25	Wien	11.25	Nagyvárad
12.45	Pécs, Bród	11.35	Brassó, Arad	12.30	Belgrád, Komstantinápoly	11.30	Vác
12.50	Gödöllő	11.40	Bicske	12.35	Nagyvárad	11.35	Nagyvárad
12.55	Győr	11.45	Berlin, Rutika	12.40	Wien	11.40	Orsova, Ostende, Páris, Wien
13.00	Arad, Brassó	11.50	Kiskőrös	12.45	London, Ostende, Páris, Wien	11.45	Berlin, Zsolna
13.05	Kassa, Csorba, Bártfa	11.55	Lemberg, Przemysl	12.50	Wien	11.50	Belgrád, Stanislaw
13.10	Kassa, Csorba, Lemberg	12.00	Sarajevó, Ujvidék	12.55	Wien	11.55	Esztergom
13.15	Flume, Tapolca	12.05	Grätz, Trieste	13.00	Belgrád, Komstantinápoly	12.00	Nagyvárad
13.20	Szombathely, Wien	12.10	Szeged, Kolozsvár	13.05	Belgrád, Komstantinápoly	12.05	Nagyvárad
13.25	Rutika, Poznań-Fels.	12.15	Bártfa, Csorba, Kassa	13.10	Belgrád, Komstantinápoly	12.10	Nagyvárad
13.30	Arad, Debrecen	12.20	Bicske	13.15	Belgrád, Komstantinápoly	12.15	Nagyvárad
13.35	Miskolc, Kassa	12.25	Tapolca, Balatonfüred	13.20	Belgrád, Komstantinápoly	12.20	Nagyvárad
13.40	Bicske	12.30	Hatvan	13.25	Belgrád, Komstantinápoly	12.25	Nagyvárad
13.45	Wien	12.35	Wien	13.30	Belgrád, Komstantinápoly	12.30	Nagyvárad

FELELŐS SZERKESZTŐ ÉS KIADÓ: DR. PATAI JÓZSEF.

Országos Rabbiképző - Zsidó Egyetem Könyvtára

MODERN
LEVEL-
PAPÍR
UDONSÁ-
GOK.
PAPÍR-
ÁRUK

Pauker Mór
PAPÍRÁRUHÁZA

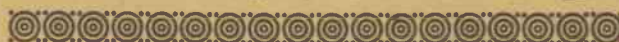
BUDAPEST
FOUZE TV.
VACI KÖRUT 60
TEL.: 47-37
FIÓKUZLET
VACI KÖRUT 60
TEL.: 86-73
M.K. POSTATAK-
REKPEZTARI
SZÁMLA 1962

**MEGHÓDÍTOTTUK
A VILÁGOT!**

GEREBEN BÉLA *most* **ANDRÁSSY-UT 1.**

EFCO

Porosz
kőszén-
tégla a

legjobb fűtőanyag

Pongrácz és
Pongrácz
VII., Erzsébet-
körút 50.

Telefonszám
177-41
és 158-03.

EFCO

ABBAZIA

Részletes, illusztrált prospek-
tust küld a fürdőbizottság. ☐ ☐

gyönyörű fekuésű ten-
geri fürdő és klima-
tikus gyógyhely. ☐ ☐ ☐ ☐

Szezon télen, nyáron!

MARX ÉS MÉREI

tudományos műszerek gyára. • Fizikai, kémiai, természetrajzi
műszerek. • Röntgen-készülékek. • Tudományos műszerek.

Budapest, VI., Bulcsu-utca 7. szám. Telefon 21-06

HOLZER

CS. ÉS KIR. UDV. ÉS KAMARAI SZÁL-
LÍTÓ DIVATHÁZA BUDAPEST, IV.,
KOSSUTH LAJOS-UTCA 9. SZÁM.

Toilettek, kosztümök, paletók,
blúzok, pongyolák, kesztyűk,
harisnyák, ernyők, reticulók,
női fehérneműek egyszerű és
elegáns kivitelben.

Neumayer Fülöp

Budapest, V. Ker., Deák Ferenc-tér
1. szám (Erzsébet-tér sarok).

Telefonszám: 11 — 21.

Perzsa- és Smyrna-szőnyegek. Hazai gyárt-
mányú Moquett-plüssök, bútorszövetek, ág és
asztalterítők, függönyök és szőnyegek, továbbá
kárpitós- és kocsigyártókellékek gyári raktára.

Kívánatra mintát bérmentve küldök.

Hirdetéseket felvesz a kiadó-
hivatal, Bpest,
VI. Ker., Podmaniczky-u. 6. Tel. 146-92.

Perzsa-szőnyegek
alkalmi vételek
Sternbergnél, Dob-u. 24.

KERBER HENRIK

BUDAPEST,
VIII., Nap-u. 29.

Alapítottatott 1890-ben.
Telefon: „József“ 3—86.

Szőrme, szőnyeg-poroló, megóvó, valamint
szőnyeg-mosó, tisztító- és javítóintézet. ♦
Ablaktisztítás, lakástakarítás, padlóbeeresz-
tés, „Tapeta“ festettfal, falfestmény, Fresco-
tisztítás és féregirtási vállalat. ♦ ♦ ♦